

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

ΣΧΟΛΗ:ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ:ΚΟΣΜΕΤΟΛΟΓΙΑΣ-ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΠΡΩΤΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΒΑΦΩΝ ΠΑΝΩ ΣΤΟ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΣΩΜΑ

Της φοιτήτριας : ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΜΗΤΡΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΕΠΑ ΜΑΡΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	1
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	8
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	8
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ 2,5εκ.π.Χ.-3300π.Χ.....	8
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ 3300π.Χ.-800π.Χ.....	9
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ 800π.Χ.- 43μ.Χ.....	10
ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ 43μ.Χ.- 450μ.Χ.....	10
ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ 450μ.Χ.- 1600μ.Χ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	12
ΙΣΤΟΡΙΑ ΒΑΦΗΣ ΣΩΜΑΤΟΣ.....	12
ΑΡΧΑΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ.....	14
ΒΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΟΝΩΝ:.....	14
ΑΡΧΑΙΟΣ ΔΥΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ :.....	15
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ:.....	15
ΑΡΧΑΙΑ ΩΚΕΑΝΙΑ:.....	16
ΑΦΡΙΚΗ ΤΩΝ ΠΡΩΙΜΩΝ ΧΡΟΝΩΝ:.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	18
ΠΡΩΤΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΒΑΦΩΝ.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	21
ΦΥΣΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΝ.....	21
ΦΥΣΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΟΡΥΚΤΑ.....	21
ΩΧΡΑ.....	21
ΚΙΜΩΛΙΑ:.....	22
ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΟ:.....	23
ΑΡΓΙΛΟΣ:.....	23
ΦΥΣΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΦΥΤΑ.....	24
MADDER:.....	24
WOAD:.....	24
INDIGO:.....	25
BLOODROOT:.....	25
ΗΛΙΑΝΘΟΣ:.....	26
SAFFRON:.....	26
ANNATTO:.....	27
HUITO:.....	27
TURMERIC:.....	28
ORCHIL ΚΑΙ CUDBEAR:.....	28
ΦΥΣΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΖΩΑ Ή ENTOMA.....	28
KERMES:.....	28
CARMINE RED:.....	28
LAC:.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο	30
ΧΡΩΜΑΤΑ ΒΑΦΩΝ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ.....	30
ΑΜΕΡΙΚΗ:.....	30
ΩΚΕΑΝΙΑ:.....	33
ΑΦΡΙΚΗ:.....	33

ΙΝΔΙΑ:	34
ΔΥΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ:	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο	36
ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΒΑΦΗΣ ΣΩΜΑΤΟΣ	36
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ	36
NEANDERTHAL:	36
CRO-MAGNON:	36
ONGE:	37
ΙΝΔΙΑΝΟΙ:	37
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ	38
ΠΥΓΜΑΙΟΙ:	38
MAYA:	38
FULANI:	39
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ	39
ΚΕΛΤΕΣ :	39
KARO:	40
NUBA:	40
SURMA:	40
ΡΩΜΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ	41
PICTS:	41
HERULI:	41
DRUIDS:	41
.....	41
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ	42
ΙΝΚΑΣ:	42
AZTECS:	42
MASAI:	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο	44
ΤΡΟΠΟΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΑΠΛΩΝΟΝΤΑΝ ΟΙ ΒΑΦΕΣ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ^ο	45
ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΝ ΟΙ ΒΑΦΕΣ ΣΩΜΑΤΟΣ	45
.....	45
ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΧΟΡΟΙ ΣΤΟ ΜΙΣΟΥΡΙ –ΙΝΔΙΑΝΟΙ Β. ΑΜΕΡΙΚΗΣ	45
ΦΥΛΗ WALPIRI ABORIGINAL OF YUENDUMUMU.	47
ΤΕΛΕΤΗ OLNGESHERR –ΜΑΣΑΪ'	47
ΕΘΙΜΟΤΥΠΙΚΑ ΓΑΜΟΥ	48
ΤΑΦΙΚΑ ΕΘΙΜΑ	49
ΠΟΛΕΜΙΚΟ BODY PAINTING	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 ^ο	52
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΣΕ ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΣΩΜΑ	52
ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ	52
ΑΥΤΟΧΘΟΝΕΣ ΑΥΣΤΡΑΛΟΙ:	53
ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΦΥΛΕΣ:	54
ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΦΥΛΕΣ:	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10 ^ο	56
ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΒΑΦΗΣ ΣΩΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΒΑΦΗΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ	56
ΔΕΡΜΑΤΟΣΤΙΞΙΑ Ή TATTOO	56
ΣΚΑΡΙΦΙΣΜΟΣ (SCARIFICATION)	57
PIERCING	57

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	58
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	59
ΠΗΓΕΣ.....	64

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εργασία αυτή είναι αποτέλεσμα μελέτης και έρευνας έξι περίπου μηνών. Για εμένα οι μήνες αυτοί ήταν κάτι σαν ένα ταξίδι σε πολιτισμούς που ποτέ δεν είχα ξανακούσει και ποτέ δεν είχα δει . Το ταξίδι αυτό λοιπόν μου το χάρισε η κυρία Πέπα Μαρία , η οποία ήταν αυτή που εμπνεύστηκε το θέμα της εργασίας μου . Την ευχαριστώ θερμά , γιατί όλους αυτούς τους μήνες ,μου έδινε απαντήσεις ακόμα και στις πιο μικρές απορίες μου , αλλά και γιατί κάποιες φορές που θόλωνε το μυαλό μου και δεν ήξερα τι να γράψω , η κυρία Πέπα ,ηθελήμένα ή άθελά της , με μια της λέξη μου έδινε το έναυσμα να συνεχίσω. Δικαιωματικά λοιπόν της αφιερώνω αυτήν την εργασία και εύχομαι να ανταποκρίθηκα στις προσδοκίες της ,σχετικά με τα αποτελέσματα της εργασίας αυτής.

Επιπλέον την εργασία αυτή δεν μπορώ να μη την αφιερώσω και στην οικογένειά μου , η οποία όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μου , μου συμπαραστάθηκε αμέριστα, τόσο ψυχολογικά όσο και οικονομικά. Πιστεύω ότι χωρίς τους γονείς μου εγώ δεν θα κατάφερνα τίποτα.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω το βιβλιοπωλείο 'Ξενοφών' και τον φίλο μου τον Γιάννη, που επιμελήθηκαν την βιβλιοδεσία της εργασίας μου.

Σας ευχαριστώ λοιπόν όλους θερμά και εύχομαι μέσα από τα βάθη της ψυχής μου ,οι ζωές σας ,αλλά και αυτών που αγαπάτε, να είναι πάντα γεμάτες από ευδαιμονία και ευρωστία .

Με ειλικρίνεια ,
Χρυσάνθη Μήτρου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή έχει ως κύριο θέμα την πρώτη εμφάνιση των βαφών και την χρήση τους πάνω στο ανθρώπινο σώμα. Με λίγα λόγια είναι μια ιστορία η οποία αναφέρεται στην εξέλιξη μιας εκ των αρχαιότερων τεχνών, αυτής που σήμερα είναι γνωστή ως body painting, ξεκινώντας από την προϊστορία μέχρι και τα μέσα του Μεσαίωνα.

Η εργασία αυτή αποτελείται από δέκα κεφάλαια. Στο πρώτο, γίνεται μια αναφορά στον τρόπο ζωής των διαφόρων φυλών, ανά τους αιώνες, έτσι ώστε να μπορέσουμε να εκτιμήσουμε καλύτερα τους λόγους, οι οποίοι ώθησαν τους ανθρώπους εκείνων των εποχών, να ζωγραφίζουν τα σώματά τους.

Από το δεύτερο κεφάλαιο ξεκινά στην ουσία και το κύριο μέρος της εργασίας. Σε αυτό προσπαθήσαμε να καταγράψουμε την ιστορία αυτών των βαφών από την προϊστορία ως σήμερα, ανάλογα με τις περιοχές που εντοπίζονταν. Στην πορεία ακολουθεί ένα κεφάλαιο που αναφέρεται στην πρώτη εμφάνιση των βαφών σώματος, όπου απαντώνται ερωτήματα του τύπου ποια εποχή εμφανίστηκαν και από ποιους αλλά και για ποιους λόγους χρησιμοποιήθηκαν από τους πρώτους ανθρώπους .

Έπειτα, ακολουθεί το τέταρτο κεφάλαιο, όπου καταγράφονται μια-μια οι περισσότερες εκ των φυσικών βαφών που χρησιμοποιούσαν οι διάφορες φυλές, σύμφωνα με τα υλικά από τα οποία παρασκευάζονταν και έπεται η επόμενη ενότητα, η οποία έχει να κάνει με την σημασία που απέδιδαν οι ποικίλες φυλές στα χρώματα των βαφών.

Στα επόμενα δυο κεφάλαια, αναλύονται οι τρόποι με τους οποίους βάφονταν οι άνθρωποι ανά τους αιώνες, τόσο σε ότι αφορά τις τεχνικές που χρησιμοποιούσαν όσο και στους τρόπους με τους οποίους άπλωναν τις διάφορες βαφές . Ακολουθεί η επόμενη ενότητα όπου αναλύονται οι λόγοι για τους οποίους χρησιμοποιούνταν οι βαφές σώματος.

Στο τέλος , προσθέσαμε δυο ενότητες , στις οποίες καταγράφονται ορισμένα από τα σύμβολα , που ζωγράφιζαν οι φυλές στα σώματα και τα πρόσωπά τους αλλά και την σημασία τους , καθώς επίσης και διάφορες τεχνικές που εφάρμοζαν οι φυλές , παράλληλα με την ζωγραφική σώματος .

Αυτή είναι με λίγα λόγια μια μικρή περίληψη των όσων αναφέρονται σε τούτη την εργασία .

ΚΑΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως αναφέρθηκε και στη περίληψη, η εργασία σκοπό έχει να καταγράψει την ιστορία των βαφών σώματος και τις εφαρμογές τους. Τι είναι όμως στην ουσία οι βαφές;

Βαφή είναι η τεχνητή ή με χημικά μέσα αλλαγή του χρώματος. Η χρήση των βαφών για αισθητικούς ή άλλου είδους σκοπούς χρονολογείται εδώ και εκατοντάδες χρόνια. Η βαφή χρησιμοποιείται για την αλλαγή χρωμάτων και σε είδη, πέρα από την ζωγραφική σώματος, όπως στην υφαντουργία, χαρτιά, δέρματα, σαπούνια, τρόφιμα και πολλά άλλα. Επίσης χρησιμοποιείται και για λόγους καμουφλάζ, όπου χρωστικές ουσίες χρησιμοποιούνται για την κατασκευή ειδών προφύλαξης του ανθρώπου από το φως και τον καιρό, άλλα και ιδιαίτερα χρώματα για καμουφλάζ, χρησιμοποιούνται ως πολεμικά μέσα.(Πάπυρος Λαρούς – 1968)

Χρόνια πριν λοιπόν οι άνθρωποι ένιωθαν την ανάγκη να διακοσμούν τα σώματά τους. Υπήρχαν πολλοί τρόποι που το έκαναν αυτό, όπως η δερματοστιξία (tattoo), piercing, σκαριφισμός, παραμόρφωση μελών του σώματός τους και πολλά άλλα. Όλες αυτές οι εφαρμογές, ξεκίνησαν χρόνια πριν από διάφορες πρωτογενείς φυλές της Αφρικής, της Αμερικής, της Αυστραλίας αλλά και των Δυτικών χωρών .Εκ των πραγμάτων όλες αυτές οι μέθοδοι δεν έχουν αλλάξει και πολύ. Το μόνο που έχει αλλάξει είναι η τεχνολογία αλλά και ποιότητα των βαφών. Σήμερα χρησιμοποιούνται μηχανήματα για την εφαρμογή αυτών των τεχνικών, ενώ οι πρωτόγονοι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν απλά καθημερινά αντικείμενα .

Πως όμως χωρίζονται οι τεχνικές αυτές; Οι τεχνικές αυτές διακρίνονται σε μόνιμες και παροδικές. Μόνιμες είναι όλες αυτές που με την πορεία του χρόνου δεν αλλοιώνονται και είναι το tattoo, ο σκαριφισμός και άλλα, ενώ παροδικές, είναι οι μόνοι οι βαφές σώματος, και αυτό είναι και το αντικείμενο της εργασίας μας.

Γιατί όμως οι άνθρωποι τότε ένιωθαν την ανάγκη να βάφουν ή να διακοσμούν τα σώματά τους; Κάποιες φορές οι διακοσμήσεις αυτές φτιάχνονταν για να ελκύσουν το έτερο φύλο. Αυτή ήταν μια κοινή πρακτική σε πολλές από τις χώρες που αναφέρουμε. Σε άλλες πάλι κουλτούρες οι διακοσμήσεις ήταν μια ειδική συνήθεια, μια μόδα. Επίσης, μπορεί να ήταν η αιτία θρησκευτικών θεμάτων – μοτίβων ή ακόμα και παράδοση ή υποχρέωση. Στις Ανατολικές χώρες, όπως η Κίνα καθώς επίσης και σε πολεμικές φυλές , οι διακοσμήσεις ήταν ένας τρόπος να δηλώσει το άτομο σε ποια κατηγορία ανθρώπων ανήκει. Αν το σώμα ήταν πολύ διακοσμημένο, σήμαινε ότι το άτομο αυτό ανήκε σε υψηλή κοινωνική βαθμίδα .

Στην ιστορία του χρόνου λοιπόν, οι άνθρωποι στόλιζαν τα σώματά τους για να δείξουν την θέση τους, να αποκρούσουν τα πνεύματα του κακού, για να τους φέρουν καλή τύχη αλλά και για να ταυτοποιήσουν τους εαυτούς τους ότι ανήκουν σε κάποια φυλή, ομάδα ή κουλτούρα.

Η ζωγραφική σώματος λοιπόν σημαίνει την επικοινωνία και δείχνει σημαντικά στάδια της ζωής του ανθρώπου ή τον βαθμό του ή την ηλικία του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους οι διάφορες φυλές έβαφαν τα σώματά τους, θα πρέπει πρώτα να μάθουμε πως ζούσαν τότε οι διάφορες κοινότητες ανάλογα με την εκάστοτε εποχή. Ποια ήταν η εποχή που ζούσαν, ποια η θέση της γυναίκας στην κοινωνία και ποια του άνδρα, ποια ήταν η τεχνολογία της εποχής και ποια η οικονομική δυνατότητα (κυρίως για την Ρωμαϊκή εποχή και αυτή του Μεσαίωνα), γιατί όπως γνωρίζουμε στην προϊστορική εποχή δεν υπήρχε ακόμη το χρήμα και οι συναλλαγές γίνονταν με διαφορετικό τρόπο. Και από εκεί ξεκινούν όλα, από την προϊστορική περίοδο, γιατί... η πενία τέχνη εποίησε!

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ 2,5εκ.π.Χ.-3300π.Χ.

Σύμφωνα με τα όσα γνωρίζουμε από την ιστορία μας, την εποχή αυτή έχουν εμφανιστεί οι πρώτοι άνθρωποι ή για να είμαστε πιο σαφείς τα πρώτα ανθρωποειδή. Ως πρώτη ύλη χρησιμοποιούσαν την πέτρα αλλά και το ξύλο, τα κοχύλια, τα κόκαλα, τα κέρατα των ζώων και διάφορα ιζήματα. Είναι η περίοδος από όπου ξεκίνησε η εξάπλωση της ανθρωπότητας από την Ανατολική Αφρική στον υπόλοιπο κόσμο.

Οι άνθρωποι ασχολούνταν με την γεωργία και την εξημέρωση των ζώων. Επίσης ξεκίνησαν να ζωγραφίζουν πάνω στις πέτρες, στα σπίτια και στα καθημερινά τους αντικείμενα ως τρόπο επικοινωνίας, αλλά και να αποτυπώνουν αφηρημένα ή συμβολικά είδωλα πάνω σε πέτρα, τα γνωστά πετρογραφικά.

Σύμφωνα λοιπόν με ιστοσελίδα (www.fashionencyclopedia.com, 2009) η καθημερινή τους ζωή περιοριζόταν στο κυνήγι, το ψάρεμα και γενικά την εξασφάλιση τροφής, όπως φρούτα, καρπούς και φυτά, αλλά και η προστασία της οικογένειας και όλης της κοινότητας. Για τον λόγο αυτό οι άνθρωποι της κάθε κοινότητας κάθονταν ο ένας πλάι στον άλλο, ως άμυνα. Αρκετά συχνά έκαναν ιεροτελεστίες σχετικές με τον θάνατο και την ταφή, όπου εδώ κυριαρχούσαν έντονα η ζωγραφική και η διακόσμηση του σώματος. Μάλιστα σε περιοχές ενταφιασμού των Cro-Magnon (Morton(a), 2002), που χρονολογούνται το 33.000 π.Χ, στο Νοτιοδυτικό σημείο της σημερινής Γαλλίας, βρέθηκαν υπολείμματα κόκκινης χρωστικής στο σώμα. Αλλά και στην σπηλιά Shanibar του Βόρειου Ιράκ βρέθηκαν απομεινάρια των Νεάντερνταλ παράλληλα με κομμάτια κόκκινου οξειδίου του σιδήρου και τριμμένου μαγγανίου, που οι επιστήμονες πιστεύουν ότι τα χρησιμοποιούσαν για διακόσμηση του σώματος. (www.asa3.org)

Έτσι η ύπαρξη των αναγνωρισμένων διακοσμήσεων του σώματος των Νεάντερνταλ από το 75.000 π.Χ. παρέχει τα θέλγητρα του πρώτου ανθρώπου να χρησιμοποιεί στολίδια και έτσι την πρώτη εμφάνιση της μόδας.

Μια από τις καλύτερες κατευθύνσεις ολοφάνερα της πρώιμης διακόσμησης του ανθρώπινου σώματος προέρχονται από έργα ζωγραφικής βράχων που βρέθηκαν στην Σαχάρα της Βόρειας Αφρικής και παρουσιάζει μια γυναίκα με παράλληλες γραμμές από στίγματα με κατεύθυνση προς τα κάτω, από τους βραχίονες, στον κορμό και τα πόδια.

Άλλα παραδείγματα προέρχονται από τα ακέφαλα θηλυκά πέτρινα ειδώλια, που βρέθηκαν στο Ain Ghazal της Ιορδανίας, στην Ρουμανία και την Μεσοποταμία. Τα ειδώλια αυτά χαρακτηρίζονται από χαραγμένα σχέδια γύρω από τους γλουτούς, την κοιλιά αλλά και τα πόδια, τα χέρια και το στήθος. Οι επιστήμονες θεωρούν ότι τα σημάδια αυτά σηματοδοτούν την γονιμότητα και την ικανότητα μιας γυναίκας να

αντέξει τα παιδιά και να κάνουν τις γυναίκες να έχουν περισσότερη απήχηση στους πιθανούς συντρόφους. Η χρήση της διακόσμησης για να επιστήσει την προσοχή στις σεξουαλικές ιδιότητες μιας γυναίκας, θα γινόταν μια από τις πρώτιστες λειτουργίες μόδας σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας.(Groning,1998)

Βλέπουμε λοιπόν ότι η γυναίκα είχε σημαντική θέση στην κοινωνία τότε και αυτό φαίνεται και από τα πολλά γυναικεία είδωλα που έχουν βρεθεί αφού ήταν αυτή που θα έφερνε τα παιδιά στον κόσμο και έτσι έχαιρε του σεβασμού των ανδρών και ιδιαίτερα δε όταν κυοφορούσε. Μάλιστα θα δούμε κάπου παρακάτω ότι έστηναν ακόμα και δολοπλοκίες οι γυναίκες μεταξύ τους έτσι ώστε να κοροϊδέψουν τους άνδρες τους, πασαλείβοντας τα πόδια τους με λίγη κόκκινη ώχρα , και να τους δώσουν περισσότερα θέληγτρα να κυνηγήσουν για αυτές αφού θα έφερναν τα παιδιά τους στον κόσμο.

Γενικά όμως είναι παραδεκτό ότι οι γυναίκες έβαφαν τα σώματα τους και για να τραβήξουν την προσοχή των ανδρών, αφού πίστευαν ότι έτσι γίνονταν πιο ελκυστικές. Από την εποχή λοιπόν εκείνη το γυναικείο κορμί άρχισε να στολίζετε και να διακοσμείτε με τα υπάρχοντα προϊόντα, προκειμένου να προσελκύσει τον ανδρικό θαυμασμό.

Και από την εποχή του λίθου θα περάσουμε στην περίοδο του χαλκού, όπου η ανθρωπότητα έχει εξελιχθεί περισσότερο σε κάποιους τομείς και μαζί της έχει εξελιχθεί και η ζωγραφική του σώματος και η διακόσμηση του γενικά.

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ 3300π.Χ.-800π.Χ.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Λαογραφική και Γεωγραφική Εγκυκλοπαίδεια (1965) κατά την εποχή αυτή αναπτύχθηκε η κατασκευή μεταλλικών αντικειμένων, η μεταλλουργία δηλαδή, από την άποψη ότι έφτιαχναν ορείχαλκο και κράμα κασσίτερου και χαλκού από ορυκτά. Το εμπόριο και οι τέχνες άρχισαν να εμφανίζονται. Οι άνθρωποι άρχισαν να εξημερώνουν τα άλογα και παράλληλα εμφανίστηκε η πρώτη δίτροχη άμαξα. Ζούσαν σε αυτοσχέδιες καλύβες, σε αποικίες που αποτελούνταν από σπίτια σε κυκλικούς σχηματισμούς Κατά την διάρκεια της εποχής αυτής, πολλοί από την ανθρωπότητα διαχωρίστηκαν σε εκατοντάδες πολεμικές φυλές.

Σχετικά με την διακόσμηση σώματος, από πληροφορίες που μαζέψαμε από δω και εκεί, μάθαμε ότι οι πρόγονοι ήταν κεντρικό σημείο της καθημερινής ζωής, για αυτό τους τιμούσαν συχνά με τελετές αφιερωμένες σε αυτούς. Έγινε μια μεταστροφή στα ταφικά έθιμα, όπου χρησιμοποιήθηκαν οι δίτροχες άμαξες και η καύση των νεκρών.

Και πάλι η γυναίκα έχει την πρώτη θέση στην κοινωνία και τον κυρίαρχο ρόλο στις κοινότητες. Τα στοιχεία αρσενικής διακόσμησης είναι πιο αόριστα. Το σώμα τους οι άνδρες, το διακοσμούσαν περισσότερο ως κάλυψη κατά την διάρκεια του κυνηγιού ή για τελετουργικές ή κοινωνικές περιπτώσεις. Χρησιμοποιούσαν ακόμα και άλλες μορφές διακόσμησης, όπως δερματοστιξία, σκαριφισμό κ.α. Εκτός όμως από την ζωγραφική σώματος τόσο οι άντρες όσο και οι γυναίκες αρέσκονταν στο να διακοσμούνται με βραχιόλια και περιδέραια, τα οποία αποτελούνταν από ένα μήκος ζωικής δοράς δεμένο με σπάγκο με χάντρες, κοχύλια κ.α.

Έτσι λοιπόν παρατηρούμε ότι η ζωγραφική σώματος ξεφεύγει από τα πρότυπα της γυναικείας γονιμότητας και ομορφιάς, και χρησιμοποιείτε και από τους άνδρες είτε στο κυνήγι είτε στον πόλεμο ως κάλυψη ή εκφοβισμό, αλλά και σε τελετές

μύησης, ενταφιασμού και άλλα. Πλέον στην διακόσμηση του σώματος προστίθενται και άλλα αξεσουάρ, όπως αυτοσχέδια κοσμήματα κ.τ.λ.

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ 800π.Χ.- 43μ.Χ.

Η ανακάλυψη του σιδήρου προκάλεσε μια από τις σπουδαιότερες τεχνολογικές επαναστάσεις στην ιστορία. Ο σίδηρος άνοιξε τον δρόμο για όλα τα πεδία του πολέμου. Η καθημερινή ζωή περιοριζόταν κυρίως στην γεωργία και τα ζώα. Είναι αυτά που πρωτίστως ήταν το θεμέλιο της ύπαρξης της οικογένειας. Επίσης το κυνήγι, το ψάρεμα και ποικίλες τέχνες. (www.fashionencyclopedia.com)

Την περίοδο αυτή οι πολεμικές φυλές έχουν την τιμητική τους καθώς και η ζωγραφική σώματος στα φεστιβάλ πάλης, σε διάφορες τελετές και στα ταφικά έθιμα.

Οι άνδρες λοιπόν έχουν αρχίσει για τα καλά να βάφουν τα κορμιά τους και τα πρόσωπά τους, προκειμένου να κάνουν την εμφάνισή τους πιο άγρια, αλλά και γιατί πίστευαν ότι αυτό θα τους δώσει δύναμη. Αυτός ήταν και ο σκοπός της διακόσμησης των σωμάτων τους, να φανούν δυνατότεροι και σκληρότεροι στους αντιπάλους τους.

Και από την περίοδο της προϊστορίας θα δούμε πως ήταν η ζωή τα επόμενα χρόνια και πιο συγκεκριμένα την Ρωμαϊκή περίοδο, όπου η ζωή ήταν πιο ανομοιομορφη, ανάλογα με τον τόπο που έμενε η κάθε φυλή. Την εποχή αυτή βλέπουμε αλλού να εμφανίζονται τα πρώτα καλλυντικά παρασκευάσματα και αλλού να συνεχίζουν να βάφονται με φυσικές βαφές. Ας τα δούμε όμως πιο αναλυτικά.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ 43μ.Χ.- 450μ.Χ.

Την περίοδο αυτή οι κοινωνίες είναι περισσότερο γεωργικές, και αν και υπήρχαν αρκετοί τεχνίτες, οι περισσότεροι ζούσαν από τις φάρμες τους.

Σε ότι αφορά την στάση των Ρωμαίων προς την περιποίηση και την διακόσμηση του σώματος, σύμφωνα με την ίδια ιστοσελίδα, άλλαξε δραματικά κατά την διάρκεια της μεγάλης ιστορίας του πολιτισμού τους. Κατά την διάρκεια της εποχής αυτής το λούσιμο έγινε μια πολύπλοκη κοινή τελετή. Οι πλούσιοι εισήγαγαν πολύτιμα κοσμήματα, τα οποία λατρεύτηκαν από τις γυναίκες. Οι κοντινοί κάτοικοι της Ρώμης ντύνονταν και διακοσμούσαν τους εαυτούς τους πιο απλά. Ίσως να έλουζαν τα πόδια και τα μπράτσα τους καθημερινά, αλλά λούζονταν εξολοκλήρου ίσως μια φορά την εβδομάδα. Για τους άνδρες το μπάνιο ήταν ένας πρωτεύον τύπος φροντίδας του σώματος και φορούσαν και λίγα στολίδια ίσως ένα δακτυλίδι χρυσό με μια πέτρα στην μέση. Οι γυναίκες ανέπτυξαν μια μεγάλη αγάπη για τα make-up. και τα κοσμήματα. Μετά το μπάνιο χρησιμοποιούσαν κρέμες ή αρωματισμένα έλαια και make-up., τα οποία φτιαχνόταν από συστατικά με αποκρουστική οσμή, όπως γάλα και ζωικό λίπος και φορούσαν δυνατά αρώματα για να καλύψουν την οσμή.

Σε ότι αφορά άλλους πολιτισμούς που δεν ήταν τόσο προνομιούχοι ώστε να έχουν αυτού του είδους τα προϊόντα, συνέχιζαν να διακοσμούν τα σώματά τους με φυσικές βαφές είτε σε τελετές είτε εν καιρώ πολέμου είτε απλά ως ένδειξη ομορφιάς. Κυρίως οι βάρβαροι έβαφαν τα σώματα τους στις μάχες για να εκφοβίσουν τους αντιπάλους τους αλλά και πλήθος άλλων πολεμικών φυλών.

Οι κοινωνίες λοιπόν που κατάφεραν να ανθήσουν περισσότερο και ειδικά σε ότι αφορά την οικονομία, ήταν και αυτές που ανέπτυξαν ένα άλλο είδος καλλωπισμού και φροντίδας του σώματος και για τα δυο φύλλα, ενώ οι πιο απομακρυσμένες περιοχές συνέχισαν να ακολουθούν την παράδοση και στόλιζαν τα σώματά τους με βαφές φτιαγμένες από υλικά της φύσης.

Επομένως η οικονομική ανάπτυξη έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην άνθηση και άλλων μορφών καλλωπισμού και συνέχισε να παίζει και την περίοδο του Μεσαίωνα , όπου φαινομενικά τα πράγματα είχαν αλλάξει προς το χειρότερο.

ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ 450μ.Χ.- 1600μ.Χ.

Είναι μια περίοδος όπου οι άνθρωποι στην Ευρώπη στολίζουν τα σώματά τους λιγότερο από κάθε άλλη περίοδο στην ιστορία. Οι πολιτισμοί που αναπτύσσονται ακολουθούν την κατάρρευση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, κληρονομούν τις συνήθειες (σε ότι αφορά την διακόσμηση του σώματος) από τις πρωτογενείς βάρβαρες φυλές που βοήθησαν να προκληθεί η πτώση της Ρώμης. Η καθολική πίστη που αναπτύχθηκε στην Ευρώπη δεν επιδοκίμασε την υπερβολική διακόσμηση και οι άνθρωποι απλά δεν είχαν πλούτο να αγοράσουν κοσμήματα. Η έλλειψη των κοσμημάτων όμως δεν σήμαινε ότι δεν θα ενδιαφερθούν για την εμφάνισή τους. Έτσι πριν την εμφάνιση των μοντέρνων make-up και καλλυντικών, οι γυναίκες χρησιμοποιούσαν μια ποικιλία παρασκευασμάτων για να βελτιώσουν την εμφάνισή τους. (www.fashionencyclopedia.com)

Σχετικά λοιπόν με την ζωγραφική του σώματος, παρατηρούμε ότι εποχή με εποχή καταφέρνει να διατηρείται ως τέχνη, απλά αλλάζουν οι λόγοι για τους οποίους εφαρμόζεται. Έτσι ξεκινά από την προϊστορία ως ένα μέσο επικοινωνίας αλλά και ένδειξης της γυναικείας γονιμότητας και χρόνο με τον χρόνο αρχίζει να χρησιμοποιείτε και σε άλλα πεδία και από τα δυο φύλα πλέον. Ως καμουφλάζ στο κυνήγι, ως μέσο εκφοβισμού στον πόλεμο, ως μέσο επικοινωνίας των διάφορων φυλών με τους προγόνους τους αλλά και σε πολλές άλλες τελετές και εορτασμούς.

Ιδιαίτερα δε στις απομακρυσμένες περιοχές όπως Αφρική, Ωκεανία και άλλες χρησιμοποιήθηκε πάρα πολύ, αφού για τους ανθρώπους αυτούς ήταν μέρος της παράδοσής τους, της κουλτούρας τους, αλλά δεν είχαν και την οικονομική ευμάρεια έτσι ώστε να αναζητήσουν άλλες μορφές στολισμού των σωμάτων τους. Ενώ αντίθετα είδαμε ότι στην Ρώμη και τις κοντινές σε αυτήν περιοχές, η διακόσμηση του σώματος άλλαξε, αφού οι πλούσιοι αναζητήσαν άλλους τρόπους καλλωπισμού

Μπορεί λοιπόν οι εποχές και τα χρόνια να περνάνε, η ανάγκη όμως του ανθρώπου να εκφραστεί με κάποιον τρόπο παραμένει ζωντανή. Για αυτόν τον λόγο άλλωστε έχει καταφέρει να διατηρήσει την τέχνη αυτή τόσα πολλά χρόνια .

Η ιστορία αυτή όμως από κάπου άρχισε, κάπως ξεκίνησε και αυτό θα το μάθουμε στο επόμενο κεφάλαιο, το οποίο έχει να κάνει με την ιστορία των βαφών γενικότερα και τις περιοχές όπου εντοπίστηκε η τέχνη αυτή , η οποία έχει πολύ βαθιές ρίζες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΙΣΤΟΡΙΑ ΒΑΦΗΣ ΣΩΜΑΤΟΣ

« Αν το ορμέφυτο για δημιουργία τέχνης είναι το καθοριστικό σημάδι της ανθρωπότητας , τότε το σώμα θα πρέπει να ήταν ο πρώτος καμβάς » - Dr. Enid Schildkrout

Το πρώτο στοιχείο, η πρώτη ένδειξη, ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν τις βαφές σώματος, χρονολογείται πριν από 800,000 έως 900,000 χρόνια πριν, όπου οι άνθρωποι έβαφαν τα σώματά τους με βαφές, χρωστικές, χρώματα, στάχτη, πηλό, και έκαναν ακόμη και τατουάζ.

Σύμφωνα με σχετικό άρθρο (Sones, 2000) αναφέρετε ότι: « Στα πιο θεμελιώδη επίπεδα, η βαφή σώματος ήταν αυτή που έκανε το ανθρώπινο σώμα να ξεχωρίζει από τα ζώα αλλά και από άλλες κοινωνικές ή συγγενείς ομάδες. Σε πολλές φυλές μάλιστα πίστευαν ότι οι άνθρωποι που δεν έβαφαν ή στόλιζαν τα σώματά τους δεν ήταν φυσιολογικοί ». Ψάχνοντας λοιπόν σε αρκετές σελίδες συναντάμε ένα ακόμα άρθρο του Ινστιτούτου Πνευματικής Έρευνας (Ανώνυμο,2000) το οποίο επιβεβαιώνει ακριβώς τα παραπάνω και αναφέρει ότι: « η φυλή Bafia του Καμερούν, αισθάνονταν ότι όταν ένας άνθρωπος δεν έχει στολισμένο σώμα, μοιάζει με γουρούνι ή χιμπατζής». Αλλά και οι Caduneo της Νότιας Αμερικής έλεγαν ότι: «Ένα άβαφο σώμα είναι ένα βλακώδες σώμα». Έτσι λοιπόν μπορούμε να καταλάβουμε ότι για αυτές τις φυλές το φυσιολογικό ήταν να έχουν βαμμένα τα σώματά τους, όπως στις μέρες μας το φυσιολογικό είναι να είμαστε ντυμένοι.

Η λογική αυτή επικρατεί από την εποχή που ο άνθρωποι ζούσαν ακόμα σε σπηλιές και η ανάγκη για την διακόσμηση του σώματός τους ήταν επιτακτική αφού δεν είχαν πως αλλιώς να καλύψουν το σώμα τους. Ψάχνοντας λοιπόν για πληροφορίες σχετικά με την περίοδο εκείνη, βρήκαμε ότι σε ένα βιβλίο του ο Groning (1998) κάνει αναφορά σε ευρήματα που βρέθηκαν σε σπήλαια, όπως στολίδια, κατάλοιπα ώχρας κ.α. τα οποία αποδεικνύουν την χρήση αυτής της τέχνης στους αρχαίους χρόνους, συμπεριλαμβανομένου μιας αρχαίας Αιγυπτιακής παλέτας σε σχήμα ψαριού που χρονολογείται γύρω στο 3650π.Χ. με 3300π.Χ.,ένα ελληνικό βάζο του 5^{ου} αιώνα π .Χ . που απεικονίζει μια γυναίκα από την Θράκη με τατουάζ , ένα κεραμικό βάζο που δείχνει το τρυπημένο πρόσωπο ενός πολεμιστή των Moche του Περού (100-700μ.Χ.) αλλά και διάφορα κεραμικά αντικείμενα που απεικονίζουν βαμμένα σώματα γυναικών της φυλής Nayarit από το 300π.Χ. έως το 300μ.Χ. Οι πληροφορίες του ιδίου συγγραφέα μας οδηγούν ακόμα και σε νεκρικές τελετές όπου οι νεκροί τους, συνοδεύονταν στον τάφο με πολύτιμα εφόδια και περιουσία για την άλλη ζωή και αυτό αποδεικνύεται από αρχαίους τάφους όπου βρέθηκαν άνθρωποι με βαμμένα σώματα, τατουάζ, τρύπες αλλά και μορφοποιημένα σώματα χιλιάδων χρόνων .

Έτσι ερχόμαστε στο συμπέρασμα ότι τα διάφορα σημάδια που έκαναν στα σώματά τους οι άνθρωποι εκείνης της εποχής, δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μια σκέψη ότι είχαν μαγική δύναμη με την οποία μπορούσαν να αποκρούσουν το πνεύμα του διαβόλου ή τους εχθρούς τους ή ακόμα τα χρησιμοποιούσαν για να γιορτάσουν ευοίωνες περιστάσεις , όπως ο γάμος, η ενηλικίωση ενός νεαρού κ.τ.λ. Ήταν, και είναι ακόμα για κάποιες φυλές, μια τέχνη η οποία ως σκοπό είχε να δώσει μια ταυτότητα στις εκάστοτε φυλές και να τις διαφοροποιήσει από τις άλλες. Μάλιστα σε μια παρουσίαση του Αμερικανικού Μουσείου Της Φυσικής Ιστορίας (anthro.amnh.org , 1999-2000) ο Dr. Enid Schildkrout ορθώς αναφέρει για την

ζωγραφική σώματος ότι : « Η τέχνη αυτή συνδέει το άτομο με μια κοινωνική ομάδα σαν μνημένο ή μπορεί να ξεχωρίζει τους ξένους, τους “απέξω” δηλαδή, αναγορεύοντας μια διαφορετική ταυτότητα. Όπως οι άνθρωποι μιας κουλτούρας συναντούν ανθρώπους μιας άλλης, η ανομοιότητα της τέχνης αυτής μπορεί να είναι πηγή έμπνευσης, θαυμασμού, λατρείας ή μίμησης. Ακόμα από τότε που η τέχνη μπορεί να σηματοδοτήσει διαφορετικές κουλτούρες, μπορεί επίσης να είναι ένας τρόπος οι άνθρωποι μιας φυλής να εξοστρακίσουν κάποιους άλλους».

Είναι μια πολύπλευρη τέχνη και σαν τέχνη έχει διαφορετικές έννοιες για κάθε άνθρωπο που προσπαθεί να την εξηγήσει και να την αναλύσει και η διαφορετικότητα αυτή συναντάται σε πλήθος περιοχών όπου εφαρμόζοταν. Δεν υπάρχει δηλαδή μόνο μια ταυτότητα της, αλλά συναντάτε από άκρη σε άκρη του κόσμου, σε όλες τις εποχές της ιστορίας. Έτσι, αυτοί οι τύποι αυτής της τέχνης του σώματος που γνωρίζουμε σήμερα, εμφανίστηκαν από τους προϊστορικούς χρόνους και δεν υπάρχει ένδειξη που να δηλώνει μια και μόνο περιοχή από όπου άρχισε αυτή η τέχνη. Οι αρχαίοι άνθρωποι την χρησιμοποιούσαν για να εκφράσουν την ταυτότητά τους σε σχέση με άλλες ομάδες και να διαφοροποιηθούν από αυτές. Μέσα από αυτήν την τέχνη, τα μέλη ενός γκρουπ μπορούσαν να καθορίσουν το ιδανικό άτομο και να επικεντρώσουν διαφορές ανάμεσα στο άτομο και τις ομάδες. Η τέχνη αυτή ήταν ένας τρόπος επικοινωνίας ιδεών για την μετά θάνατον ζωή αλλά και για την τοποθέτηση του ατόμου στο σύμπαν.

Ο ίδιος συντάκτης σε κείμενο που δημοσιεύθηκε στην παραπάνω ιστοσελίδα αναφέρει ότι: « Η ζωγραφική του σώματος μπορεί να μεταμορφώσει έναν άνθρωπο, να τον μεταφέρει σε άλλο πνεύμα, σε άλλο γένος ή ακόμη και σε ιερές τοποθεσίες. Μπορεί να τονίζει την ορατή γοητεία, να εκφράσει την πίστη και την αφοσίωση ή ακόμα και να παρέχει ένα προστατευτικό και δυναμωτικό επίχρυσμα. Η ζωγραφική σώματος που δηλώνει προστασία παρουσιάζεται σαν μήση σε τελετουργικά, γάμους και κηδείες, σε όλες τις περιπτώσεις της μεταβατικής περιόδου και του κινδύνου από τα κακά πνεύματα. Οι άνθρωποι έτσι στόλιζαν την ζωή τους και μερικοί πίστευαν ότι έτσι θα βοηθήσουν τους νεκρούς».

Η ζωγραφική σώματος λοιπόν χρησιμοποιούνταν ως ένα μέσο να αντλήσουν δύναμη από κάπου οι άνθρωποι, να ονειρευτούν ακόμα και να αναπολήσουν, αλλά και ένας τρόπος να εκφράσουν την χαρά τους, την λύπη τους και ίσως να καλύψουν την ευαίσθητη πλευρά του χαρακτήρα τους και να μοιάσουν πιο άγριοι, ιδίως εν καιρώ πολέμου. Μια ένδειξη ότι διέφεραν από τους υπόλοιπους και ας ήταν τόσο ίδιοι. Ακόμη, μια ευκαιρία να τιμήσουν τους προγόνους στις διάφορες τελετές που έφτιαχναν προς τιμήν τους. Όπως οι σημερινοί άνθρωποι φοράνε τα καλά τους για να παρευρεθούν σε μια γιορτή, σε μια τελετή, και έτσι να τιμήσουν αυτούς που τους προσκάλεσαν, έτσι και οι πρόγονοί μας έβαφαν τα σώματά τους σε ανάλογες περιστάσεις. Με λίγα λόγια οι άνθρωποι από την προϊστορία μέχρι και σήμερα σκεφτόντουσαν το ίδιο, είχαν τα ίδια συναισθήματα με εμάς, το μόνο που άλλαζε ήταν το μέσο έκφρασης και αυτό είναι που μας απασχολεί σε τούτη την εργασία.

Με βάση λοιπόν τις παραπάνω πληροφορίες, αλλά και πλήθος ευρημάτων, η τέχνη αυτή επικεντρώνεται περισσότερο σε κάποιες χώρες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και οι άλλοι λαοί δεν υιοθετούσαν τέτοιες παραδόσεις, ίσως όμως όχι με τόσο πάθος.

Απλά υπήρχαν κάποιες χώρες στις οποίες η ζωγραφική σώματος ήταν τρόπος ζωής και την εφάρμοζαν συνέχεια. Όπως για παράδειγμα οι Ινδιάνοι ή οι Αφρικανοί, οι οποίοι είναι πολύ γνωστοί σε αυτό το είδος. Για αυτούς τους ανθρώπους ήταν πραγματικά ο μόνος τρόπος επικοινωνίας. Αλλά και οι φυλές της Ωκεανίας και της Αυστραλίας. Οι φυλές αυτές ήταν αδύνατο να μην εμπνευστούν από τα ποικίλα

χρώματα των πουλιών και τα διάφορα μοτίβα πάνω στο κορμί των ζώων. Η φύση η ίδια για αυτούς ήταν πηγή έμπνευσης και δημιουργικότητας. Επίσης και στην άλλη άκρη του κόσμου, στους δυτικούς λαούς, χρησιμοποιούσαν την ζωγραφική σώματος, εκεί όμως περισσότερο ως ένδειξη γυναικείας ομορφιάς και γονιμότητας.

Έτσι παρακάτω θα δούμε πιο συγκεκριμένα τι συνέβαινε σε αυτές τις χώρες και πως κάθε μια από αυτές αντιμετώπιζε την ζωγραφική σώματος. Με λίγα λόγια μια συνοπτική ιστορία της βαφής σώματος, ξεχωριστά για κάθε χώρα από αυτές. Γιατί πιο αναλυτικά θα εξηγηθεί στα επόμενα κεφάλαια.

ΑΡΧΑΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ: Αρκετά πριν τον Κολόμβο, σύμφωνα με τον Groning (1998), μικρές αγροτικές κοινωνίες είχαν σχηματιστεί σε διάφορα σημεία της Αμερικής. Βέβαια αναφέρετε στους πολύ γνωστούς Ινδιάνους, αλλά και στους Αζτέκους, τους Μάγια και τους Ίνκας. Μάλιστα αναφέρει για τους Ινδιάνους ότι δεν έχει ανακαλυφθεί ούτε ένα γραπτό κείμενο για αυτούς, κάτι το οποίο μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ζωγραφική σώματος για αυτούς ήταν ο μόνος τρόπος επικοινωνίας μεταξύ τους και συνεχίζει: «Ήταν για αυτούς μια αυτοδύναμη αθέρατη παράδοση». Και αυτό τους αναγνωρίζεται αναμφισβήτητα, αφού κατάφεραν και το διατήρησαν τόσα χρόνια και το διατηρούν ακόμα και σήμερα, κάτι το οποίο επιβεβαιώνει ακριβώς την παραπάνω φράση.

Όσο για τους Ίνκας και τους Μάγια, ήταν πιο ανεπτυγμένες κοινότητες και αυτό φαίνεται από τις πικτογραφίες και τα ιερογλυφικά που άφησαν πίσω τους. Παρόλα αυτά χρησιμοποιούσαν και την ζωγραφική σώματος ως μέρος τελετών που έκαναν για τους θεούς τους. Για τους μεν Αζτέκους η ζωγραφική αυτή ήταν ένα μέσο διαμέσου του οποίου πίστευαν ότι τους αποκαλύπτονταν οι θεοί, ενώ οι Ίνκας το έκαναν λόγω της πίστης τους στον θεό Ήλιο, ο οποίος τους απαγόρευε να ζωγραφίζονται ως εικόνες του εαυτού τους, για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούσαν γεωμετρικά σχήματα.

Με κοινό παρονομαστή τον τόπο αλλά και το αποτέλεσμα βλέπουμε 4 κοινωνίες να αντιμετωπίζουν εντελώς διαφορετικά την τέχνη αυτή και να της δίνουν άλλο νόημα, συμβατό με τον τρόπο ζωής τους και τα πιστεύω τους και τις παραδόσεις τους. Και αυτό με το πέρας του χρόνου δεν άλλαξε. Απλά στα επόμενα χρόνια η τέχνη αυτή επικεντρώθηκε κυρίως στην Βόρεια και Νότια Αμερική, όπου οι φυλές βρέθηκαν λόγω των διωγμών τους από την ίδια τους την γη. Έτσι λοιπόν παρακάτω θα δούμε τι ακολούθησε στην Αμερική τα επόμενα χρόνια

ΒΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΟΝΩΝ: Οι Βόρειοι ήταν οι γνωστοί ερυθρόδερμοι που ονομάστηκαν έτσι λόγω της μόνιμης εφαρμογής στα σώματά τους κόκκινης βαφής. Μάλιστα ο ίδιος συγγραφέας επισημαίνει για αυτούς: «Η ζωγραφική σώματος για αυτούς ήταν τόσο ποικίλα όσο και οι κλιματικές τους ζώνες και το κίνητρο και το νόημα ήταν τόσο πολύπλοκο όσο και ο πολιτισμός τους» και συνεχίζει τοποθετώντας το ως περισσότερο ως ταυτότητα παρά ως κομμάτι της θρησκείας τους. Και αυτό γιατί οι ίδιοι οι Ινδιάνοι το χρησιμοποιούσαν την ζωγραφική σώματος ως ένδειξη να τους σεβαστούν οι υπόλοιποι της κοινωνίας, αφού ήταν αποτέλεσμα κάποιας νίκης είτε στο κυνήγι είτε στην μάχη. Όσοι λοιπόν δεν είχαν βαμμένο πρόσωπο ή σώμα, θεωρούνταν ατίμωση και ντροπή για την φυλή τους, αφού μέσω αυτού αποδεικνυόταν ότι δεν είχαν καταφέρει σημαντικά πράγματα.

Από την Βόρεια πλευρά περνάμε στην Νότια, όπου εκεί λόγω της σαβάνας του Αμαζονίου και των τροπικών δασών, υπήρχε άφθονο υλικό για δημιουργία

βαφών και οι φυλές το χρησιμοποίησαν , για να γίνουν και αυτοί φανταχτεροί όπως το περιβάλλον που ζούσαν .

ΑΡΧΑΙΟΣ ΔΥΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ : Όπως αναφέρει η DeMello (2008): «ζωγραφική σώματος στην Δύση δεν συνδέεται με την κοινωνική ταυτότητα ούτε είναι κομμάτι τελετουργικών δραστηριοτήτων , αλλά είναι ένας τύπος κοινωνικής έκφρασης». Στην Ιαπωνία για παράδειγμα η ζωγραφική σώματος χρησιμοποιείται ως ένα ιδανικό ομορφιάς εδώ και αιώνες αλλά και ως μιμική έκφραση στο θέατρο. Και ποιος δεν ξέρει τις περίφημες Γκέισες, με τα μικρά καλοσχηματισμένα κόκκινα χείλη, που κάνουν ολόκληρο τελετουργικό για να βαφτούν και να ελκύνουν έτσι τον ανδρικό θαυμασμό μέσω ενός χορού.

Ο Groning (1998) αντιτίθεται σε αυτήν την άποψη παραθέτοντας στο βιβλίο του πλήθος αρχαιολογικών ευρημάτων μέσω των οποίων διαφαίνεται η πιθανή ζωγραφική σώματος για θρησκευτικούς λόγους. Πρόκειται για πήλινες απεικονίσεις της Νεολιθικής περιόδου Jomon (10.000 – 300 π Χ), οι οποίες φαίνεται να είναι γυναικείες φιγούρες με πολύπλοκα σχέδια και ευθείες γραμμές και απεικονίζουν την γονιμότητα. Άλλα ευρήματα είναι πήλινες φιγούρες ύψους 50-100 εκ, γνωστές ως haniwa, που βρέθηκαν σε αρχαίους τύμβους στους οποίους είχαν θαφτεί οπλαρχηγοί. Σύμφωνα λοιπόν με θεωρίες κατοίκων, αυτό ήταν κάτι σαν θυσία έτσι ώστε ο αποθανών να μπορέσει να ικανοποιήσει την απαίτηση του αφέντη του βασιλείου των νεκρών.

Παρατηρούμε ότι πάλι και σε αυτές τις περιοχές η ζωγραφική σώματος κυριαρχεί περισσότερο ως ένδειξη γονιμότητας αλλά και στα ταφικά τους έθιμα. Έτσι ακριβώς όπως ξεκίνησε και από την προϊστορία, όπου όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, έθαβαν τους νεκρούς τους με κόκκινη όχρα αλλά το χρησιμοποιούσαν και οι γυναίκες για να δείξουν στους έτερους ότι είναι έτοιμες για γάμο. Τόσο διαφορετικοί με τόσο κοινά συναισθήματα όμως.

Από την Ιαπωνία σειρά έχει η Κίνα, η ιστορία της οποίας ξεκινά το 206 π . Χ . ως το 220 μ . Χ . και σύμφωνα με αναφορά ιστοσελίδας (www.chinavista.com, 2009), το 220-280 μ.Χ. υπήρξε ένας αρχηγός, ο Guan Yu, ο οποίος έβαφε το πρόσωπό του κόκκινο με έντονα μαύρα φρύδια και μάτια. Η όψη του ήταν τόσο άγρια, προφανώς όσο και οι μάχες που έδινε υπέρ της αυτοκρατορίας του. Εκτός όμως από τις μάχες χρησιμοποιήθηκε και στο λυρικό δράμα, την όπερα, κ.α.

Η Κίνα περισσότερο από την Ιαπωνία χρησιμοποίησε την ζωγραφική σώματος ως τρόπο έκφρασης στις διάφορες γιορτές αλλά και στο θέατρο. Εφαρμόστηκε δηλαδή πιο πολύ ως ψυχαγωγικό μέσο έτσι ώστε ο διασκεδαστής να δώσει περισσότερη έμφαση και έκφραση στο πρόσωπό του.

Σειρά στο ταξίδι αυτό έχει η Αυστραλία και η Ωκεανία , οι οποίες είχαν επίσης μεγάλη παράδοση στην τέχνη αυτή . Μάλιστα υπάρχει πλήθος αναφορών για τους Ιθαγενείς της Αυστραλίας οι οποίοι λάτρεψαν την ζωγραφική σώματος και την χρησιμοποιούσαν αρκετά συχνά σε τελετές

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ: Ψάχνοντας για αυτούς βρεθήκαμε στην ιστοσελίδα του Αυστραλιανού Μουσείου (www.bodyart.australianmuseum.net.au , 2009) το οποίο αναφέρει για αυτήν την τέχνη ότι: « Για τους Αυστραλούς δεν ήταν μόνο μια οπτική δημιουργία τέχνης , αλλά

σχετιζόταν με εθιμοτυπίες , νόμους και πιστεύω ». Την χρησιμοποιούσαν παντού, στον χορό για να προσαρμόσουν το σώμα τους στην ιστορία που θα αφηγούνταν, σε τελετές μύησης ή τελετές που διοργάνωναν όταν τέλειωναν οι βροχές και η γη τους έδινε την σοδειά τους, έτσι ώστε να την ευχαριστήσουν. Μάλιστα οι Ιθαγενείς έφτιαχναν και κάποια είδωλα στα οποία φαίνονταν τα συνηθισμένα τοπικά σχέδια που έκαναν στο σώμα τους , δυστυχώς όμως πολύ λίγα έχουν διασωθεί.

Οι λαοί αυτοί ήταν τόσο δεμένοι με την φύση τους, τα ζώα τους αλλά και τους απογόνους τους, και ο μόνος τρόπος να τους ευχαριστήσουν και να τους τιμήσουν ήταν οι διάφορες γιορτές που διοργάνωναν προς τιμήν τους. Άλλωστε όλοι είθισται σε τέτοιες περιπτώσεις να φορούν τα καλά τους, έτσι και αυτές οι φυλές.

Αλλά και οι φυλές των γύρω νησιών της Ωκεανίας χρησιμοποιούσαν την ζωγραφική σώματος βέβαια για πιο ασαφείς λόγους. Περισσότερο για να υποδηλώσουν το φύλο, την κοινωνική βαθμίδα, την ηλικία κ.τ.λ.

ΑΡΧΑΙΑ ΩΚΕΑΝΙΑ: Οι άνθρωποι εκεί σύμφωνα με τον Groning (2008) είχαν εντυπωσιακά στολίδια για το κεφάλι, την μύτη, τον λαιμό, κ.τ.λ., αλλά εφάρμοζαν και την βαφή των σωμάτων και τα τατουάζ. Βέβαια η ποικιλία αυτή αφορούσε μόνο τις περιοχές όπου βρίσκονταν τα απαιτούμενα υλικά, όπως για παράδειγμα η Νέα Γουινέα, η οποία ήταν πλούσια σε άγρια βλάστηση και άρα πολλά ακατέργαστα υλικά. Πολλοί μάλιστα συνδύαζαν την ζωγραφική σώματος με δέρματα και κοσμήματα, κάνοντας έτσι πιο επιβλητική την εμφάνισή τους.

Ίσως αυτήν την πρακτική να την χρησιμοποιούσαν όταν ένιωθαν ότι απειλούνται ή ακόμα και για να μπερδέψουν τα ζώα που κυνηγούσαν. Δεν υπάρχουν αναφορές πολλές για ποιους λόγους συγκεκριμένα έβαφαν τα σώματά τους.

Μόνο σε κάποιες κοινωνίες αναφέρει ο συγγραφέας ότι: « Ήταν καθήκον και νόμο , να φορούν συγκεκριμένο σχέδιο ζωγραφικής στο πρόσωπο και το σώμα σε τελετές και χορούς, έτσι ώστε να αναγνωρίζει ο ένας τον άλλο ».

Κάποιοι λαοί δηλαδή της Ωκεανίας το χρησιμοποιούσαν αποκλειστικά και μόνο ως ταυτότητα, ενώ κάποιοι άλλοι ως στολισμό. Με οποιονδήποτε τρόπο το χρησιμοποιούσαν, το αποτέλεσμα ήταν το ίδιο. Η ανάγκη για επικοινωνία και για εξωτερίκευση των συναισθημάτων τους.

Αλλά και στην πρώιμή της μορφή έτσι ξεκίνησε αυτή η τέχνη, ως ένας τρόπος να περιγράψουν οι άνθρωποι αυτό που νιώθουν ή ακόμα και αυτό που βλέπουν ή ακόμα να εκφράσουν μέσα από τα χρώματα την χαρά, τον πόνο , την νοσταλγία ίσως για τους προγόνους τους, για να γίνει στο τέλος μια μόδα της σύγχρονης κοινωνίας, η οποία πολλές φορές γίνεται μόνο για εντυπωσιασμό.

Οι πρώτοι άνθρωποι όμως δεν το είχαν σκεφτεί έτσι, για αυτούς ήταν κάτι το ιερό, ήταν ολόκληρη ιεροτελεστία η ζωγραφική σώματος και πάντα είχε ένα μήνυμα να μεταφέρει είτε στους ανθρώπους είτε στους θεούς τους. Για αυτούς δεν ήταν μόδα αλλά τρόπος ζωής.

ΑΦΡΙΚΗ ΤΩΝ ΠΡΩΙΜΩΝ ΧΡΟΝΩΝ: Σε πολλές κοινωνίες της οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν το δέρμα τους ως μέσο δημιουργίας αλλά και καλλιτεχνικού ταλέντου. Οι φυλές αυτές εκτός από την ζωγραφική σώματος, χρησιμοποιούσαν πολύ τον σκαριφισμό σε τελετές μύησης και μεταβατικές περιόδους. Συμπεριφερόντουσαν στο σώμα τους σαν ένα γλυπτό. Έφτιαχναν

περίπλοκα σχέδια με την τεχνική αυτή, που πολλές φορές κάλυπταν μεγάλες εκτάσεις του κορμιού τους.

Τόσο με τον σκαριφισμό όσο και με την ζωγραφική σώματος, αυτά που ήθελαν να εκφράσουν ήταν η κοινωνική βαθμίδα, η ιστορία του ατόμου, οι ρίζες του, τα πιστεύω του. Τα σχέδια των τελετών μετέφεραν το άτομο σε έναν πνευματικό κόσμο, μακριά από την καθημερινότητά του. Απέδιδαν σε αυτήν την τέχνη, την ιδιότητα να τους προστατεύει από αρνητικές δυνάμεις.(Charles,1997)

Η ιστορία των βαφών αυτών είναι μεγάλη και έχει πολλά μηνύματα να μας μεταφέρει. Ένα από αυτά είναι ότι οι άνθρωποι τότε παρόλο το ότι ήταν σε δεινή θέση σε ότι αφορά τον τρόπο ζωής και τα προς το ζην, δεν το έβαζαν κάτω. Προσπαθούσαν να αλλάξουν για λίγο την καθημερινότητά τους και να ξεφύγουν από αυτήν. Και αυτό το κατάφερναν χάριν των βαφών και της ζωγραφικής σώματος.

Για αυτούς το να βάφουν τα σώματά τους ναι μεν ήταν ένας τρόπος να αλλάξουν την εμφάνισή τους , ταυτόχρονα όμως ήταν και ένα μέσο να «ταξιδέψουν» , ίσως, σε έναν άλλο κόσμο, μαγικό αλλά και να ξεχάσουν για λίγο τα όσα διαδραματίζονταν στην πραγματική τους ζωή.

Οι βαφές σώματος ήταν το διαβατήριο για έναν άλλο κόσμο μεταφυσικό, μη υλικό, αλλά και ένας τρόπος συνένωσης των τότε ανθρώπων με την φύση, αφού η ίδια τους παρείχε τόσο το μέσο (φυσικές βαφές) όσο και την έμπνευση (μοτίβα φύσης – ζώων).

Ας δούμε όμως πότε εμφανίστηκαν για πρώτη φορά οι βαφές και ποιοι ήταν αυτοί που τις ανακάλυψαν, δίνοντας έτσι το έναυσμα σε αυτό που σήμερα γνωρίζουμε ως body painting. Ποιοί ήταν αυτοί που άθελά τους ξεκίνησαν αυτήν την παγκόσμια μόδα; Ποιοί ήταν οι λόγοι που τους ώθησαν σε αυτήν την τέχνη; Αυτά τα ερωτήματα και αρκετά ακόμα θα απαντηθούν στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο, το οποίο αναφέρεται στην έναρξη της τέχνης αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΠΡΩΤΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΒΑΦΩΝ

Η πρώτη εμφάνιση των βαφών είναι λίγο ασαφής και οι απόψεις των ερευνητών είναι λίγο αντικρουόμενες. Οι απόψεις που έχουν ακουστεί, δεν είναι τίποτα άλλο από υποθέσεις βασιζόμενες σε ευρήματα, τα οποία μερικές φορές μπερδεύουν τους αρχαιολόγους. Το δεδομένο είναι ότι οι βαφές έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση 1.500.000 εκατομμύρια χρόνια πριν, μπορεί και 1,7 εκ. χρόνια. Δηλαδή ήταν μια ανακάλυψη των πρώτων ανθρώπων και πιο συγκεκριμένα του είδους homo.

Οι περισσότερες αναφορές των αρχαιολόγων, σχετικά με την πρώτη εμφάνιση των βαφών, κάνουν λόγο για τους Homo Erectus, οι οποίοι σύμφωνα με τον καθηγητή Γ. Ντρανό (1999) ήταν το μόνο είδος που έμοιαζε περισσότερο στον άνθρωπο, αφού μπορούσε να περπατάει και να τρέχει όρθιος. Ήταν ψηλοί άνθρωποι, γύρω στο 1,80 εκ. και είχαν μικρά δόντια και μεγάλο κρανίο με μικρό μέτωπο. Ήταν οι πρώτοι που ανακάλυψαν την φωτιά αλλά και έναν κώδικα επικοινωνίας, παρόμοιο με την ομιλία, και μπόρεσαν έτσι να αναπτύξουν μια πιο κοινωνική ζωή.

Για αυτούς αναφέρεται σε ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια (www.wikipedia.com , 2009) ότι: « Από τις πιο πρόωρες εκδηλώσεις τις συμβολικής δραστηριότητας στους Homo Sapiens Sapien , στην Ανώτερη Παλαιολιθική περίοδο, είναι δυο ανεξάρτητες γνωστικές διαδικασίες για την παραγωγή των αντιπροσωπευτικών εικόνων (γλυπτά ή φυσιοκρατικές εικόνες) και των αφηρημένων σημαδιών. Η χρήση των σημαδιών και των συμβόλων, βεβαιώνεται για τους αρχαϊζοντες ανθρώπους neanderthalensis homo και για τους Homo Erectus , ενώ η τέχνη στο φυσιοκρατικό ύφος είναι μια καινοτομία μεταξύ των σύγχρονων ανθρώπων »

Με λίγα λόγια αυτό που θέλει να πει ο καθηγητής είναι ότι οι homo erectus και κάποια άλλα είδη των neanderthal, πρώτοι χρησιμοποίησαν τα σημάδια και τα σύμβολα ως κώδικα επικοινωνίας και για να γίνει αυτό χρησιμοποίησαν και κάποιο είδος χρωστικής, κάποια βαφή. Και η βαφή αυτή ήταν η όχρα, η οποία υπήρχε άφθονη στις περιοχές όπου ζούσαν, κυρίως Αφρική , Ασία και Ευρώπη αλλά και Olduvai, Γαλλία , Ινδία και Κίνα, σύμφωνα με την Dissanayake (1990), η οποία αναφέρει ότι η όχρα εκτός από άμεση φυσική επιβίωση για τους Erectus ήταν και για την διακόσμηση των σωμάτων τους.

Έτσι έχουμε την πρώτη αναφορά σχετικά με τους Erectus και την όχρα, η χρήση της οποίας επεκτείνεται πέρα από την ζωγραφική συμβόλων και σημαδιών και στην ζωγραφική του σώματος ως μέσο επικοινωνίας. Μάλιστα σε επόμενο κεφάλαιο θα δούμε ότι η όχρα για τους Erectus ήταν πάρα πολύ δημοφιλής και την χρησιμοποιούσαν ποικιλόμορφα, καθώς πίστευαν ότι έχει πολλές ιδιότητες.

Σύμφωνα με έγγραφο ιστοσελίδας (Oakley,1981), οι Erectus ενδιαφέρονταν κυρίως για την κόκκινη όχρα και μάλιστα στην Terra Amata, βρέθηκαν 75 καλουπωμένα κομμάτια κόκκινης όχρας, κάτι το οποίο προσδίδει στην όχρα μια συμβολική αξία για αυτές τις κοινωνίες.

Όπως προαναφέρθηκε η όχρα ήταν πολύ σημαντικό υλικό για τις κοινωνίες αυτές και δεν είναι καθόλου περίεργο να της είχαν αποδώσει κάποια έννοια, κάποια

ιδιαίτερη σημασία . Ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας τους. Ίσως για το λόγο αυτό να την χρησιμοποιούσαν και τόσο πολύ στις διάφορες τελετές. Σίγουρα είχε κάποια ξεχωριστή σημασία για τους Homo Erectus. Άλλωστε ήταν και οι πρώτοι που την ανακάλυψαν και την επεξεργάστηκαν ποικιλοτρόπως.

Την όχρα την χρησιμοποιούσαν και σε ζεσταμένη μορφή, σύμφωνα με πηγές (Morteani&Northover ,1995) για να την απλώσουν ως βαφή είτε στο σώμα τους είτε στα αντικείμενά τους. Σχεδιάζαν δηλαδή τα ίδια σύμβολα τόσο στο κορμί τους όσο και στα καθημερινά τους αντικείμενα. Παρακάτω θα δούμε ότι πολλές φυλές εφάρμοζαν την ίδια τακτική, κάθε φυλή για δικούς της λόγους. Συνήθως τα σχέδια αυτά τα έκαναν είτε πάνω σε αγαπημένα τους αντικείμενα είτε πάνω σε αντικείμενα που προορίζονταν για τελετουργικούς σκοπούς.

Είναι πλήθος οι αναφορές που συνδέουν τους Homo Erectus με την όχρα και διάφορες τελετές, κυρίως τελετές ενταφιασμού. Δημοσίευμα σε ιστοσελίδα (Wieland,2002) κάνει λόγο για την πιο πρόσφατη ανακάλυψη σκελετού των Homo Erectus στην Αιθιοπία, εύρημα το οποίο χρονολογείται 1.000.000 εκατομμύριο χρονών. Βάση λοιπόν των δεδομένων από τα ευρήματα υπάρχει μια ένδειξη ότι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά τους ήταν η ταφή των νεκρών και η χρήση όχρας σε τελετές, αλλά και η δημιουργία πέτρινων εργαλείων, καθώς επίσης αναφέρεται ότι είχαν πολύ καλές ικανότητες σε ναυσιπλοΐα και θαλασσοπορία.

Ίσως έτσι εξηγείται και η εξάπλωση αυτής της τέχνης και σε άλλα μέρη . Το άνοιγμά τους στην θάλασσα και η ενασχόληση τους με τα ταξίδια, ήταν ένας λόγος που άνηθε η ζωγραφική σώματος και σε άλλες χώρες , στις οποίες οι Homo Erectus κατοίκησαν αργότερα.

Ένα ακόμα εύρημα, που αποδεικνύει περίτρανα την λατρεία τους στα ταφικά έθιμα, είναι σύμφωνα με άρθρο περιοδικού (Knight,2005) οι σκελετοί δίδυμων βρεφών, στο Kremes της Β.Αυστρίας. Τα δυο βρέφη ήταν τοποθετημένα πλάτη με πλάτη στον τάφο τους, προστατευμένα στο χαμηλότερο επίπεδο ενός κοκάλου πλάτης μαμούθ, το οποίο υποστηριζόταν από χαυλιόδοντα. Τα σώματά τους ήταν τυλιγμένα σε ένα φθαρμένο υλικό που έμοιαζε με τομάρι ζώου και ήταν καλυμμένα με κόκκινη όχρα.

Το στοιχείο αυτό λοιπόν επιβεβαιώνει όλα τα παραπάνω. Ο τρόπος με τον οποίο ήταν τοποθετημένα τα βρέφη αυτά, προστατευμένα με μια αυτοσχέδια τέντα, καταδεικνύει μια ιεροτελεστία. Δείχνει μια στοργικότητα και έναν σεβασμό. Η κάλυψή τους με όχρα ίσως να ήταν κάτι σαν περιποίηση νεκρού ή ακόμα και μια πράξη που σχετιζόταν με την ιδιότητα της όχρας να καθυστερεί την αποσύνθεση ή να καλύπτει την οσμή των νεκρών σωμάτων. Ότι και από τα δυο και αν συνέβη, το γεγονός και μόνο υποδηλώνει μια πράξη ευσέβειας προς τους νεκρούς τους.

Γιατί όμως άραγε προτιμούσαν την κόκκινη όχρα; Είχε κάποια εξαιρετική σημασία για αυτούς ως υλικό ή είχε να κάνει με το χρώμα του (κόκκινο) στο οποίο

είχαν αποδώσει κάποια σημασία; Λιγότερος λόγος γίνεται πάντως και για άλλα χρώματα της ώχρας, όπως την κίτρινη ή την καφέ. Ο Nassau (1998) αναφέρει ευρήματα κίτρινης και καφέ ώχρας, 300.000 ετών, που βρέθηκαν προφυλαγμένα σε περιοχές όπου κατοικούσαν οι Erectus . Αλλά και στην Τσεχοσλοβακία 50.000 χρόνια αργότερα, βρέθηκαν εργαλεία που χρησίμευαν για το τρίψιμο της ώχρας, σε ένα καταφύγιο στο οποίο η μεγαλύτερη περιοχή του πατώματος ήταν καλυμμένο με ώχρα.

Ήταν δηλαδή τέτοια η ενασχόλησή τους με την ώχρα, που είχαν διαμορφώσει ακόμα και χώρους επεξεργασίας και αποθήκευσής της και συνεχώς έβρισκαν καινούριους τρόπους για να την διατηρούν. Αυτό αποδεικνύει κιόλας ότι την χρησιμοποιούσαν πολύ συχνά, σε καθημερινή βάση, σε πολλές στιγμές της ζωής τους εκτός από τις τελετές . Αλλιώς δεν εξηγείται τόση ποσότητα ώχρας αποθηκευμένη.

Επίσης σε ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια (www.wikipedia.com , 2009) αναφέρεται για τους Erectus μεταξύ των άλλων, ότι τεμάχιζαν την ώχρα σε κομμάτια και με αυτόν τον τρόπο παρήγαγαν πούδρα την οποία αναμίγνυαν με ζωικό λίπος και τη χρησιμοποιούσαν ως βαφή. Μάλιστα στα Twin Rivers της Ζάμπια, βρέθηκαν εργαλεία κονιορτοποίησης χρωστικών και χρωμοφόρων εδάφους 400.000 χρόνων, τα οποία φαίνεται να χρησιμοποιούσαν για βαφή σώματος.

Εκτός όμως από ώχρα χρησιμοποιούσαν και άλλα υλικά, όπως αίμα, ουρίνη, κοπριά, αυγό, λάδι φυτών, χυμό λαχανικών, ακόμα και μεδούλι κοκάλων.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η ανάγκη τους για επικοινωνία αλλά και για την δημιουργία μιας πιο σύγχρονης κοινωνίας για αυτούς , τους ώθησε στο να ψάχνουν και να ανακαλύπτουν διαρκώς καινούρια μέσα για να καλύπτουν τις ανάγκες τους

Το παλαιότερο πάντως εύρημα που σχετίζεται με τους Homo Erectus και την κόκκινη ώχρα, βρέθηκε στο Olduvai και είναι ένας βασάλτης* 1,7 εκατομμυρίων ετών, ο οποίος όταν τριβόταν παρήγαγε κόκκινη πούδρα. Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους το εύρημα προέρχεται από την περίοδο Bed II. (Morton,G.R.,1996)

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι ρίζες των βαφών σώματος είναι πολύ βαθιές και μετρούν εκατομμύρια χρόνια. Σχεδόν παράλληλα με την πρώτη εμφάνιση των ανθρωποειδών, χάρη στους οποίους η ανάγκη τους για επικοινωνία κατέληξε στα σημερινά χρόνια να είναι μόδα. Χωρίς να το θέλουν λοιπόν έβαλαν το λιθαράκι τους στην δημιουργία μιας πολύ ξεχωριστής τέχνης, την οποία κατάφεραν να την διαδώσουν, να την διατηρήσουν και να την κάνουν έτσι μια διαχρονική τέχνη, η οποία ονομάζεται σήμερα body painting .

Θα μπορούσαμε επίσης να πούμε ότι το έναυσμα για την τέχνη αυτή ναί μεν το έδωσαν οι Homo Erectus αλλά την τέχνη ως τέχνη την εξέλιξαν οι επόμενες γενιές, οι οποίες δημιούργησαν και άλλες βαφές από προϊόντα της φύσης και της έδωσαν και άλλο νόημα και άλλη χρηστικότητα εκτός από τις τελετές.

Έτσι στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα γνωρίσουμε τα πιο γνωστά υλικά από τα οποία οι διάφορες φυλές, έφτιαχναν τις βαφές τους για να στολίσουν το σώμα τους.

***Βασάλτης:** Ηφαιστειογενές πέτρωμα με χρώμα κυρίως τεφρό ή μαύρο . Εδώ ίσως να είχε αναμιχθεί με ώχρα .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΦΥΣΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΝ

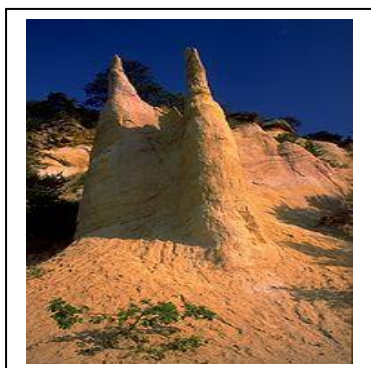
Τα πρώτα χρώματα που χρησιμοποιήθηκαν από τους ανθρώπους ήταν αναμφισβήτητα ώχρες και χρωστικές, οι οποίες είχαν προϊστορική χρήση, η οποία φαίνεται και από τα γνωστά νεολιθικά είδωλα. Οι χρωστικές ήταν σε μορφή πούδρας οι οποίες αναμιγνύονταν με λάδι ή αυγό. Οι ώχρες ήταν μίγμα σκόνης, πηλού και σιδήρου σε χρώματα που ποίκιλλαν από το καφέ και το κίτρινο ως το κόκκινο, το πράσινο και το βυσσινί.

Οι φυσικές βαφές φτιάχνονταν από μια μεγάλη ποικιλία φυτών και ορυκτών αναμεμιγμένα με λάδι λαχανικών και ζωικό λίπος. Οι βαφές σώματος περιελάμβαναν κόκκινη και κίτρινη ώχρα, κόκκινο ξύλο cam, cinnabar, χρυσή σκόνη, διάφορες ρίζες, φρούτα και λουλούδια κλαδιά κέδρου, καολίνη, κιμωλία, κοπριά ζώων, ακόμα και σάλιο αναμεμιγμένο με σκόνη, χέννα και λουλάκι (indigo). Η χέννα ήταν πολύ διαδεδομένη στον κόσμο των Μουσουλμάνων. Οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο στόλιζαν την ζωή τους αλλά και τους νεκρούς τους με βαφές σώματος.

Η χρήση ορυκτών, ζώων και φυτών για παραγωγή βαφών έχει αρχαίες ρίζες. Πιθανόν το πρώτο χρώμα να επετεύχθη από κάποιον από κάποιον λεκέ, ο οποίος έγινε προφανώς από χρωματιστούς χυμούς φρούτων και λουλουδιών. Ο χυμός των φύλλων του φυτού λουλάκι χρησιμοποιήθηκε ως βαφή περί το 3000 π.Χ. Το πορφυρό tyrian ή αλλιώς βασιλικό πορφυρό ήταν πολύτιμη βαφή που φτιαχνόταν από τους κατοίκους της αρχαίας πόλης Tyre της Phoenicia, από εκκρίσεις ενός θαλάσσιου σαλιγκαριού.

Σε όλη την διάρκεια της ιστορίας τα συστατικά που χρησιμοποιούνταν ήταν σημαντικά παραδοσιακά προϊόντα της εκάστοτε φυλής.

ΦΥΣΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΟΡΥΚΤΑ

ΩΧΡΑ: Σύμφωνα με ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια (www.Britannica.com, 2009) είναι το κοινό όνομα για τα ορυκτά σιδήρου του λεμονίτη (κίτρινο), του goethite (καφέ) και του αιματίτη (κόκκινο). Είναι μια βαφή από μη εξευγενισμένο γήινο ορυκτό του σιδήρου, συνήθως κόκκινη (αιματίτης) ή κίτρινη (λεμονίτης). Οι περισσότερες ώχρες που χρησιμοποιούνταν από τους προϊστορικούς ανθρώπους ήταν οι αιματίτες (κόκκινο). Το κόκκινο χρώμα φαίνεται να είναι ουσιώδες στις χρωματικές ταξινομήσεις σε όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες, από το χθες ως το σήμερα.

Ο αιματίτης είναι ο κυριότερος του ορυκτού του σιδήρου, είναι συστατικό πολλών βαφών και χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τους προϊστορικούς ανθρώπους κάτι το οποίο επιβεβαιώνεται από τον συντάκτη του British Archaeology (Denison, 1995) ο οποίος αναφέρει σε άρθρο του ότι: « ο αιματίτης χρησιμοποιείται

εδώ και 80000 χρόνια πριν στην παράκτια Βόρεια και Νότια Αφρική και πιθανόν 110000 χρόνια πριν στην Δυτική Ασία. Οι προϊστορικοί άνθρωποι άρχισαν να βάφουν τα σώματά τους με ώχρα και αιματίτη ως ένα είδος συνθήματος, για να επικοινωνήσουν με ένα μήνυμα με τους άλλους ανθρώπους », ενώ άλλοι ερευνητές πιστεύουν ότι χρησιμοποιήθηκε ως βαφή σώματος 165000 χρόνια πριν.

Το σίγουρο είναι ότι η βαφή αυτή χρησιμοποιούνταν για πολλούς και εντελώς διαφορετικούς λόγους. Ως αντηλιακό, ως αντισηπτικό αλλά και ως κάλυψη για τους νεκρούς για να μην αποσυντίθενται γρήγορα και να μην μυρίζουν. Με λίγα λόγια φαίνεται να έχει και συμβολική αλλά και κοινωφελή λειτουργία.

Μια άλλη πρακτική που είχε (Groning ,1998) ήταν ότι χρησιμοποιούνταν από γυναίκες προκειμένου να μπερδέψουν τους άνδρες τους για τα σημάδια της εμμήνου ρήσεως και έτσι να περιορίσουν την ερωτοτροπία. Οι γυναίκες κάποιες φυλής μάλιστα οργάνωναν μια ιεροτελεστία, την Eland Bull Dance , μια στρατηγική παραδοσιακά χρησιμοποιούμενη από αυτές προκειμένου να κάνουν τους άνδρες τους να κυνηγήσουν για αυτές. Έφτιαχναν λοιπόν έναν χορό για να προστατέψουν μια νεαρή κοπέλα με έμμηνο ρήση από το να την καταλάβουν οι περιβάλλοντες άνθρωποι. Συμμετέχοντας με την κοπέλα στην τελετουργία, οι γυναίκες έβαφαν τα σώματά τους με γενναιόδωρη ποσότητα ώχρας, όχι μόνο για να σηματοδοτήσουν την έμμηνο ρήση αλλά και να μοιραστούν την γονιμότητα και ταυτόχρονα να δώσουν το μήνυμα στους άνδρες ότι: «Όχι κρέας, όχι ερωτοτροπία». Ήταν μια μίμηση της ροής του αίματος της εμμήνου ρήσεως που για αυτούς ήταν κάτι το ιερό αυτό το αίμα. Όλα τα παραπάνω έρχονται να επιβεβαιώσουν το γεγονός ότι πράγματι η ώχρα, και κυρίως ο αιματίτης, είχαν ποικιλόμορφη εφαρμογή. Ίσως γιατί ήταν η πρώτη βαφή που ανακαλύφθηκε και έτσι οι πρόγονοι μας εξάντλησαν κάθε είδους εφαρμογή της, σε αρκετές φάσεις της καθημερινής τους ζωής.

ΚΙΜΩΛΙΑ: Η κιμωλία είναι ένας μαλακός, άσπρος, πορώδης ιζηματώδης βράχος, μια μορφή ασβεστόλιθου που αποτελείται από ορυκτό calcite Η κιμωλία αποτελείται συνήθως από το ανθρακικό άλας ασβεστίου με τα δευτερεύοντα ποσά βούρκου. Είναι ανθεκτική στη διάβρωση έναντι των αργίλων με τους οποίους συνδέεται συνήθως, διαμορφώνοντας κατά συνέπεια τους ψηλούς απότομους βράχους όπου οι κορυφογραμμές κιμωλίας συναντούν τη θάλασσα.(www.wikipedia.com ,2009)

Χρησιμοποιούνταν ως βαφή από τους προϊστορικούς χρόνους, η οποία φτιαχνόταν από διάφορες μαλακές πέτρες και γήινες χρωστικές. Γενικά είχε ευρεία χρήση στις φυλές της Αφρικής . Ενδεικτικά αναφέρετε η φυλή Surma της Αιθιοπίας, οι άνθρωποι της οποίας έβαφαν τα σώματά τους με μίγμα νερού και κιμωλίας ή αργίλου. (Anitei,2006) Βέβαια υπάρχουν πλήθος άλλων φυλών που χρησιμοποιούσαν την κιμωλία ως βαφή, για τις οποίες όμως θα αναφερθούμε σε άλλο κεφάλαιο.

ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΟ: Ο ξυλάνθρακας είναι το μαυριδερό υπόλειμμα που αποτελείται από **impure** άνθρακα που λαμβάνεται με την αφαίρεση του νερού και άλλων πτητικών συστατικών από τις ουσίες ζώων και βλάστησης. Ο ξυλάνθρακας παράγεται συνήθως από την αργή πυρόλυση, τη θέρμανση του ξύλου, τη ζάχαρη, τον προσροφητικό άνθρακα κόκκαλων, ή άλλες ουσίες εν τη απουσία του οξυγόνου.

Χρησιμοποιούνταν πριν από 30000 χρόνια ως βαφή σώματος, από τους ανθρώπους των σπηλαίων, οι οποίοι αναμίγνυν το κάρβουνο από καμένα κούτσουρα με λίπος για να φτιάξουν μαύρη ή γκρι βαφή, η οποία πολλές φορές αναμιγνυόταν και με άλλα υλικά έτσι ώστε να βγουν και άλλες αποχρώσεις. Έτσι, οι Ιθαγενείς Αμερικάνοι χρησιμοποιούσαν ξυλόκάρβουνο μαζί με άσπρο **gypsum*** για να κάνουν μπλε βαφή, ενώ οι Bakairi αφαιρούσαν το κάρβουνο από το καμένο ξύλο, το αναμίγνυν με νερό και βάφονταν. Τέλος, η φυλή Txukahande του Xingu της Ν.Αμερικής έβαφαν ο ένας τον άλλο με ξυλόκάρβουνο και τον μπλε-μαύρο χυμό ενός δέντρου. Τα σχέδια που έκαναν στο κορμί τους είναι από τα πιο πολύπλοκα που βρέθηκαν ποτέ σε Ινδιάνικη φυλή.

ΑΡΓΙΛΟΣ: Ο άργιλος είναι ένα φυσικό υλικό που αποτελείται πρώτιστα από τα λεπτόκοκκα μεταλλεύματα, τα οποία παρουσιάζουν πλαστικότητα μέσω μιας μεταβλητής σειράς της περιεκτικότητας σε νερό, και που μπορούν όταν είναι ξηρός να βαλθούν φωτιά.

Τρία βασικά χρώματα χρησιμοποιούνταν ως βαφές σώματος:

1) Ο άσπρο-γκρι άργιλος, που γινόταν γκρι όταν στέγνωσε

2) Ένας σπάνιος άσπρος άργιλος, που λεγόταν tala-og ή tol και

3) Ένας κοκκινοκαφέ, που λεγόταν koioib .

Το πιο χρησιμοποιούμενο ήταν το πρώτο.

Για να κάνουν το χρώμα άλεθαν τα συστατικά σε σκόνη και τα αναμίγνυν με νερό ή λάδι δέντρων, έτσι ώστε να γίνουν εφαρμόσιμα για το σώμα

Η ζωγραφική σώματος με άργιλο υπήρξε σε πολλούς πολιτισμούς και κυρίως στους tribalist, οι οποίοι συχνά ζωγραφίζονταν με αυτόν κατά την διάρκεια τελετών, κάτι το οποίο επιζεί ακόμα με αυτήν την αρχαία μορφή μεταξύ των ιθαγενών της Αυστραλίας και πολλών άλλων λαών. Μάλιστα η φυλή Adamanese χρησιμοποιούσαν τον άργιλο ως βαφή σώματος, αφού το ανακάτευαν με λίπος ή λάδι χελώνας και το άπλωναν με τα δάχτυλα. Άλλη φυλή έβαφε τα αγόρια μόνο με άργιλο ή και κιμωλία κατά την διάρκεια τελετών περιτομής.

Αυτές λοιπόν ήταν οι βαφές από ορυκτά που χρησιμοποιούνταν από πάρα πολλές φυλές προκειμένου να στολίσουν τα σώματά τους για τις διάφορες περιστάσεις της ζωής τους. Δεν ήταν όμως μόνο αυτές. Οι άνθρωποι τότε πειραματίζονταν με ποικίλα υλικά και διαρκώς ανακάλυπταν καινούριες βαφές αλλά και εφαρμογές πολλές από τις οποίες χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα για άλλους σκοπούς όμως. Σε αυτές θα αναφερθούμε παρακάτω. Είναι οι βαφές από φυτά αρκετά από τα οποία είναι ευρέως γνωστά στην σημερινή εποχή.

ΦΥΣΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΦΥΤΑ

Οι βαφές woad και madder χρησιμοποιούνταν αρκετά από τις πολεμικές φυλές των Κελτών αλλά και άλλων πολεμικών φυλών κυρίως κατά τον Μεσαίωνα. Η πρώτη παράγει κόκκινο χρώμα ενώ η δεύτερη μπλε. Παρακάτω ακολουθεί αναφορά σχετικά με τα φυτά από τα οποία παράγονταν αυτές οι δυο βαφές, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάζονταν οι φυλές τα συγκεκριμένα φυτά προκειμένου να παραχθεί βαφή .

Οι αναφορές για τα δυο αυτά φυτά βρέθηκαν στην ιστοσελίδα (www.gallica.co.uk , 2009)

MADDER: *Rubia Tinctorium*. Χαμηλό αναρριχητικό φυτό που εξαπλώνεται γρήγορα. Τα λουλούδια του είναι κιτρινοπράσινα και παράγει μούρα τα οποία είναι σκούρα όταν ωριμάζουν και χρησιμοποιούνται ως σπόροι για μελλοντικό πολλαπλασιασμό της σοδειάς. Η βαφή ωστόσο παράγεται όχι από τους καρπούς αλλά από τους βολβούς της ρίζας. Έτσι ξερίζωναν το φυτό πριν χάσει το λάδι του και έπειτα το απογύμωναν από τα φύλλα και άφηναν τις ρίζες να ξεραθούν. Στην συνέχεια τις κονιορτοποιούσαν και τις τοποθετούσαν

σε δοχείο με νερό και με το πέρασμα του χρόνου αυτό «άναβε» και έβγαζε με απόσταξη λαμπερή κόκκινη βαφή.

Αυτή ήταν η επεξεργασία για την βαφή woad , στην συνέχεια ακολουθεί η βαφή madder η οποία παραγόταν από τα φύλλα του φυτού, σε αντίθεση με την προηγούμενη που φτιαχόταν από τον βολβό.

WOAD: Από τα φύλλα του φυτού *isatis tinctoria* το οποίο είναι διετές βότανο που υπήρχε κυρίως στην νοτιοανατολική Ευρώπη, πιθανόν και στην Ελλάδα και την Ιταλία ή στην νοτιοδυτική Ρωσία και εξαπλώθηκε πολύ γρήγορα σε όλη την Ευρώπη και κυρίως την δυτική. Ο σπόρος του σπέρνεται τον Μάρτιο ή Απρίλιο, έτσι ώστε να δώσει φύλλα για βαφή τον πρώτο χρόνο. Περί το τέλος Ιούνη τα φύλλα θα μεγαλώσουν πολύ για τον πρώτο χρόνο, γύρω στα 20 εκ. ψηλά. Τον δεύτερο χρόνο το φυτό

ψηλώνει στο 1,5 μέτρα με πλήθος μικρών κίτρινων λουλουδιών. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν φύλλα από τον Ιούνη (το ιδανικότερο) ως τον Νοέμβριο. Επίσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν και τα φύλλα που βγαίνουν τον δεύτερο χρόνο.

Με αυτήν την βαφή λοιπόν, οι Σάξονες και οι Pict's (το 1600) έβαφαν μπλε σώμα και μαλλιά με την βαφή woad, αλλά και οι Κέλτες και οι Druids το χρησιμοποιούσαν επίσης ως βαφή σώματος. Σπόροι του βρέθηκαν σε μεσαιωνικές αρχαιολογικές περιοχές. Τέλος υπολείμματά του βρέθηκαν στο σώμα του Lindowman , ένα πτώμα 2000 ετών που βρέθηκε σε ένα έλος το 1987 στην Αγγλία.

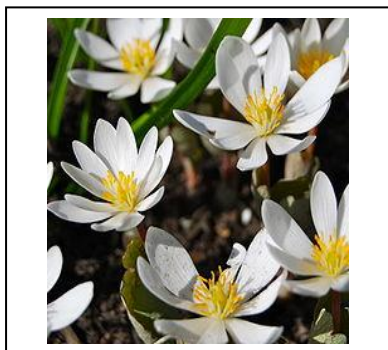
Στην συνέχεια θα συναντήσουμε την βαφή indigo, η οποία είναι παρά πολύ δημοφιλής βαφή και εκτός από την βαφή σώματος, χρησιμοποιούνταν και για άλλες χρήσεις, όπως για παράδειγμα για την βαφή υφασμάτων. Μάλιστα κάποιος αρθρογράφος του National Geographic (Abercrombie, 1972), κάνει αναφορά και για τις γυναίκες της φυλής Tuareg, οι οποίες έβαφαν τις ρόμπες τους με αυτήν την βαφή. Η παρασκευή της βαφής αυτής είναι πιο πολύπλοκη σε ότι αφορά την επεξεργασία του φυτού και από αυτήν παράγεται μπλε χρώμα σε διάφορους τόνους, ανάλογα με την μέθοδο.

INDIGO: *Indigofera tinctoria* Η Υποτροπικός θάμνος της Νότιας Ασίας, 1 με 2 μέτρα ψηλός. Για να γίνει η βαφή τα φύλλα συνθλίβονται και έπειτα εμποτίζονται σε νερό για ζύμωση. Το αποτέλεσμα είναι κιτρινοπράσινο. Η πρωτόγονη προετοιμασία της βαφής περιλαμβάνει προσεκτική λιπασματοποίηση του φυτού. Όταν η ζύμωση ολοκληρωθεί, το υλικό ελαττώνεται σημαντικά και συγκεντρώνεται το μπλε μέχρι ενός βαθμού. (www.wikipedia.com, 2009)

Αυτή λοιπόν ήταν η παλιά μέθοδος παράγωγης της indigo, η οποία χρησιμοποιήθηκε από τους Αμερικάνους, τους Ασιάτες, τους Αφρικανούς και τους Ευρωπαίους. Μάλιστα στην Βόρεια Αμερική, οι ινδιάνικες φυλές και κυρίως οι Navajo χρησιμοποίησαν μπλε βαφές από στενά συγγενικά είδη του indigo.

Τα επόμενα τρία φυτά είναι η γνωστή κοκκινόριζα, ο ηλιάνθος (που παράγει τους ηλιόσπορους) αλλά και το σαφράν ή αλλιώς 'κρόκος Κοζάνης'. Τα φυτά αυτά βλασταίνουν και στην Ελλάδα και τα δυο τελευταία χρησιμοποιούνται και στην μαγειρική. Το σαφράν χρησιμοποιείται και σήμερα ως βαφή, αλλά όχι για το σώμα, παρά μόνο για τον χρωματισμό τροφών αλλά και φαρμάκων. Η κοκκινόριζα και συγκεκριμένα ο χυμός της, χρησιμοποιήθηκε και για την βαφή υφασμάτων.

BLOODROOT: *Sanguinaria Canadensis*. Είναι πολυετής βότανο που φτάνει τα 25 εκ., μόνο το μισό απ' ότι όταν ψηλώνει όταν ανθίζει. Έχει φύλλα πλάτους 20 εκ. και ένα μόνο φύλλο με 5-9 λοβούς. Είναι μικρότερο όταν το φυτό ανοίγει. Τα λουλούδια του έχουν πλάτος 5εκ. και είναι άσπρα με κίτρινο κέντρο. Τα άνθη εμφανίζονται αργά το χειμώνα και συνεχίζουν ως την άνοιξη. Το λουλούδι συνήθως έχει 8 συμμετρικά τοποθετημένα πέταλα, 4 μικρά και 4 μεγαλύτερα, αλλά μπορεί να έχει και 12 ή και 16. Το

φρούτο του αποτελείται από μια θήκη 2 μερών, αιχμηρή στο άκρο με μια σειρά σπόρων στο κάθε μισό. Ζει κυρίως σε πλούσια ξύλα και σε υψώματα και πλαγιές και βρίσκεται κυρίως στην Βόρεια Αμερική ανατολικά των Πέτρινων Βουνών (Reed, 2001)

Σε ότι αφορά την βαφή, οι άνθρωποι επεξεργάζονταν την ρίζα του φυτού και από εκεί παρήγαγαν την βαφή. Έτσι οι Ιθαγενείς Αμερικάνοι χρησιμοποιούσαν τον χυμό αυτό ως βαφή σώματος, αλλά και οι πολεμιστές έβαφαν τα πρόσωπα τους με αυτό και οι παρθένες γυναίκες τα σώματά τους.

Μάλιστα γίνεται αναφορά από την DeMello (2007) σε γυναίκες μιας τοπικής φυλής του Jamestown, οι οποίες εκ διαδόσεως παρουσιάζονταν φορώντας ένα μόνο κάλυμμα από κόκκινη βαφή σώματος, φτιαγμένη από bloodroot, σε αυτόν που ήθελαν για σύντροφό τους. Επίσης οι νέοι της φυλής Ponca, έβαζαν τον χυμό αυτό στις παλάμες τους και μηχανορραφούσαν για να το τρίνουν στις παρθένες κοπέλες που επιθυμούσαν να παντρευτούν και μέσα σε 5-6 μέρες έπρεπε να παντρευτούν. Ο λόγος που άπλωναν αυτήν την βαφή στο σώμα τους είναι γιατί αισθάνονταν πιο ερωτικοί φορώντας την.

Η πρακτική αυτή θυμίζει λίγο τον χορό Eland Bull Dance που προαναφέρθηκε στην αρχή του κεφαλαίου για την χώρα. Και εδώ ερχόμαστε να επιβεβαιώσουμε το γεγονός ότι πάνω-κάτω οι βαφές απλώνονταν το ίδιο ,αυτό που άλλαζε ήταν ο σκοπός που εφάρμοζαν αυτές τις πρακτικές και η έννοια που έδινε η κάθε φυλή στο κάθε χρώμα . Αυτό όμως θα το αναλύσουμε στο ακριβώς επόμενο κεφάλαιο.

Ας συνεχίσουμε λοιπόν με τον ηλίανθο , που δυστυχώς οι αναφορές σε αυτόν σχετικά με την ιδιότητα του ως βαφή σώματος είναι λίγες .

ΗΛΙΑΝΘΟΣ: Έχει ίδια σοδειά μεταξύ των Αμερικάνων ινδιάνικων φυλών σε όλη την Βόρεια Αμερική . Το φυτό καλλιεργήθηκε από τους Ινδιάνους στην παλαιά Αριζόνα και το Νέο Μεξικό περίπου το 3000π.Χ. Αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι εξημερώθηκε πριν το καλαμπόκι . Ως βαφή χρησιμοποιήθηκε με πολλούς τρόπους . Άλλες χρήσεις ,συμπεριλαμβανομένου και της μοβ βαφής για υφάσματα , ήταν ως βαφή σώματος και άλλες διακοσμήσεις .Μέρη του φυτού χρησιμοποιούνταν ως θεραπευτικό για δάγκωμα από φίδι . Το λάδι του απλωνόταν σε μαλλιά και δέρμα ,ενώ οι σπόροι του με επεξεργασία παρήγαγαν βαφή , η οποία απλώνονταν στο σώμα κυρίως σε τελετές των Ιθαγενών Αμερικάνων . (Moerman , 1998)

SAFFRON: Φθινοπωρινό φυτό της οικογένειας Iris. Η βαφή παραγόταν από το επίμηκες στίγμα του κρόκου σαφρόν. Με κοπιαστική δουλειά, 4000 στίγματα χρειάζονταν για να παραχθεί μια ουγκιά από αυτήν την πολύτιμη βαφή. Πολλοί άνθρωποι της φυλής Hintus, άπλωναν μια κηλίδα αυτού στο μέτωπο τους ως καλό οινόν

Οι επόμενες τρεις βαφές είναι και αυτές ιδιαίτερα διαδομένες και τις συναντήσαμε σε πλήθος αναφορών. Οι δυο πρώτες χρησιμοποιήθηκαν κυρίως από τους Ιθαγενείς Αμερικάνους, ενώ η τελευταία ήταν πιο γνωστή στις περιοχές της Ασίας. Η Annatto χρησιμοποιείται σήμερα για τον χρωματισμό τυριών.

Οι περισσότερες πληροφορίες για τα φυτά αυτά , αλλά και το προηγούμενο (σαφραν) αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα.(content.herbalgram.org , 2009)

Παρακάτω θα δούμε αναλυτικότερα καθένα από αυτά τα φυτά αλλά και τους τρόπους με τους οποίους παραγόταν η βαφή, καθώς και το που έβρισκαν εφαρμογή, εκτός από την βαφή σώματος.

ANNATTO: *Bixa Orleana*. Δέντρο ύψους 5-10 μέτρων Είναι ένα παράγωγο των δέντρων *achiote* των τροπικών περιοχών της Αμερικής, που χρησιμοποιούνται για να παράγουν έναν κόκκινο χρωματισμό τροφίμων και επίσης ως αρωματική ουσία. Annatto παράγεται από τον κοκκινωπό πολτό που περιβάλλει το σπόρο του *achiote* (*Bixa orellana*). 50 σπόροι μεγαλώνουν μέσα σε αυτό το άφθονο σε φρούτα δέντρο, με κοκκινοπορτοκαλί λοβούς στις άκρες των κλαδιών. Αυξάνεται σε όλο τον Νότο και την Κεντρική Αμερική, την Καραϊβική και το

Μεξικό.

Η χρωστική ουσία λαμβάνεται με την αφαίρεση του πολτού από τους σπόρους και αφήνοντας το να ξεραθεί. Έπειτα το υλικό αυτό πιέζεται και φυλάγεται σε δοχεία και στην συνέχεια αναμιγνύεται με νερό. Χρησιμοποιείται και ως αντιοξειδωτικό για αιώνες από πολλές φυλές του Αμαζονίου. Το annatto ήταν συστατικό του αρχαίου ποτού σοκολάτας των Αζτέκων και χρησιμοποιήθηκε και ως βαφή σώματος από αυτούς. Πολλοί Ινδιάνοι της Ν.Αμερικής χρησιμοποιούσαν την βαφή για το σώμα, μια πρακτική που μπορούσε να προστατέψει το δέρμα τους από την βλαβερή υπεριώδη ακτινοβολία.

Το φυτό αυτό ονομάζεται και *lipstick tree* , λόγω του ότι οι στην Κεντρική και Ανατολική Αμερική το χρησιμοποιούσαν ως κραγιόν , λόγω του κοκκινοπορτοκαλί χρώματός του .

HUITO: *Genipa Americana*. Είναι ένα μικρό δέντρο ύψους 15 μέτρων .Τα φύλλα είναι αντίθετα, λογχοειδή σε στενόμακρο, 20-35 εκ. μακρύ και 10-19 εκ. πλατύ. Είναι γυαλιστερό σκούρο πράσινο. Τα λουλούδια του είναι άσπρα ή κόκκινα ή κίτρινα, με πέταλα 5 λοβών. Το φρούτο του είναι ένα λεπτόφλουδο εδώδιμο μούρο διαμέτρου 5-8 εκ. Ο χυμός του ανώριμου φρούτου είναι καθαρός αλλά έχει ένα περίεργο μπλε σκούρο χρώμα. Ο χυμός χρησιμοποιούνταν ως βαφή ρούχων αλλά και ως βαφή σώματος .

Άλλη τεχνική παραγωγής της συγκεκριμένης βαφής φαίνεται και σε φωτογραφία της ιστοσελίδας (www.amazon-indians.org),όπου μια κοπέλα της φυλής να τρίβει προφανώς τον καρπό πάνω σε ένα ειδικό ξύλο για να παράγει μαύρη βαφή για ζωγραφική του προσώπου και του σώματος , η οποία αναμιγνύομενη με άλλες χρωστικές δημιουργούσε μελάνη που χρησιμοποιούνταν για μόνιμα tattoo.

TURMERIC: Το turmeric σημαίνει κίτρινος .Είναι μια χρωστική ανοικτού κίτρινου χρώματος φτιαγμένη από τις ρίζες του βοτάνου *Curcuma longa*. Είναι αρχαίο ινδικό καρύκευμα το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί από τους Ινδούς ως βαφή σώματος, δερματοστιξίας αλλά και για τον χρωματισμό φαγητών, ενδυμάτων κ.α. Χρησιμοποιούνταν ως βαφή σώματος σε τελετές όπως η γέννηση, ο γάμος και ο θάνατος. Διαθέσιμο ως σκόνη και ως ρίζα. Σημαντικό κομμάτι της θρησκευτικής τήρησης των Hindu .Η χρήση του σε αρχαίες τελετές διαδόθηκε από τους πρόωρους χρόνους στην Ωκεανία. Στα Φίτζι και τις Φιλιππίνες απλωνόταν

επίσης ως βαφή σώματος.

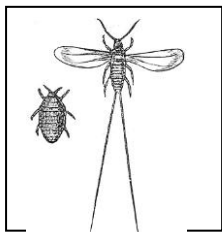
ORCHIL KAI CUDBEAR: Δυο από τις πιο γνωστές πορφυρές βαφές της Ευρώπης του Μεσαίωνα. Παρασκευάζονταν από συνθλιμμένες και βρασμένες λειχήνες, τις *roccella tinctoria*. Οι λειχήνες είναι μύκητες φυτά , που περιέχουν πράσινο φωτοσυνθετικό φύκι. Οι βαφές αυτές διαλύονταν σε ανθρώπινη ουρίνη.

Αυτές ήταν οι κυριότερες φυτικές βαφές σώματος οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν κυρίως από την εποχή του χαλκού και μετά , αφού μέχρι τότε πειραματιζόνταν κυρίως με τα ορυκτά . Οι πρόγονοί μας όμως δεν έμειναν μόνο εκεί ! Στην πορεία άρχισαν να παράγουν βαφές από ...έντομα . Μια διαδικασία εξαιρετικά δύσκολη και χρονοβόρα , αφού χρειάζονταν εκατοντάδες έντομα για να φτιαχτεί λίγη ποσότητα βαφής . Το προϊόν ήταν συνήθως κόκκινο και ειδικά η βαφή από το πρώτο έντομο , το *kermes* , λεγόταν και 'βαφή των βασιλιάδων '

ΦΥΣΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΖΩΑ Ή ΕΝΤΟΜΑ

KERMES: Βαθυκόκκινη βαφή πολύ γνωστή από τους αρχαίους χρόνους. Λαμβάνονταν από σώματα εντόμων που ζούσαν σε δέντρα βελανιδιάς της Ινδίας. Τα *kermes* είναι έντομα που παρασιτούν σε βελανιδιές, θάμνους και στα δέντρα *Quercus coccifera* και *ilex*. Λαμπερή κόκκινη βαφή που βγαίνει με απόσταξη από το κέλυφος των ακίνητων θηλυκών εντόμων που βρίσκονται συνωστισμένα πάνω στο ξύλο . Το χρώμα αυτό χρησιμοποιείται και στην ζωγραφική σήμερα.

CARMINE RED: Λαμπερή κόκκινη βαφή παραγόμενη από έντομα που ζουν σε κάκτους, τα *cochineal*. Ανακαλύφθηκε από τους προ-Κολομβιανούς Ινδιάνους, οι οποίοι ξέραιναν τα σκαθάρια στον ήλιο και τα κονιορτοποιούσαν σε πούδρες. Έπειτα το ανακάτευαν με νερό. Το χρώμα βρίσκεται στα θηλυκά ακίνητα έντομα, τα οποία είναι πολυχρωματικά και παράγουν πολλά χρώματα και βαφές αν επεξεργαστούν. Το συγκεκριμένο έντομο μαζεύεται ως σήμερα στα Κανάρια Νησιά.

LAC: *Lassifer lacca*. Μικροσκοπικό έντομο που ζει στις ακακίες και σε κάποιο είδος μουριάς, το *soapberry*, στην Ινδία και στην Βιρμανία. Είναι το βασικό

συστατικό της βαφής lac, μιας κολλώδους ρητίνης. Πάνω από 200 έντομα χρειάζονται για την παρασκευή ενός γραμμαρίου αυτής της βαφής. Από την ρητίνη παρασκευάζονται αρκετά διαφορετικά προϊόντα όπως το κερί lac κ.α.(Goffe,2007)

Πάντως είναι εξίσου εντυπωσιακό το πόσο πειραματίζονταν παλαιότερα οι άνθρωποι , προκειμένου να φτιάξουν φυσικά προϊόντα, από αγαθά της γης, μην έχοντας την οικονομική δυνατότητα αλλά και τα μέσα που υπάρχουν σήμερα, να περπατήσουν ως ένα κατάστημα και απλά να το αγοράσουν. Εκμεταλλεύονταν όλα τα προϊόντα της φύσης που είχαν διαθέσιμα, έτσι ώστε να επιτύχουν τους σκοπούς τους, με απλά , φυσικά και κυρίως φιλικά προς το περιβάλλον αλλά και προς το σώμα τους υλικά.

Οι βαφές όμως που παρασκεύαζαν, εκτός από τον σκοπό της διακόσμησης του σώματος είχαν και άλλο νόημα. Κάθε χρώμα βαφής φτιαχνόταν για να αντιπροσωπεύσει κάτι σε μια συγκεκριμένη τελετή ή γιορτή ή ακόμα και για να ξεχωρίσει τον ανώτερο τις φυλής από τους υπόλοιπους, για παράδειγμα. Κάθε χρώμα είχε την δική του σημασία και έννοια, διαφορετική όμως από φυλή σε φυλή και από περιοχή σε περιοχή. Και αυτό θα εξετάσουμε στο κεφάλαιο που ακολουθεί. Την σημασία των χρωμάτων των βαφών ανάλογα με τις φυλές και τις περιοχές στις οποίες κατοικούσαν.

*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΧΡΩΜΑΤΑ ΒΑΦΩΝ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ

Το **χρώμα** αποτελεί ένα στοιχείο της καθημερινότητάς μας, ζούμε και μεγαλώνουμε με τα χρώματα. Τί είναι όμως το χρώμα;

Χρώμα, κατά την Σαββίδου (2001) είναι η χρωματική αίσθηση της όρασης, είναι φως, είναι ορατή ακτινοβολία. Είναι ο τρόπος που αντιδρά η ύλη στο φως και η ύλη αυτή είναι οργανική ουσία, η σύσταση της οποίας απορροφά μέρος του ορατού φωτός. Το μέρος του φωτός που ανακλά, χαρακτηρίζει το χρώμα της.

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη δε (Έλληνας φιλόσοφος , 384 π.Χ.-322π.Χ.) , που ήταν ο πρώτος που έκανε μελέτες πάνω στο χρώμα στην Ελλάδα, χρώμα υπήρχε με την μορφή ακτίνων που έστελναν οι Θεοί από τον ουρανό. Η θεωρία του αυτή δεν αμφισβητήθηκε μέχρι την Αναγέννηση. (Ρούμπους,2008)

Γιατί όχι λοιπόν να μην σκέπτονταν έτσι και οι διάφορες φυλές που εξετάζουμε. Άλλωστε τότε δεν είχαν αναπτυχθεί οι επιστημονικοί νόμοι της φυσικής περί του χρώματος και έτσι ο καθένας πίστευε ότι ήθελε. Κάθε φυλή ανάλογα με την κουλτούρα και τα πιστεύω της, απέδιδε στα χρώματα δικές της σημασίες και ορισμένες φορές τα «έχρηζε» και ιερά.

Δηλαδή έδιναν ιερή σημασία σε συγκεκριμένα χρώματα και τα χρησιμοποιούσαν συστηματικά στις τελετές και ήταν τέτοιο το πάθος τους με το χρώμα, που χρησιμοποιούσαν οποιοδήποτε υλικό της φύσης είχε το συγκεκριμένο χρώμα σε τελετές.

Οι φυλές αυτές λοιπόν χρησιμοποιούσαν τα χρώματα στο σώμα τους για να εκφράσουν τον πόνο - την χαρά, την νίκη - την ήττα, την γέννηση - τον θάνατο και πολλά άλλα γεγονότα της καθημερινής τους ζωής. Οι περιστάσεις δε που εφάρμοζαν την τέχνη αυτή ήταν διάφορες τελετές, στο κυνήγι, στον πόλεμο, σε ιδιαίτερες περιστάσεις της ζωής τους αλλά και ως παράδοση.

Δεν είναι λίγες οι φυλές μάλιστα , που είχαν μόνιμα χρωματιστά σημάδια στα σώματά τους ή στα πρόσωπα, αφού ήταν ο μόνος τρόπος να συνεννόησης με τους υπόλοιπους της φυλής.

Τα χρώματα που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι για να ζωγραφίζουν το σώμα τους, ήταν ίδια σε όλες τις περιοχές . Αυτό που έκανε την διαφορά, ήταν η σημασία που είχε το κάθε χρώμα για την εκάστοτε φυλή, η οποία σημασία οριζόταν σύμφωνα με τα πιστεύω και τις παραδόσεις του κάθε λαού.

Έτσι κάποιο χρώμα, το κόκκινο ας πούμε, μπορεί να συμβόλιζε την φωτιά σε μια φυλή ενώ σε κάποια άλλη να συμβόλιζε τον πόλεμο. Ακόμα και γειτονικές φυλές μπορεί να είχαν διαφορετικούς συμβολισμούς και νοήματα για τα χρώματα. Κάθε κοινότητα είχε την δική της ταυτότητα και άρα και τα δικά της σύμβολα.

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα τι σήμαιναν τα χρώματα για κάθε λαό και φυλή, ανάλογα με την περιοχή που εντοπίζεται η ζωγραφική του σώματος.

ΑΜΕΡΙΚΗ: Σύμφωνα με τον Groning (1998) για τους περισσότερους το κόκκινο ήταν το ιερό σήμα του πολέμου, σύμβολο επιτυχίας και νίκης.

Μεγάλο κεφάλαιο εδώ αποτελούν οι Ινδιάνοι, οι οποίοι ήταν χωρισμένοι σε πολλές φυλές, οι οποίες είχαν διαφορετική κουλτούρα μεταξύ τους και έτσι είχαν αναπτύξει διαφορετικούς κώδικες επικοινωνίας. Άρα και διαφορετικούς συμβολισμούς σε ότι αφορά την σημασία των χρωμάτων.

Και ποιος δεν έχει δει απεικονίσεις των Ινδιάνων. Παντού, εκτός από την χαρακτηριστική ενδυμασία, φέρονται με χρωματιστές γραμμές και σχέδια στο πρόσωπο ή το σώμα . Αυτές οι γραμμές που σε μας φαίνονται τόσο απλές, για αυτούς σημαίνουν πολλά και ακόμα πιο μεγάλο νόημα έχει το χρώμα των συμβόλων αυτών.

Οι Ινδιάνοι λοιπόν χρησιμοποιούσαν πάρα πολύ την ζωγραφική σώματος, σχεδόν σε όλες τις φάσεις της ζωής τους. Για αυτούς, όπως είπαμε σε άλλο κεφάλαιο, ήταν ο μόνος τρόπος επικοινωνίας η ζωγραφική σώματος.

Έδιναν πολύ μεγάλη σημασία στα χρώματα. Ήταν ένας τρόπος για αυτούς να εκφράσουν όλες τους τις σκέψεις , τα συναισθήματα αλλά και να δώσουν έτσι ένα είδος ταυτότητας στα αγαπημένα τους αντικείμενα.

Ψάχνοντας λοιπόν για αυτούς βρήκαμε αρκετές πληροφορίες σε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο του Minor (1978), και έτσι μάθαμε ότι χώριζαν ακόμη και τους τέσσερις ορίζοντες σε χρώματα. Σύμφωνα με αυτόν τον διαχωρισμό η Ανατολή ήταν το λευκό χρώμα, η Δύση συμβολιζόταν με το κίτρινο, ο Νότος με το μπλε και ο Βορράς με το μαύρο. Αυτό όμως δεν ίσχυε για όλες τις φυλές των Ινδιάνων, κάθε φυλή είχε τους δικούς της συμβολισμούς όπως προ-είπαμε .

Έτσι η φυλή Navaho είχε δυο χρωματικά σχέδια. Το ένα απλωνόταν για τραγούδια, τελετές , προσευχές και θρύλους που αναφέρονταν στην επιφάνεια της γης, σε ουράνια σώματα και σε χαρούμενες περιόδους της ζωής. Το δεύτερο χρώμα, απλωνόταν στα τραγούδια και τα πράγματα που αναφέρονταν στον κάτω κόσμο, σε περιοχές του θανάτου, του κινδύνου, της μαγείας και όπου οι θεοί και οι μάγοι διέμεναν.

Τα χρώματα δηλαδή έπαιρναν μαγικές και ιερές έννοιες, που πολλές φορές σχετίζονταν με το υπερφυσικό, με μύθους αλλά και καθημερινές διαδικασίες της ζωής. Και πολλές φορές είχαν περισσότερες από μια έννοιες ακόμα και μέσα στην ίδια φυλή. Χωρίζονταν και ξαναχωρίζονταν σε κατηγορίες, ανάλογα με τις εκάστοτε περιστάσεις.

Η ίδια φυλή λοιπόν χώριζε επίσης τα χρώματα σε 4 κατηγορίες, οι οποίες ήταν: τα χρώματα για διακόσμηση, για τελετές, χρώματα συνδεδεμένα με τον θάνατο και το πένθος και χρώματα σχετιζόμενα με την ειρήνη και τον πόλεμο .

Έτσι ανάλογα με την κατάσταση, φορούσαν και το αντίστοιχο χρώμα ή και συνδυασμούς αυτών, προκειμένου να εκφράσουν αυτό που ένιωθαν ή ακόμα να αποδώσουν την ιστορία που ήθελαν.

Όταν ήθελαν λοιπόν να συμβολίσουν τον χειμώνα και το χιόνι, βάφονταν με λευκό. Το λευκό όμως είχε και μια άλλη έννοια για αυτούς, συμβόλιζε το μητρικό γάλα για τις γυναίκες και το σπέρμα για τους άνδρες, αλλά και την αγνότητα, την καλοσύνη, τον ήλιο και το φεγγάρι.

Το μαύρο ήταν για αυτούς η νύχτα αλλά και η νίκη ανάμεσα σε εχθρούς. Το κόκκινο συνδεόταν κυρίως με το αίμα, με τις ανδρικές δραστηριότητες (κυνήγι-πόλεμος) αλλά και με την αμηνόρροια και την γέννηση.

Το κόκκινο συνδεόταν με την δύναμη και την ζωή.

Τέλος το μπλε αντιπροσώπευε μια λίμνη ή ένα σώμα νερού, στο οποίο ο ουρανός ανακλούσε . Σε τελετές σήμαινε τον ουρανό, τον άνεμο , τα σύννεφα, την ημέρα, το νερό, το φεγγάρι, τον κεραυνό.

Παρατηρούμε ότι η ίδια φυλή άλλοτε χρησιμοποιεί το ίδιο χρώμα για να συμβολίσει κάτι μεταφυσικό και άλλοτε για να συμβολίσει κάτι φυσικό. Άλλοτε το συναίσθημα και άλλοτε την ύλη ή την φύση. Τα πάντα για αυτούς ήταν χρώμα και σύμβολα, τεράστιας σημασίας και αξίας , που καθένα από αυτά ήτανε μια ολόκληρη ιστορία.

Για άλλες πάλι φυλές των ιθαγενών Αμερικάνων, το πράσινο συμβόλιζε την γη και την βροχή και το κίτρινο την αρχή, την έναρξη και σε άλλες φυλές τον αγώνα και την πάλη. Το μπλε συμβόλιζε τον Βορρά, το κρύο αλλά και μπελά και ήττα , ενώ το κόκκινο την Ανατολή, την ιερή φωτιά, το αίμα και την επιτυχία. Το λευκό σήμαινε για αυτούς τον Νότο, την ειρήνη και την ευτυχία αλλά και την ζεστασιά. Τέλος το μαύρο Συνδυαζόταν με την Δύση, τα προβλήματα και τον θάνατο, ενώ το καφέ με το καλό.

Η σημασία αποδιδόταν στο χρώμα ανάλογα με την κατάσταση που θα χρησιμοποιούνταν και κάποιες φορές ανάλογα και με το πρόσωπο που θα το φορούσε.Θα δούμε και παρακάτω ότι σε κάποιες φυλές τα χρώματα κατανέμονταν ανάλογα με την ηλικία του ατόμου που θα βαφόταν. Έτσι με άλλο χρώμα βαφόταν ένα παιδί και με άλλο ένας ηλικιωμένος. Ακόμα τα διαχώριζαν με βάση την βαθμίδα των πολεμιστών στην μάχη.

Μια άλλη πολεμική φυλή των Ινδιάνων ήταν οι Cherokee. Το όνομά τους βγήκε από την λέξη chiluk-ki της διαλέκτου Choctaw, που σημαίνει «**άνθρωποι των σπηλαιών**». Και όχι άδικα, αφού τελικά είχαν πολλά κοινά με αυτούς. Ένα από αυτά ήταν και η συνήθεια τους να αποδίδουν αξία στα σύμβολα και στα χρώματα.

Έτσι για την φυλή Cherokee :

- ☉ Το μπλε ήταν σύμβολο ήττας και δυσκολίας και αντιπροσώπευε τον βορρά.
- ☉ Το μαύρο συμβόλιζε τον θάνατο και αντιπροσώπευε την δύση.
- ☉ Το άσπρο την ειρήνη, την χαρά και την αγνότητα και αντιπροσώπευε τον νότο .
- ☉ Το κόκκινο συμβόλιζε την επιτυχία και συμβόλιζε την ανατολή. Το κόκκινο ήταν το πιο σημαντικό για αυτούς και ήταν το χρώμα με το οποίο βάφονταν οι πολεμιστές, οι οποίοι το συνδύαζαν με το μαύρο προκειμένου να τονίσουν το πρώτο.

Οι Cherokee πιστεύανε ότι πίσω από το κάθε συμβάν είτε αντικείμενο, υπάρχει ένα πνεύμα. Για αυτό συνδέανε τα χρώματα και με τα πνεύματα. Έτσι το άσπρο και το κόκκινο αντιπροσώπευαν το καλό πνεύμα και το μαύρο το κακό.

Μια φυλή και μόνο λοιπόν προσδίδει σε ένα χρώμα πάρα πολλές σημασίες, ανάλογα με τις περιστάσεις που απευθύνεται. Φανταστείτε λοιπόν πόσες σημασίες μπορούν να αποδοθούν σε ένα χρώμα, από τις τόσες φυλές και χώρες που έχουμε να εξετάσουμε. Η ποικιλία είναι μεγάλη και αφορά κάθε φορά διαφορετικές καταστάσεις της ζωής της κάθε φυλής. Έτσι ένα χρώμα μπορεί να συμβολίζει διαφορετικά και αντίθετα πράγματα, ανάμεσα στην κάθε κουλτούρα.(Werness,2003)

Έτσι για άλλες φυλές της Ν.Αμερικής τα χρώματα είχαν άλλη σημασία, εντελώς αντίθετη. Το άσπρο συμβόλιζε τον θάνατο, ενώ το μαύρο την διασκέδαση. Έτσι το χρώμα της χαράς για κάποιους συμβόλιζε το αντίθετο για κάποιους άλλους.

Σε άλλες πάλι περιοχές έδειχναν προτίμηση σε ένα δυο χρώματα και τα θεωρούσαν ιερά και ισχυρά χρώματα. Μάλιστα απέδιδαν σε αυτά πολλές σημασίες και τα χρησιμοποιούσαν ποικιλοτρόπως σε διάφορες φάσεις της ζωής τους και συνδυασμένα με άλλα χρώματα μικρότερης αξίας για αυτούς.

ΩΚΕΑΝΙΑ: Σύμφωνα με τον Charles (1997), το κόκκινο για τους ανθρώπους αυτών των περιοχών συμβόλιζε το αίμα. Είχε εξέχουσα θέση και θεωρούνταν ισχυρό και μαγικό. Άλλες κοινωνίες της Papua, της ορεινής Νότιας Γουινέας, πίστευαν ότι το κόκκινο μπορεί να βοηθήσει έναν άνθρωπο να γίνει ευκατάστατος, ενώ σε άλλες περιοχές της Ωκεανίας άλειφαν τον άρρωστο με κόκκινη ώχρα, γιατί πίστευαν ότι είχε θεραπευτικές δυνάμεις. Στην φυλή Mendhi της Papua, έβαφαν το πρόσωπο νεαρών κοριτσιών μισό κόκκινο και μισό μαύρο. Το μαύρο συμβόλιζε το πνευματικό μέλλον της φυλής της, ενώ κόκκινο την μελλοντική ευημερία της ομάδας της. Αν τα χρώματα θόλωναν κατά την διάρκεια του επακόλουθου χορού, αυτό φαινόταν σαν κακός οiwόνος.

Για πολλές αφρικανικές φυλές το κόκκινο ήταν βαθιά συμβολικό χρώμα. Βέβαια είχε διαφορετικές σημασίες για κάθε κουλτούρα. Η ερμηνεία του εξαρτάται από το ποιος το χρησιμοποιεί, σε ποια περίπτωση και πότε το χρησιμοποιεί.

ΑΦΡΙΚΗ: Ο Groning (1998) αναφέρει σε ένα βιβλίο του για την αξία των χρωμάτων για τις κοινωνίες της Αφρικής:

« Κόκκινο , το χρώμα της ζωής και του θανάτου »

« Το κόκκινο για τις φυλές αυτές, συχνά συνδέεται με το ανθρώπινο αίμα. Αυτό όμως μπορεί να οδηγήσει σε μια ευρεία ποικιλία ερμηνειών - για κάποιους το χρώμα του αίματος είναι το χρώμα της ζωής, της χαράς και της υγείας, ενώ κάπου αλλού συμβολίζει τον θάνατο, την λύπη και τον πόνο, αλλά και την παροδικότητα. Σε πολλές κοινωνίες της Κεντρικής Αφρικής οι θεραπευτές έβαφαν το σώμα του με κόκκινη ώχρα, για να διεγείρουν την δύναμη της ζωής. Από την άλλη, για την φυλή Ashanti της Γκάνα, το κόκκινο είναι το χρώμα του πένθους.»

Οι Αφρικανοί λοιπόν απέδιδαν στο ίδιο χρώμα αντίθετες έννοιες, ανάλογα με την κουλτούρα της κάθε φυλής, ανάλογα με το που θα χρησιμοποιούνταν το χρώμα ή ποιος θα το φορούσε ακόμα και ανάλογα με το πως αντιμετώπιζαν την ίδια την ζωή. Για αυτόν τον λόγο βλέπουμε τόσο αντικρουόμενες έννοιες να συνδέονται με ένα χρώμα.

« Άσπρο , ο συνδετικός κρίκος με το υπερφυσικό »

« Για πολλές αφρικανικές ομάδες, το άσπρο - ειδικά όταν χρησιμοποιείται για τελετουργικούς ή εθιμοτυπικούς σκοπούς - συμβολίζει τον σύνδεσμο με το πνεύμα

των προγόνων τους και άλλων υπερφυσικών όντων. Αλλά ακόμα και εδώ υπάρχει μια διαφορά, γιατί σε μερικές κοινωνίες το άσπρο συνδέεται με φοβερά και τρομακτικά πνεύματα, ενώ κάπου αλλού ή σε άλλες περιπτώσεις, συμβολίζει φιλικά και ευεργετικά πνεύματα.

Το άσπρο συχνά χρησιμοποιείται σε ιεροτελεστίες μύησης, στις οποίες τα αγόρια και τα κορίτσια έχουν αναγνωριστεί από την κοινωνία ως ενήλικες. Οι μνημένοι πασπαλίζονται ή ζωγραφίζονται από το κεφάλι ως τα πόδια με άσπρο, το οποίο - απ' τα συμφραζόμενα - είναι και σύμβολο αγνότητας και την ίδια ώρα είναι σημάδι της μεταβατικής θέσης του νεοφώτιστου μεταξύ του ανθρώπινου και του υπερφυσικού κόσμου.

Σε πολλές κοινωνίες το άσπρο έχει επίσης εξαγνιστικές, θεραπευτικές και προστατευτικές επιδράσεις.

Το άσπρο επίσης συχνά συνδυαζόταν με άλλα χρώματα και η αντιπαράθεση συχνά εξέφραζε πνευματικές και συναισθηματικές αντιθέσεις. Για παράδειγμα, το άσπρο μπορεί να αντιπροσώπευε την ευγένεια, ενώ το κόκκινο, με το οποίο συνδυαζόταν, να συμβόλιζε την επιθετικότητα.

Κορίτσια της φυλής Lobí έβαφαν τα σώματά τους με άσπρο σε σχήμα σκελετού κατά την διάρκεια ιεροτελεστιών, για να δείξουν ότι οι πρόγονοί τους δεν ήταν πεθαμένοι, αλλά θα ερχόντουσαν στην ζωή διαμέσου αυτών των κοριτσιών. Τέλος το κόκκινο και το άσπρο ήταν τα πρώτα χρώματα που επιτρεπόταν να χρησιμοποιήσει ένα οχτάχρονο αγόρι. Όταν θα γινόταν έφηβος θα μπορούσε χρησιμοποιήσει το κίτρινο. Το μαύρο κανονικά δεν επιτρεπόταν έως ότου επίσημα το αγόρι θα είχε μνηθεί σε μια ηλικιακή ομάδα, 1 με 2 χρόνια αργότερα »

Παρατηρούμε ότι τα χρώματα συχνά τα συνδύαζαν με άλλα για να εκφράσουν αντίθετες καταστάσεις και συναισθήματα, αλλά και για να δώσουν έμφαση στο ιερό για αυτούς χρώμα.

Άλλες πάλι φορές κατηγοριοποιούσαν τα χρώματα ανάλογα με την ηλικία ή το φύλο αυτού που τα φορούσε. Ακόμα και από την ψυχολογία που τους προσέδιδε τα κάθε χρώμα, για αυτό και τα χώριζαν σε χρώματα με θετικές και αρνητικές επιδράσεις.

ΙΝΔΙΑ: Ψάχνοντας για φυλές τις Ινδίας και των γύρω περιοχών, βρήκαμε σε άρθρο ιστοσελίδας (Walker,2009) για την φυλή Andamanese, οι οποίοι θεωρούσαν το κόκκινο χρώμα του αίματος και της φωτιάς. Συμβόλιζε την ζεστασιά, την ενέργεια, την φυσική και πνευματική δραστηριότητα, την ζωτικότητα, την δύναμη και την ενθουσιασμό. Επίσης έβλεπαν την κόκκινη ώχρα ως θεραπευτική και την άπλωναν με μέλι όταν κάποιος ήταν άρρωστος. Τα νεογέννητα τα άλειφαν με άργιλο και κόκκινη ώχρα αμέσως μετά την γέννα, αλλά και τα κρανία των νεκρών τα έβαφαν κόκκινα.

Στην Ινδία, όπως και αλλού εξάλλου , το κόκκινο ήταν σημαντικό χρώμα και το φορούσαν ακόμα και οι νύφες. Έκαναν κόκκινα σχέδια με χένα στα χέρια και τα πόδια για διακόσμηση.

Το μπλε επίσης ήταν ιερό χρώμα για κάποιες φυλές τις Ινδίας, αφού μπλε εμφανίζονταν και οι θεοί τους στις διάφορες απεικονίσεις. Το μπλε συνδεόταν με τον ερωτισμό και πνευματικές καταστάσεις αλλά του απέδιδαν επίσης και μαγικές και θεραπευτικές ιδιότητες.

ΔΥΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ: Οι φυλές των κοινωνιών αυτών έδιναν και αυτές κάποιες σημασίες στα χρώματα , άλλες φορές ίδιες με τις παραπάνω φυλές και άλλες φορές αντίθετες . Έτσι σύμφωνα με αναφορές του Charles (1997) σε σχετικό βιβλίο , το κόκκινο για τους λαούς αυτούς συνδεόταν με την βία και το πάθος , ενώ στην Κίνα

το κόκκινο συμβόλιζε την καλή τύχη . Επίσης το κόκκινο συμβόλιζε την θέληση. Ήταν το χρώμα του αίματος, για τον λόγο αυτό αυτόματα ήταν και το χρώμα της ζωής και της ενέργειας .Δήλωνε επίσης την σεξουαλική επιθυμία και ήταν ταυτόχρονα και το κυρίως χρώμα για την προσφορά και την θυσία . Οι λαοί αυτοί το χρησιμοποιούσαν σε τελετές γέννησης αλλά και σε ιεροτελεστίες αφιέρωσης και κυνηγιού .

Το άσπρο συμβόλιζε τα πνεύματα αλλά και την τροφή .Δήλωνε την συμμετοχή στα ιερά και την επιθυμία αυτού που το φορούσε, να επικοινωνήσει με τα πνεύματα. Χρησιμοποιούνταν για να δηλώσει αντικείμενα, τα οποία δίκαια ανήκαν σε τόπους ανόμοιους από αυτών που τα φορούσαν. Χρησιμοποιούνταν κυρίως σε επικλήσεις πνευμάτων . Το άσπρο υποδήλωνε επίσης το μητρικό γάλα, δηλαδή την πρώτη πηγή τροφής, για αυτό συμβόλιζε γενικά τις τροφές.

Το μαύρο ήταν το χρώμα της νύχτας, της φυσικής δύναμης, του θανάτου, του φόβου, του άγνωστου αλλά και του περιορισμού, των ορίων. Άλλες φορές πάλι σήμαινε την γυναικεία δύναμη, αλλά και την μυστικότητα και την μαγεία. Τέλος, ήταν το χρώμα των ηρώων που παρόλο το ότι ένιωθαν φόβο , αντιδρούσαν τολμηρά.

Αυτά είναι 3 από τα βασικότερα χρώματα που χρησιμοποιούσαν όλες οι φυλές ανά τον κόσμο. Δεν ήταν τα μόνα όμως, γιατί οι διάφορες φυλές φρόντιζαν με μίξεις να παράγουν καινούρια χρώματα σε διάφορες αποχρώσεις και τόνους. Μερικά ακόμα χρώματα που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι αυτοί ήταν το πράσινο, το μπλε και το κίτρινο. Ας δούμε όμως τι σήμαινε καθένα από αυτά αναλυτικά .

Στο ίδιο βιβλίο βρήκαμε πληροφορίες για την σημασία του πράσινου χρώματος , το οποίο για τους ανθρώπους των Δυτικών χωρών σήμαινε την γονιμότητα, την ανάπτυξη, την ζωή, την ασφάλεια και την αφθονία. Συνήθως συνδυαζόταν με το καφέ, ως καμουφλάζ για τους κυνηγούς, για να μπορούν να κρύβονται από τα θηράματά τους. Χρησιμοποιούνταν σε τελετές όπου οι γυναίκες περνούσαν, για παράδειγμα, από την παιδική ηλικία σε αυτήν του γάμου. Τέλος χρησιμοποιούνταν πολύ σε διάφορες θεραπείες και θεωρούνταν ότι διέγειρε την ανάπτυξη των βακτηρίων και των ιών και κατά συνέπεια πίστευαν ότι αυξάνει τον κίνδυνο σοβαρών μολύνσεων.

Το κίτρινο ήταν το χρώμα του μυαλού, της θύμησης, της διανόησης και της προσοχής. Επίσης συνδεόταν με τα περίεργα πράγματα αλλά και την φαντασία. Το κίτρινο μπορεί να σήμαινε επίσης και τον αέρα, την αναπνοή , για αυτό και χρησιμοποιούνταν και σε θεραπείες άσθματος.

Αυτά λοιπόν είναι μερικά από τα χρώματα που χρησιμοποιούσαν οι φυλές των Δυτικών χωρών είτε μόνα τους είτε σε συνδυασμό μεταξύ τους.

Χρώματα πολλά αλλά ακόμη πιο πολλές οι σημασίες που απέδιδαν σε αυτά οι διάφορες φυλές. Χρώματα άλλοτε ιερά άλλοτε μαγικά άλλοτε χρώματα συνδεόμενα με υπερφυσικά όντα. Πολλά από αυτά με το χρόνο καθιερώθηκαν για κάποιες φυλές και έγιναν το χαρακτηριστικό χρώμα αυτών. Όπως για παράδειγμα οι ερυθρόδερμοι - Ινδιάνοι, οι μπλε άνθρωποι –Tuareg και οι Picts και πολλές άλλες φυλές που έμειναν στην ιστορία με το όνομα του χρώματος που χρησιμοποιούσαν στα σώματά τους.

Βαφές χρησιμοποιούμενες αρχικά ως μέσο επικοινωνίας και διακόσμησης, που στην πορεία όμως έγιναν αναγκαίες σε κάποιες περιοχές ακόμα και υποχρεωτικές να τις φορούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΒΑΦΗΣ ΣΩΜΑΤΟΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στον τρόπο με τον οποίο βάφονταν ορισμένες φυλές στην καθημερινότητά τους, ανά τις εποχές. Κυρίως θα αναπτύξουμε το κομμάτι που αφορά τα σχέδια που έκαναν στα σώματά, τους και όχι τόσο τους λόγους. Αυτοί αναλύονται σε επόμενο κεφάλαιο.

Οι φυλές αυτές θα αναφερθούν με βάση την εποχή που εντοπίζονται στις βιβλιογραφίες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν προϋπήρχαν. Για παράδειγμα, πιθανόν κάποια φυλή να έχει κατηγοριοποιηθεί στην εποχή του Μεσαίωνα, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να υπήρχε και στην εποχή του χαλκού. Απλά τότε αναφέρεται στις βιβλιογραφίες ότι έβαφαν περισσότερο τα σώματά τους .

Οι τεχνικές λοιπόν που χρησιμοποιούνταν, ήταν στην ουσία κάποιες δεξιότητες που είχαν αναπτύξει οι άνθρωποι τότε, για ποικίλους λόγους, και που στην πορεία κατέληξαν από τεχνικές να γίνουν τέχνη.

Αυτό οφείλεται στις διάφορες φυλές, οι οποίες φρόντισαν να διατηρήσουν τις πρακτικές αυτές ανά τους αιώνες και να τις μεταδώσουν και σε άλλες χώρες και σε άλλους πολιτισμούς.

Ας δούμε όμως σταδιακά πως αναπτύχθηκαν οι τεχνικές αυτές ανά τις εποχές από τις διάφορες φυλές .

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ

NEANDERTHAL: Έζησαν στην Ευρώπη και σε μέρη της Δ. Ασίας, κατά την πρώιμη εποχή του Λίθου .Συνήθιζαν να κυνηγούν και να ψαρεύουν και χρησιμοποιούσαν πολύ την πέτρα για διάφορες κατασκευές.

Για αυτούς δυστυχώς δεν υπάρχουν πολλά κείμενα που να αναφέρουν σαφώς τον τρόπο με τον οποίο βάφονταν. Σε άρθρο ιστοσελίδας (Morton(b),1997) όμως διαβάσαμε έρευνες, οι οποίες μεταξύ των άλλων αναφέρουν ότι οι άνθρωποι αυτοί συνήθιζαν να βάφουν τα σώματά τους, αλλά και των νεκρών, κόκκινα με ώχρα και στην συνέχεια λάξευαν σε αυτά αφηρημένα σχέδια. Δημιουργούσαν βαφές με κόκκινο και κίτρινο πηλό και στην συνέχεια έκαναν διάφορα σύμβολα. Βέβαια μπορεί να ήταν συμπτωματική η χρήση τους, αφού όπως θα δούμε και παρακάτω η ώχρα είχε αντιμικροβιακές ιδιότητες και καθυστέρουσε την αποσύνθεση.

CRO-MAGNON: Στην ίδια ιστοσελίδα, βρήκαμε μια φυλή που συμπίπτει με τους Neanderthal, τους Cro-Magnon. Εμφανίστηκαν πριν 40.000 χρόνια στο Βόρνεο, την Μαλαισία και την Ευρώπη. Είχαν τις ίδιες δραστηριότητες με τους παραπάνω και ήταν αυτοί που ξεκίνησαν τις πρώτες τραχιές μορφές ιματισμού.

Γνωρίζουμε ότι έβαφαν τα σώματά τους με χρωστικές έκαναν και τατουάζ. Τα σχέδια που έκαναν ήταν σημάδια κοινωνικής στάσης ή φυλετικού προσδιορισμού. Με λίγα λόγια ήταν σημάδια προσδιορισμού, ταυτότητας. Εκτός όμως από αυτό χρησιμοποιούσαν τις βαφές σώματος και στους νεκρούς τους, τους οποίους έβαφαν με κόκκινη ώχρα και τους στόλιζαν με περιδέρια και βραχιόλια.

ONGE: Αυτή η φυλή ζούσε στα νησιά Andaman της Ινδίας. Ήταν μια νομαδική φυλή, οι άνθρωποι της οποίας συνήθιζαν να είναι όλοι μαζί, πιθανόν ως άμυνα. Άλλωστε πολλές φυλές συμπεριφερόντουσαν έτσι εκείνη την εποχή.

Η ενδυμασία τους, σύμφωνα με ηλεκτρονικό βιβλίο (Weber,2005), ήταν πενιχρή. Συνήθως κάλυπταν το σώμα τους με κίτρινη ώχρα, προφανώς, και κάλυπταν μόνο τα γεννητικά όργανα, με κάποια αυτοσχέδια καλύμματα, τα *nakuihyage*. Αυτά πιθανόν να φτιάχνονταν με δερμάτινες λωρίδες, στις οποίες ήταν περασμένο κάποιο μεγάλο λουλούδι ή φτερά ζώου.

Οι άνθρωποι αυτοί έβαφαν κυριολεκτικά ολόκληρο το σώμα τους με την βαφή αυτή, χωρίς να κάνουν κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο. Πιθανολογείται ότι αυτό γινόταν ως μια προστασία ενάντια στον ήλιο και το έντομα.

Οι Onge όμως βάφονταν και σε άλλες, ειδικές περιστάσεις, ίσως κάποιες τελετές, και πάντα

ΙΝΔΙΑΝΟΙ: Είναι από τις πιο γνωστές φυλές, που υπήρχαν από την προϊστορία και υπάρχουν ακόμα και σήμερα. Είναι οι κάτοικοι της Αμερικής, πριν ακόμα την ανακαλύψει ο Κολόμβος, οι οποίοι χωρίζονταν σε πάρα πολλές φυλές. Οι καθημερινές δραστηριότητές τους, εκτός από την ζωγραφική σώματος, ήταν όπως όλων των υπολοίπων. Κυνήγι και συλλογή τροφής, για επιβίωση.

Οι άνθρωποι αυτοί έχουν μείνει στην ιστορία και ως ερυθρόδερμοι, λόγο του ότι έβαφαν τα σώματά τους με κόκκινη βαφή. Αυτό σημαίνει ότι έχουν μεγάλη ιστορία σε ότι αφορά τις βαφές σώματος και την ζωγραφική αυτού. (www.britannica.com, 2009).

Παρακάτω, θα δούμε πως βάφονταν κάποιες από τις φυλές των Ινδιάνων, γιατί όλες είναι αδύνατον να καταγραφούν σε αυτήν εδώ την εργασία. Οι αναφορές για τους Ινδιάνους έχουν παρθεί από διάφορες πηγές κατά την διάρκεια της έρευνας μας και δεν αποτελούν κομμάτι ενός και μόνο συγγραφέα.

Υπήρχαν λοιπόν πολλές Ινδιάνικες φυλές, των οποίων οι άνθρωποι ήταν σχεδόν πάντα βαμμένοι, αφού πλέον η τέχνη αυτή, ήταν μέσο επικοινωνίας για αυτούς αλλά και διακόσμησης.

Οι Mandans λοιπόν έβαφαν τα σώματά τους καφέ –κόκκινωπό και στην συνέχεια έκανα πιο σκούρες κόκκινες ή μαύρες φιγούρες στους ώμους τους. Στα πρόσωπά τους τοποθετούσαν κίτρινη βαφή γύρω από τα μάτια και κόκκινη βαφή στα σαγόνια τους. Συχνά αυτή η τεχνική χρησιμοποιούνταν στον πόλεμο. Γενικότερα, όπως είπαμε και πριν οι Ινδιάνοι είχαν πολλούς λόγους για τους οποίους βάφονταν (γιορτές, πένθη, πόλεμος, σημαντικά γεγονότα κ.α.)

Μια άλλη φυλή, οι Sioux, εφάρμοζαν επίσης διάφορες τεχνικές βαφής των προσώπων ή των σωμάτων τους, για να υποδηλώσουν διάφορες καταστάσεις ή συναισθήματα. Για παράδειγμα, όταν ένας πολεμιστής της φυλής αυτής ήθελε να τον αφήσουν ήσυχο, έπρεπε να βάψει το πρόσωπό του μαύρο και έπειτα να κάνει μια ζιγκ ζαγκ γραμμή, εκτεινόμενη από τα μαλλιά μέχρι το σαγόνι, βγάζοντας τα υπολείμματα της μπογιάς με το δάκτυλό του. Αυτή η τεχνική σήμαινε επίσης μελαγχολία ή κάποιον που ήταν ερωτευμένος. Συνήθως το τι από όλα σήμαινε, το καταλάβαιναν από πάχος της γραμμής. Επίσης, όταν κάποιος ερωτοτροπούσε, έπρεπε να τοποθετήσει κίτρινο ή μπλε περίγραμμα γύρω από τα μάτια του.

Όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα σχέδια που εφάρμοζαν στα σώματά τους, ήταν τόσο σημαντικά όσο και τα χρώματά. Οι τεχνικές αυτές για τους Ινδιάνους, ήταν ένας κώδικας επικοινωνίας και αλλά και ένα μέσο με το οποίο εξέφραζαν την κουλτούρα τους.

Οι γυναίκες της φυλής χρησιμοποιούσαν τις βαφές και τα σχήματα για να ελκύσουν το αντίθετο φύλο. Έτσι, σχεδιάζαν μια γραμμή από το ένα αυτί στο άλλο, διαμέσου της κορυφής της μύτης και έπειτα έκαναν μια κόκκινη γραμμή στα μαλλιά τους.

Οι γυναίκες της φυλής Arikara, για τον ίδιο λόγο, έκαναν κόκκινες κηλίδες στα μάγουλά τους ή μια μεγάλη, ενώ οι άνδρες πολεμιστές έβαφαν τα πρόσωπά τους με κόκκινες γραμμές στα μάγουλα. Στους δύσκολους καιρούς της λειψυδρίας, για να επικαλεστούν τον θεό των βροντών, οι άνδρες έκαναν 4 γραμμές σαν κεραυνούς, οι οποίες εκτείνονταν από τα μάτια κάτω στο σαγόνι. (Minor , 1978)

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

ΠΥΓΜΑΙΟΙ: Οι Πυγμαίοι όπως διαβάσαμε για αυτούς σε ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια (www.wikipedia.com , 2009), ήταν μια μεγάλη ομάδα, η οποία διαχωριζόταν σε πλήθος μικρών φυλών. Οι φυλές αυτές εντοπίζονταν σε πολλά μέρη της Αφρικής και γύρω από αυτήν, όπως Ν.Γουινέα, Βραζιλία , Βολιβία και αλλού. Η καθημερινή τους ζωή περιοριζόταν στο κυνήγι, το ψάρεμα και την εύρεση τροφής γενικότερα. Είχαν μεγάλη σύνδεση με την φύση και πίστευαν ότι το δάσος ήταν για αυτούς ο προσωπικός τους θεός, αφού τους προσέφερε ότι χρειαζόνταν.

Όπως προαναφέραμε οι κοινωνία αυτή αποτελούνταν από πολλές μικρότερες φυλές, μερικές εκ των οποίων ήταν: οι Bambuti, οι Batwa, οι Aka, οι Baka, οι Mbuti, οι Twa και πολλοί άλλοι.

Λάτρευαν να διακοσμούν τα σώματά τους με βαφές, όπως και όλες οι φυλές εκείνη την εποχή, μόνο που τα σχέδια τους δεν είχαν κανένα εικονικό νόημα, ήταν καθαρά προσωπικά σύμβολα. Αν και οι άλλες φυλές προτιμούσαν να κάνουν σχέδια παραδοσιακά και εικονικά (φύλο, ηλικία, φυλή), οι Πύγμαιοι προτιμούσαν τα προσωπικά σύμβολα, αφού δεν διαχώριζαν τους άλλους σε φύλο ή ηλικία.

Χρησιμοποιούσαν το κάρβουνο ως διακοσμητικό μέσο στο πρόσωπο και το σώμα. Οι γυναίκες συχνά χρησιμοποιούν μαύρες γραμμές, με χρώμα από κάρβουνο διαλυμένο σε χυμό φρούτων ή άργιλο αναμεμιγμένο με γάλα. (Παγκόσμιος Λαογραφική και Γεωγραφική Εγκυκλοπαίδεια, 1965).

Τα σχέδια που έκαναν στα σώματά τους, ποίκιλλαν από φυλή σε φυλή, αν και ήταν πάντα γεωμετρικά και συμβόλιζαν την φύση ή τον πολιτισμό τους. Μερικά από αυτά ήταν γραμμές, κύκλοι ή τρίγωνα και συνήθως χρησιμοποιούσαν φυσικές βαφές κόκκινες, κίτρινες ή μαύρο – μπλε.

Ψάχνοντας να μάθουμε τις συνήθειες που είχαν κάποιες από τις φυλές των Πυγμαίων, σε ότι αφορά την ζωγραφική σώματος, διαβάσαμε σε ηλεκτρονικό βιβλίο (Vanden&Leonard,1921) ότι οι γυναίκες της φυλής Mbuti ζωγράφιζαν τέτοια σχέδια τόσο στα ρούχα τους, τα οποία έκαναν από φλοιούς δέντρων όσο και στα σώματά τους. Σε κάποιες τελετές μάλιστα έβαφαν με άσπρο άργιλο το μισό πρόσωπο και σώμα και στο υπόλοιπο μισό έκαναν κουκίδες άσπρες με την ίδια βαφή .

MAYA: Οι Maya ήταν μια κοινωνία της Κεντρικής Αμερικής. Ασχολούνταν με την γεωργία και την κατασκευή πέτρινων σπιτιών, αλλά και την υφαντουργία. Είχαν αναπτύξει σπουδαίο πολιτισμό. Ένα από τα επιτεύγματά τους, ήταν ιερογλυφική γραφή που είχαν δημιουργήσει.

Οι άνθρωποι της φυλής αυτής, σύμφωνα με τον Charles (1997), έβαφαν τα σώματά τους με εντυπωσιακό τρόπο. Κυρίως έκαναν αφηρημένα σχέδια στα σώματά

τους, χρησιμοποιώντας κυρίως το μαύρο και το κόκκινο. Οι γυναίκες σχεδίαζαν κόκκινες γραμμές στα σώματά τους, ως διακόσμηση, ενώ οι άνδρες τοποθετούσαν γύρω από τα μάτια και την μύτη, μαύρη βαφή για να φαίνονται πιο άγριοι προς τους εχθρούς τους. Οι ανύπαντρες γυναίκες έβαφαν μαύρα τα σώματά τους. Οι ιερείς τους βάφονταν με μπλε σχέδια.

FULANI: Οι Fulani, σύμφωνα με ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια (www.britannica.com , 2009), ήταν νομαδική ιερατική κοινωνία, η οποία εξαπλωνόταν από την Σενεγάλη ως το Καμερούν. Ήταν γνωστοί ειδικότερα για τις τεχνικές που εφαρμόζαν στα σώματά τους με τις βαφές. Δυστυχώς όμως δεν βρήκαμε αρκετές πληροφορίες στις βιβλιογραφίες, σε ότι αφορά τα σχέδια που χρησιμοποιούσαν, για αυτό θα αρκεστούμε σε περιγραφές εικόνων που βρήκαμε σε αυτές.

Η φυλή αυτή λοιπόν, χρησιμοποιούσε πολύ την χένα, αλλά και άλλου είδους φυσικές βαφές, όπως λάσπη ώχρας, κοπριά ζώων αλλά και άσπρο άργιλο. Συνήθιζαν να κάνουν τελετές, στις οποίες έβαφαν τα σώματα και τα πρόσωπά τους. Ειδικότερα, σε κάποια από αυτές τις τελετές, έβαφαν όλο το πρόσωπο κόκκινο-πορτοκαλί και τα χείλη έντονο μαύρο, έτσι ώστε να τονίζονται τα δόντια τους, αφού πίστευαν ότι τα άσπρα δόντια είναι ένδειξη ομορφιάς. Έπειτα έκαναν τρεις κουκίδες, σε τριγωνικό σχήμα, κάτω από τα μάτια και στο πηγούνι.

Μια άλλη τεχνική, ήταν να βάφουν όλο το πρόσωπο αχνό κίτρινο και στην συνέχεια έκαναν μια πιο έντονη κίτρινη γραμμή, η οποία ξεκινούσε από τι μέτωπο και μέσω της μύτης κατέληγε στο πηγούνι. Πάνω σε αυτήν την κίτρινη γραμμή, έκαναν άσπρες κουκίδες.

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ

ΚΕΛΤΕΣ : Οι Κέλτες ήταν πολεμική φυλή της εποχής εκείνης, η οποία χωριζόταν σε άλλες μικρότερες και καθεμία από αυτές είχε την δική της ταυτότητα και κουλτούρα. Μάλιστα, λέγεται ότι προϋπήρχαν από την Εποχή του Χαλκού, οι περισσότερες όμως αναφορές κάνουν λόγο για την Εποχή του Σιδήρου. Στην ουσία, σύμφωνα με την ίδια ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια, ήταν Ινδό-Ευρωπαίοι των οποίων η κουλτούρα εξαπλώθηκε σε όλη την Ευρώπη, Σκανδιναβία και Ισπανία. (www.wikipedia.com , 2009)

Παρόλες τις διαφορές που είχαν, το πιο κοινό στοιχείο που είχαν ήταν το κράνος που φορούσαν στον πόλεμο και το ότι οι περισσότεροι συνήθιζαν να βάφουν τα σώματά τους για τις μάχες με την μπλε βαφή woad, για αυτό κάποιοι τους ονόμασαν μπλε ανθρώπους. Πίστευαν ότι τα σχέδια που έκαναν στα κορμιά τους αλλά και κάποιες μεταλλικές σκαπάνες που φορούσαν στο λαιμό, θα τους προσέδιδαν δύναμη.

Όπως διαβάσαμε σε αντίστοιχο βιβλίο της DeMello (2007), τα σχέδια που έκαναν οι πολεμιστές, ήταν μορφές ζώων αλλά και στροβιλιστά σχέδια, τα οποία κοσμούσαν επίσης και τα αντικείμενά τους. Μερικές φορές μάλιστα έκαναν σχέδια τα οποία δεν είχαν αρχή και τέλος, για να συμβολίσουν έτσι τους κύκλους της ζωής. Τα σχέδια αυτά γίνονταν συνήθως στο πρόσωπο ή το στήθος. Αλλά και οι γυναίκες των φυλών αυτών έβαφαν τα κορμιά τους, κυρίως σε γιορτές και τελετές.

Μια Κέλτικη φυλή είναι οι **Britons**, οι οποίοι κατοικούσαν στην Βρετανία. Αυτοί μοιράζονταν την ίδια γλώσσα και παραδόσεις με τους Κέλτες. Εφαρμόζαν και

αυτοί τις βαφές σώματος σε σώμα και πρόσωπο και κυρίως την μπλε βαφή woad. Τα σχέδια που χρησιμοποιούσαν ήταν κυρίως άγρια ζωικά πλάσματα αλλά και σπιράλ περίτεχνους σχηματισμούς στο πρόσωπο.

KARO: Φυλή της Αιθιοπίας. Οι άνθρωποι της φυλής αυτής ήταν πραγματικά πολύ καλοί τεχνίτες στην ζωγραφική σώματος. Την εφάρμοζαν κυρίως σε χορούς, γιορτές ή τελετές. Μάλιστα προσέθεταν σε αυτήν και διάφορα αντικείμενα ζώων, όπως για παράδειγμα φτερά.

Σύμφωνα με τον Groning (1998), στην φυλή αυτή οι άνθρωποι χωρίζονταν σε ομάδες βάση της ηλικίας τους. Για τους άνδρες αυτές οι ομάδες ήταν: η παιδική ηλικία, οι πολεμιστές και οι δημογέροντες. Τα παιδιά πρόσεχαν τα κοπάδια και εκτελούσαν τα λιγότερο σημαντικά καθήκοντα στο χωριό. Οι πολεμιστές προστάτευαν την κοινότητα και οι δημογέροντες έπαιρναν όλες τις πολιτικές αποφάσεις. Τα κορίτσια πάλι περνούσαν κατευθείαν από την παιδική ηλικία στον γάμο.

Η μεταφορά αυτή από την μια ηλικία στην άλλη, συνοδεύονταν από τελετές, στις οποίες ενδιαφερόμενοι ζωγραφίζονταν με ειδικούς τύπους ζωγραφικής σώματος αλλά και σκαριφισμού. Πριν τον χορό ης τελετής , οι νέοι βοσκοί , για παράδειγμα, έβαφαν τα σώματά τους με σχέδια που συμβόλιζαν κάποια ζώα, όπως π.χ. ζωγράφιζαν με κιμωλία πρόσωπο και σώμα με τελείες, για αναπαραστήσουν έτσι το φτέρωμα της όρνιθας της Γουινέας. Άλλος τύπος σχεδίου ήταν η ζωγραφική το προσώπου και του σώματος με κίτρινη ή άσπρη όχρα και έπειτα πάνω σε αυτό ζωγράφιζαν κόκκινα και μαύρα σχέδια, με σκόνη κόκκινου σιδήρου και κάρβουνο αντίστοιχα.

Πραγματικά είναι πολύ εντυπωσιακός ο τρόπος με τον οποίο βάφονταν αυτές οι φυλές. Ήταν κυριολεκτικά σαν ένας ζωντανός πίνακας ζωγραφικής. Βέβαια οι ίδιοι δεν επεδίωκαν κάτι τέτοιο, ήθελαν απλά να μοιάζουν με κομμάτι της φύσης. Και φυσικά το κατάφερναν και με το παραπάνω.

NUBA: Η φυλή αυτή ζούσε στο Σουδάν της Αφρικής, σε μικρές αγροτικές κοινότητες. Οι άνθρωποι χωρίζονταν και αυτοί σε ηλικιακές ομάδες, όπως και οι παραπάνω, με την διαφορά όμως ότι αυτοί που ηγούνταν στις τελετές ήταν οι δημογέροντες. Η ηλικία τους λοιπόν προδιόταν από την τα χρώματα και τα σχέδια που είχαν ζωγραφισμένα στα κορμιά και τα πρόσωπά τους, αλλά και από τα εντυπωσιακά χτενίσματα και αυτοσχέδια καπέλα που φορούσαν.

Μια από τις τεχνικές τους ήταν να βάφουν, ο ένας στον άλλο , το πρόσωπο με όχρα και μετά να κάνουν μαύρες γραμμές κατά μήκος του μετώπου, στα φρύδια και στην μύτη. Άλλη πρακτική ήταν να κάνουν οβάλ σχέδια σε όλο το κορμί και το πρόσωπο. Έπειτα μέσα σε αυτά τα οβάλ σχήματα έφτιαχναν σχέδια σαν κλαδάκια

Εξαιτίας αυτής της συνεργασίας, τα σχέδια ήταν μοναδικά και υπήρχε δεύτερο όμοιο. Και δεν γινόταν κανένας να είναι όμοιος με τον άλλο, αφού πρόσωπο και σώμα βάφονταν με διαφορετικά σχέδια.

Αναφέρει επίσης ότι κάθε ζωγραφική συμβόλιζε δυο διαφορετικά είδη ζώων, για παράδειγμα αφηρημένες και μεταφορικές εικόνες, χρησιμοποιούμενες πλευρό με πλευρό. Σε κάθε μια από αυτές τις διακοσμήσεις, προηγούνταν άλειμμα του σώματος με φυτικό ή ζωικό λίπος.

SURMA: Οι άνθρωποι της κοινωνίας αυτής ζούσαν στον ποταμό Omo της Αιθιοπίας. Χωρίζονταν σε 3 μικρότερες φυλές, τους Mursi , τους Suri και τους Me'en

. Ασχολούνταν με τα ζώα και την καλλιέργεια και ταυτόχρονα είχαν προς τα έξω την φήμη των τρομερών πολεμιστών.

Οι φυλές αυτές ήταν γνωστές ακόμα για την άσπρη βαφή που χρησιμοποιούσαν στα σώματά τους. Έμοιαζαν σχεδόν σαν φαντάσματα. Έβαφαν τα σώματα και τα πρόσωπά τους με ένα μίγμα άσπρης κιμωλίας και νερού και στην συνέχεια έκαναν διάφορα σχέδια , ο ένας πάνω στον άλλο.

Τα σχέδια αυτά γίνονταν από κάποιον , ο οποίος έσερνε τα δάκτυλά του στο σώμα του άλλου, παίρνοντας έτσι το υπόλοιπο της βαφής. Τα σχέδια αυτά ήταν οριζόντια, διαγώνια ή κυματιστά, αλλά και συνδυασμός αυτών και γίνονταν είτε για να τρομάζουν τους εχθρούς είτε για να προσελκύσουν τα αντίθετο φύλο .

ΡΩΜΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

PICTS: Στην ουσία οι άνθρωποι της κοινωνίας αυτής, ήταν μια ακόμα φυλή των Κελτών . Κατοίκησαν στην Βόρεια Αγγλία και την Σκωτία. Ήταν γνωστοί για δυο επικρατέστερα χαρακτηριστικά. Το πρώτο από αυτά ήταν η συνήθεια τους να βάφουν τα σώματά τους μπλε ή να κάνουν τατουάζ.

Στην πραγματικότητα, το όνομά τους σημαίνει «βαμμένος» και δόθηκε σε αυτούς από τους Ρωμαίους, από την λατινική λέξη «pictus». Οι Αρχαίοι Έλληνες τους έλεγαν «pritanni» ενώ οι Γαελικοί Κέλτες, «gruithni». Και τα δυο σήμαιναν «οι άνθρωποι των σχεδίων»

Συνήθως τα σχέδια αυτά τα έκαναν για τον πόλεμο, είτε για να μοιάζουν πιο τρομακτικοί είτε για να αντλήσουν δύναμη από κάπου. Τα σχέδια αυτά ήταν συνήθως άγρια ζώα ή πλάσματα, όπως δράκοι, φίδια, τρομακτικά τέρατα. Άλλα σχέδια ήταν απλά αφηρημένα περίτεχνα σχέδια, που συνήθως τα έκαναν στο στήθος, το πρόσωπο ή τους βραχίονες. (www.europabarbarorum.com , 2009)

HERULI: Η φυλή αυτή ήταν μια Γερμανική φυλή, καθαρά πολεμική. Για τον λαό αυτό δεν γνωρίζουμε πολλά δυστυχώς. Σε ιστοσελίδα (wikipedia,2009) διαβάσαμε για αυτούς ότι έγιναν κυρίως γνωστοί από τον Τάκιτο (Ιστορικός των Αρχαίων Ρωμαίων, 50-120μ.Χ.), ο οποίος τους περιέγραφε ως ανθρώπους που έβαφαν τα σώματά τους και τις ασπίδες τους μαύρα, με πίσσα ή ρητίνη, και μάχονταν την νύχτα. Για τον λόγο αυτό πολλοί τους χαρακτήριζαν ως φαντασματώδη στρατό. Μάλιστα λέγεται ότι πολεμούσαν τελείως γυμνοί, βαμμένοι μόνο με την μαύρη αυτή βαφή, για να δείξουν ότι ήταν θαρραλέοι και είχαν ανδρισμό.

DRUIDS: Οι Δρυίδες ήταν και αυτοί, όπως και οι Pict's, φυλή των Κελτών. Ήταν πολεμικός λαός και είχαν παρόμοια κουλτούρα με τους Κέλτες. Έβαφαν τα σώματά τους κυρίως στον πόλεμο για να επικαλεστούν τα πνεύματά τους αλλά και τις δυνάμεις του Ανώτερου Πνεύματος. Μάλιστα σε ιστοσελίδα (www.lyrantalpress.com,2009), διαβάσαμε για αυτούς ότι κάτω από την επίδραση των βαφών αυτών, ένιωθαν ότι άλλαζαν ταυτότητα, ότι ξαναγεννιούνταν

Συχνά έκαναν σχέδια παρόμοια με την καλλιγραφία Elven τόσο σε μορφή όσο και σε τόνο. Χρησιμοποιούσαν κυρίως το μαύρο, το άσπρο, το κόκκινο αλλά και το πράσινο.

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

INKAS: Οι Ίνκας ήταν μια κοινωνία γνωστή για τον χρυσό της. Είχε τεράστια αυτοκρατορία, στην Νότια Αμερική, με αποθέματα χρυσού και ασημιού, τα οποία δυστυχώς αποδείχτηκαν συμφορά, αφού τα έχασαν από τους Ισπανούς. Το όνομα τους προερχόταν από την λέξη «*indi*», που σημαίνει «θεός του Ήλιου».

Σέβονταν τόσο πολύ των Θεό τους, που διοργάνωναν τελετές προς τιμήν του, στις οποίες έβαφαν τα σώματά τους. Και ήταν από τις λίγες φορές που το έκαναν αυτό, αφού η ζωγραφική σώματος ήταν περισσότερο ένα κομμάτι των τελετών τους ή κάποιων ειδικών περιστάσεων ή ακόμα μια πολεμική εφαρμογή. Δεν εφάρμοζαν, δηλαδή, αυτήν την τεχνική για να ταυτοποιήσουν ένα πρόσωπο ή μια κατάσταση, αλλά για να δοξάσουν τον Θεό του Ήλιου.

Έτσι, σύμφωνα με άρθρο που δημοσιεύτηκε σε ιστοσελίδα (Harris,2002) και είναι σχετικό με την ενδυμασία τους, διαβάσαμε ότι προτιμούσαν να ζωγραφίζουν γεωμετρικά σχήματα στο πρόσωπο ή το σώμα τους, γιατί πίστευαν ότι ο Θεός τους δεν τους επέτρεπε να φτιάχνουν είδωλα ή σχήματα του εαυτού τους. Η τεχνική αυτή εφαρμοζόταν περισσότερο στους άνδρες, αφού οι γυναίκες στολίζονταν μόνο με χρυσά κοσμήματα. Τα χρώματα που χρησιμοποιούσαν για τα σχέδιά τους ήταν το κόκκινο, το πορφυρό, το μαύρο και το μοβ. Τέλος, σε περιπτώσεις πένθους χρησιμοποιούσαν το μαύρο.

AZTECS: Ήταν μια κοινωνία του Μεξικό, που χωριζόταν σε φυλές ανάλογα με την γλώσσα που μιλούσαν και τον τόπο που έμεναν. Είχαν πολλές παραδόσεις, ανάμεσα στις οποίες ήταν και η ζωγραφική σώματος εν καιρώ πολέμου.

Έτσι όταν πήγαιναν στον πόλεμο, οι άνδρες της φυλής, έβαφαν τα σώματά τους ανάλογα με το έμβλημα του αρχηγού που ακολουθούσαν, έτσι ώστε να δείξουν την κοινωνική τους θέση ή τον ρόλο που είχαν στον πόλεμο.

Για αυτούς η ζωγραφική σώματος, ήταν ένα σημάδι πολεμικής συνεργίας. Όταν ένας πολεμιστής έπαιρνε κάποιον αντίπαλο αιχμάλωτο, τότε έβαφε το πρόσωπό του κίτρινο ή κόκκινο. Οι γενναίοι πολεμιστές χρωμάτιζαν τα σώματά τους μαύρα και στο πρόσωπο έκαναν μαύρες λωρίδες, πάνω στις οποίες ράντιζαν πυρίτιο του σιδήρου. Επίσης, τα μέλη των στρατιωτικών τάξεων, έβαφαν το μισό πρόσωπο μπλε και το άλλο μισό κίτρινο ή κόκκινο.

Με λίγα λόγια, σώμα και πρόσωπο χρησιμοποιούνται πολύ στην ίδια μόδα με το έμβλημα.

MASAI: Όπως διαβάσαμε σε βιβλίο του Groning (1998), οι Μασάι ήταν μια φυλή της Αφρικής, που κατοικούσε στην Κένυα και την Τανζανία. Ασχολούνταν κυρίως με τα κοπάδια ζώων που είχαν, αλλά και με την γεωργία. Τα ζώα τους κυρίως τα ανέτρεφαν για να τα χρησιμοποιήσουν σε τελετές ή κοινωνικούς και θρησκευτικούς σκοπούς, παρά ως τροφή.

Η ζωγραφική σώματος για αυτούς, ήταν μια τεχνική που χρησιμοποιούσαν κυρίως σε τελετές και στον πόλεμο. Μια από αυτές τις τελετές ήταν το πέραςμα των νεαρών αγοριών στις πολεμικές ομάδες. Έτσι, έβαφαν τα σώματά τους με κίτρινη

ώχρα και στην συνέχεια περνούσαν τα δάκτυλα τους από πάνω, για να πάρουν την περίσσεια της βαφής και έτσι να εμφανιστούν τα σχέδια.

Τα σχέδια αυτά ήταν κυρίως σπирάλ ή ευθείες γραμμές, ακόμα και αποτυπώματα των παλαμών τους.

Μια άλλη τεχνική για τις γυναίκες που επρόκειτο να παντρευτούν, ήταν να βάφουν μέρη του προσώπου (μάγουλα – πηγούνι – λαιμός – σβέρκο) με κόκκινη ώχρα.

Οι εφαρμογές που χρησιμοποιούσαν στον πόλεμο ήταν να βάφουν τα σώματά τους με μαύρες διαγώνιες γραμμές. Όταν γίνονταν αποδεκτοί από τις βαθμίδες των δημογερόντων έκανα στα μάγουλα μπλε κύκλους με κόκκινο περίγραμμα και μια μπλε γραμμή, η οποία ξεκινούσε από τον κρόταφο και μέσω του έσω κανθού κατέληγε στην κορυφή της μύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΤΡΟΠΟΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΑΠΛΩΝΟΝΤΑΝ ΟΙ ΒΑΦΕΣ

Όλα αυτά τα εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια οι άνθρωποι ,από τους Νεάντερνταλ μέχρι τις πολεμικές φυλές του Μεσαίωνα, έβαφαν τα πρόσωπα και τα κορμιά τους με φυσικές βαφές. Τα μέσα με τα οποία σχεδίαζαν τα διάφορα σύμβολα και σχέδια, δεν είχαν καμία σχέση με τα σύγχρονα πινέλα, βούρτσες κ.τ.λ. και απείχαν κατά πολύ με τα ακόμη πιο εξελιγμένα airbrushes. Ήταν πινέλα επινοημένα από τους ίδιους, με απλά καθημερινά αντικείμενα που είχαν στο περιβάλλον τους ή ακόμα πιο απλά με τα ίδια τους τα χέρια.

Δυστυχώς η βιβλιογραφία σε αυτό το πεδίο δεν παρουσιάζει πολλές πηγές και αναφορές, για τον λόγο αυτό αρκετές από τις παρακάτω πληροφορίες είναι απλά μια περιγραφή κάποιων εικόνων που συναντήσαμε κατά την έρευνα για αυτήν την εργασία.

Η καθηγήτρια ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Δερβίσογλου Κυριακή (2000) αναφέρει ότι οι Νεάντερνταλ χρησιμοποιούσαν τα δάχτυλά τους, κλαδάκια ή ακόμη και κόκαλα για να απλώσουν τις βαφές πάνω τους, ενώ κάποιες προϊστορικές φυλές χρησιμοποιούσαν φτερά άγριου διάνου ως πινέλα (Groning ,1998).

Στην Αυστραλία οι ιθαγενείς χρησιμοποιούσαν μασημένα κλαδάκια ως βούρτσα, ενώ στην Queensland τα σχέδια γίνονταν είτε με τα χέρια είτε με φτερά αλλά ακόμα και με ένα κομμάτι υφάσματος, για να δημιουργήσουν διαφορετικές γραμμές και εντυπώσεις , διαφορετικά εφέ.(Charles,1997)

Σε ένα video στο διαδίκτυο (www.aboriginalartstore.com.au) φαίνεται ότι οι Ιθαγενείς γυναίκες άπλωναν τα σχέδια Awelye (τεχνική με συγκεκριμένα σχήματα) σε όλο το σώμα, χρησιμοποιώντας το tapale, που ήταν βούρτσα από κλαδάκια, για να χορέψουν στην τελετή.

Οι Κέλτες χρησιμοποιούσαν καλάμια φτερών για να σχηματίσουν τα περίτεχνα σχέδια για την μάχη.

Οι Txukahamae χρησιμοποιούσαν μόνο τα δάκτυλά τους και τα χέρια τους για να απλώσουν την βαφή από κάρβουνο και να κάνουν τις διακοσμήσεις στο σώμα τους για τις διάφορες τελετές.

Οι Waura χρησιμοποιούσαν φυλλαράκια δέντρων , τα βουτούσαν σε κόκκινη βαφή από achiote και έπειτα αποτύπωναν το σχήμα των φύλλων στο κορμί τους.

Τέλος οι Anasazi στον χορό Kachina πασάλειβαν με άσπρη βαφή την παλάμη τους και έπειτα αποτύπωναν το σχέδιο στις κνήμες, τα χέρια και το στήθος, ως σύμβολο γονιμότητας των γυναικών τους.

Οι περισσότερες φυλές από την προϊστορία ως τον Μεσαίωνα , από την μια άκρη της γης ως την άλλη χρησιμοποιούσαν τα ίδια αντικείμενα για να διακοσμήσουν το σώμα τους , το μόνο που άλλαζε από φυλή σε φυλή ήταν τα σχέδια αλλά και οι λόγοι για τους οποίους γίνονταν αυτά. Ακόμα και οι Ρωμαϊκές φυλές που είχαν τα τότε σύγχρονα μέσα (βούρτσες, πινέλα), χρησιμοποιούσαν τις παραδοσιακές μεθόδους που χρησιμοποιούσαν και οι πρόγονοί τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8°

ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΝ ΟΙ ΒΑΦΕΣ ΣΩΜΑΤΟΣ

Η ζωγραφική σώματος έχει διαφορετική σημασία για κάθε κουλτούρα. Έτσι εκτός από διακοσμητικό στοιχείο, οι βαφές χρησιμοποιούνταν και ως θρησκευτική αναπαράσταση για την εκτέλεση τελετουργιών, όπως την απόκρουση του κακού, ενώ άλλες φυλές τις χρησιμοποιούσαν ως ένα κοινωνικό μήνυμα, όπως όταν κάποιος είναι έτοιμος να φύγει πολύ μακριά.

Η τέχνη αυτή, της ζωγραφικής του σώματος, μπορεί να λειτουργεί ως ένας σύνδεσμος με τους προγόνους, τις θεότητες ή τα πνεύματα. Επίσης θεωρείται ότι μπορεί να μεσολαβήσει στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και του υπερφυσικού κόσμου. Το διακοσμημένο σώμα μπορεί να εξυπηρετήσει ως ασπίδα για να απωθήσει το πονηρό, τι κακό ή ως μια έννοια προσέλκυσης της καλής τύχης.

Οι άνδρες της φυλής Selknam της Tierra del fuego έβαφαν τα σώματά τους για να μεταμορφωθούν σε πνεύματα για τελετές μύησης. Οι Ιθαγενείς της Αυστραλίας ζωγράφιζαν ίδια σύμβολα στους τοίχους των σπηλαίων τους και στο σώμα τους, για να δηλώσουν την τοποθεσία των ιερών μερών που αποκαλύπτονταν στα όνειρά τους.

Η μετάβαση της θέσης και της ταυτότητας, π.χ. η μετάβαση μεταξύ παιδικής ηλικίας και της ενηλικίωσης, συχνά θεωρούνταν ως περίοδοι κινδύνου. Η τέχνη αυτή προστατεύει ένα τρωτό άτομο, εάν ένα μυημένο άτομο ή ένας νεκρός ή μια νύφη βρίσκονται σε αυτή την μεταβατική φάση. Έτσι για να επιβεβαιώσει μια καλή τύχη, μια Ινδή νύφη καλύπτει τα χέρια και τα πόδια της με σχέδια χέννας, που επίσης δίνουν έμφαση στην ομορφιά της. Επίσης για προστασία κατά την διάρκεια της μύησης, το σώμα μιας κεντρο-Αφρικανής κοπέλας της φυλής Chokwe, καλύπτεται με καολίνη. Σε πολλές κοινωνίες τόσο ο νεκρός όσο και αυτός που τον πενθεί, καλύπτονται με σχέδια και πούδρες για διακόσμηση αλλά κυρίως για προστασία.

Με λίγα λόγια οι σκοποί για τους οποίους χρησιμοποιούνταν η ζωγραφική σώματος ήταν τελετουργικοί ή εθιμοτυπικοί ή θρησκευτικοί, αλλά και σε περιπτώσεις πολέμου είτε για εκφοβισμό των αντιπάλων είτε για καμουφλάζ, κάλυψη.

Στο κεφάλαιο αυτό θα δούμε αναλυτικά το πώς βάφονταν κάποιες φυλές ανάλογα με την κατάσταση και τι συμβόλιζαν τα σχέδια και τα χρώματα πάνω στο σώμα τους κάθε φορά.

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΧΟΡΟΙ ΣΤΟ ΜΙΣΟΥΡΙ –ΙΝΔΙΑΝΟΙ Β. ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Μολονότι οι ποικίλες ομάδες των καμπίσιων και των καθαρών Ινδιάνων είχαν διαφορετικά πιστεύω, ο σεβασμός και η ανεκτικότητα για τα δικαιώματα του ατόμου, ήταν βασικά στοιχεία της θρησκείας τους. Την ίδια αξία και σημασία όμως είχαν το να νιώθεις τον κόσμο ως ένα σύνολο στο οποίο όλα συνδέονται. Πίστευαν ότι αυτός ο κόσμος και ο επόμενος είναι αλληλένδετοι, ότι δηλαδή όλα τα φυσικά φαινόμενα οφείλονταν σε υπερφυσικές δυνάμεις, με τις οποίες ο άνθρωπος μπορεί να ενισχύσει την επαφή και οι τελετουργίες τους βασίζονταν σε αυτά τα πιστεύω.

Ο συγγραφέας Charles (1997) αναφέρει για τις διάφορες τελετές: « Χοροί τραγούδια, φυσικά αντικείμενα, διακόσμηση και ζωγραφική σώματος ήταν το

«φάρμακο». Η πρόθεση να αποκτήσεις την εύνοια των πνευμάτων. Για παράδειγμα στο κυνήγι, «το φάρμακο» ήταν βασικό για επιτυχία βασιζόμενη σε αυτό »,

Βέβαια ο συγγραφέας παρομοιάζει τα σχήματα και τα χρώματα ως «φάρμακο», θέλοντας να δώσει έμφαση στο ότι οι άνθρωποι αυτοί τα θεωρούσαν απαραίτητα κομμάτια της τελετής αφού είχαν πολλές δυνάμεις και ιδιότητες όπως πίστευαν. Χάριν σε αυτά οι φυλές ξέφευγαν από την πραγματικότητα που ζούσαν και ταξίδευαν σε άλλες καταστάσεις.

Σε άρθρο ιστοσελίδας (Purcell(b),2009) αναφέρεται ο τρόπος με τον οποίο στολίζονταν στους χορούς αυτούς, με κεφάλι βίσωνα ή δέρμα αρκούδας και μιμούμενοι τις χαρακτηριστικές κινήσεις των ζώων, βαμμένοι με σχέδια όπως ο ήλιος σε πρόσωπο, και στα άνω και κάτω άκρα, με κόκκινο, κίτρινο και μαύρο χρώμα. Με τον χορό αυτό οι χορευτές ζητούν να κατορθώσουν μια πιο στενή επαφή με τον κόσμο των ζώων, για να έρθουν έτσι σε επαφή με τα πνεύματα.

Στην Β.Αμερική γινόντουσαν επίσης και κάποια φεστιβάλ, τα οποία αποτελούσαν ορόσημο για την ζωή των ανθρώπων. Η ζωγραφική του δέρματος έθετε το άτομο σε επίδειξη και ως προσωπικότητα και ως μέλος της κοινωνίας του. Η κοινότητά του ενέκρινε το σχέδιο, το χρώμα και την κοινωνική εκδήλωση της ζωγραφικής του σώματος και την ερμηνεία, αλλά η εκπλήρωση άφηνε περιθώρια για το άτομο να αναδείξει την προσωπικότητά του. Το καλύτερο σημείο της εορτάσιμης περιόδου για τους Xinguanos ήταν το kwarup, το οποίο εορταζόταν τους φθινοπωρινούς μήνες κυρίως, που είχαν πλήθος βροχών, για να εορτάσουν την μνήμη των νεκρών και να τιμήσουν τους προγόνους τους. Σχεδιάζαν έναν κύκλο κόκκινο με μαύρο περίγραμμα με ένα άσπρο τρίγωνο στην περιοχή του θώρακα, ενώ πλάτη και πόδια ζωγραφίζονταν με άσπρο και κόκκινο μόνο, σε τριγωνικά σχέδια.

Σύμφωνα με τον Groning (1998) η φυλή Shipido του ανατολικού Περού έβαφε πρόσωπο και σώμα για θρησκευτικές περιστάσεις. Έκαναν στο σώμα τους πολύπλοκα γεωμετρικά σχέδια, τα οποία κάλυπταν και τα σπίτια, τα εργαλεία τους, κ.α. Αυτά τα σχέδια προέρχονταν από ένα κοσμικό ανακόντα, το Robin , στου οποίου το δέρμα ενσωματώνονται όλα τα πιθανά σχέδια. Το ανακόντα αυτό θεωρείται από τα πιο δυνατά πνεύματα των Shipido και λεγόταν ότι είχε ηλεκτρική, λαμπερή και αμφιταλαντευόμενη δύναμη. Έτσι έκαναν αυτά τα σχέδια, ως αγωγό αυτής της αμφιταλαντευόμενης δύναμης. Τα σχέδια αυτά στην πραγματικότητα ήταν εξωτερικές εκδηλώσεις πρότυπων ιερών ενεργειών. Αυτά τα σχέδια χρησιμοποιούνταν και σε αρρώστους. Σχετίζονταν με μια σειρά αισθητήριων αποτυπωμάτων. Κατά την διάρκεια της θεραπευτικής τελετής, ο shaman διείσδυε στο σώμα του ασθενή και στο πνεύμα του με τα ενεργειακά αυτά σχέδια. Η τελετή αυτή γινόταν σε ένα καλαίσθητο, ευχάριστο και πνευματικό περιβάλλον. Ο ασθενής περιβάλλονταν από γεωμετρικά σχέδια, υπό το άρωμα ενός καπνού που καιγόταν και από θεραπευτικά τραγούδια και έπινε τσάι από βότανα, τριβόταν με αρωματική αλοιφή και ζωγράφιζε το πρόσωπό του με ευώδη φρουτοχυμό. Ο shaman χρησιμοποιούσε τα διακοσμημένα ρούχα του για να διώξει τον αέρα του κακού από το πνεύμα του ασθενή και έφτιαχνε μια δέσμη από αρωματικά βότανα για να διώξει την αρρώστια από το σώμα του ασθενή.

Οι φυλές των Ινδιάνων λοιπόν εμπνέονταν τα διάφορα σχέδια που θα ζωγράφιζαν στο σώμα τους στις τελετές, από τα ζώα και την φύση. Κάνοντας τα λοιπόν στα σώματά τους πίστευαν ότι θα δώσουν δύναμη ή θα τους θεραπεύσουν ή

θα τους εξιλεώσουν. Απέδιδαν επίσης ενεργειακές ιδιότητες στα σχήματα και τα χρώματα, για αυτό και τα χρησιμοποιούσαν σε τελετές. Μάλιστα δεν είναι λίγες οι φορές που έκαναν κάποιο συγκεκριμένο μοτίβο ζώου στο σώμα τους, πιστεύοντας ότι θα τους μεταφέρει τις δυνάμεις του ίδιου του ζώου.

ΦΥΛΗ WALPIRI ABORIGINAL OF YUENDUMUMU.

Μια άλλη γυναικεία τελετουργία ήταν η λεγόμενη Awelye (www.aboriginalartstore.com.au , 2009) η οποία σχετιζόταν με τις γυναικείες δουλειές και παρέπεμπε στην ζωγραφική σχεδίων πάνω στο σώμα γυναικών. Αυτή η πνευματική, φιλήδονη και στοχαστική παράσταση ανακλούσε τον ανατροφικό ρόλο (τον ρόλο ανατροφής των παιδιών δηλαδή) των γυναικών της πρωτόγονης κοινωνίας. Στην τελετουργία αυτή οι γυναίκες ανακαλούσαν τους προγόνους τους, ήθελαν να δείξουν σεβασμό για την πατρίδα αλλά και υπευθυνότητα για την καλή ύπαρξη της κοινότητάς τους. Από την στιγμή που ανακλούσε τον ρόλο της γυναίκας ως τροφός, η Awelye έκανε συνδέσεις με την γονιμότητα του εδάφους και έπειτα γινόταν μια γιορτή, όπου μοιραζόταν φαγητό. Αυτή η τελετή ήταν δουλειά των γυναικών και γινόταν απουσία των ανδρών. Η τελετή ξεκινούσε με τις γυναίκες να βάφουν η μια την άλλη, με σχέδια σχετιζόμενα με κάποιο ιδιαίτερο γυναικείο όνειρο και σε αρμονία με την ιεραρχία της φυλής. Τα σχέδια αντιπροσώπευαν μια σειρά ονείρων , συμπεριλαμβανομένων ζώων και φυτών, θεραπείας και νόμου. Τα σχέδια ζωγραφίζονταν στο στήθος και στους ώμους χρησιμοποιώντας πούδρες από ώχρα , ξυλοκάρβουνο και στάχτη. Η δράση του να διακοσμείται το σώμα μεταμόρφωνε το άτομο και άλλαζε την ταυτότητά του . Κατά την διάρκεια της ζωγραφικής , η οποία διαρκούσε 3 ώρες , οι γυναίκες έψαλλαν το όνειρό τους , το διαλαλούσαν. Το τελευταίο σημείο της τελετής είναι όταν οι γυναίκες έψαλλαν και χόρευαν. Η Awelye μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είναι η παλαιότερη ζούσα μορφή τέχνης στον κόσμο

Γενικά οι γηγενείς Αυστραλιανοί σχετίζουν την ζωγραφική σώματος με την πίστη, τους νόμους και τις εθιμοτυπίες. Ήταν μέσο επικοινωνίας για αυτούς. Στον χορό τα σχέδια χρησιμοποιούνταν για να αλλάξουν την επιφάνεια του σώματος και να πουν μια ιστορία. Αυτά τα σχέδια δεν ήταν μοναδικά για τον χορό αλλά βρίσκονταν σε πολλά διαφορετικά καθημερινά και θρησκευτικά αντικείμενα.

Ενσωμάτωναν την γη στις πνευματικές τελετές χρησιμοποιώντας τις ώχρες. Διαφορετικά χρώματα ώχρας απλώνονταν σε διάφορα σχέδια σύμφωνα με το ιερό έμβλημά τους, το τοτέμ. Ποτέ δεν χόρευαν χωρίς την ώχρα πάνω τους. Η ζωγραφική σώματος ήταν πολύ σημαντική για την κουλτούρα τους. Χρησιμοποιούσαν φυσικό πηλό και ώχρες, μερικά από τα οποία χρειάζονταν τρίψιμο με το χέρι ή με βούρτσες. Είχαν λάκκους ώχρας, κίτρινου και κόκκινου πηλού. Άπλωνα άσπρο πηλό με πιτσιλιές για να καλύψουν το σώμα τους.

ΤΕΛΕΤΗ OLNKGESHERR –ΜΑΣΑΪ'

Ήταν μια τελετή κατά την οποία οι άνδρες περνούσαν από την ομάδα των πολεμιστών στην κοινωνική βαθμίδα των δημογερόντων. Ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακή. Ένα ειδικό στρατόπεδο χτιζόταν για την πενταήμερη ιεροτελεστία και συχνά εκατοντάδες άνδρες μαζεύονταν για την περίπτωση, η οποία γινόταν κάθε 7-14 χρόνια. Τα σχέδια στο σώμα έδιναν έμφαση στην υγεία και την καλή φόρμα των σωμάτων των αγοριών. Τα σχέδια είχαν κυρίως μαύρο και κίτρινο χρώμα και ήταν κάθετες, διαγώνιες και ελικοειδείς γραμμές σχεδόν σε όλο το σώμα. Το πρόσωπο

καλυπτόταν με κόκκινη ώχρα από το πηγούνι ως τον λαιμό και πίσω στον αυχένα. Το τέλος και το αποκορύφωμα της τελετής ήταν το ξύρισμα των κεφαλιών τους. Αυτά τα δραματικά σύμβολα ήταν το τέλος της ανεξαρτησίας τους, αφού έχαναν και τα μαλλιά τους, τα οποία κατά την διάρκεια του πολέμου ήταν σύμβολο υπερηφάνειας.

Άλλη τελετή των Μασαι ήταν η λεγόμενη Eporata και ήταν μια από τις σημαντικότερες τελετές τους. Σηματοδοτούσε την ενηλικίωση των νεαρών αγοριών. Ο σχεδιασμός αυτής της τελετής διαρκούσε 2 μήνες. Πρώτα τα αγόρια χάριζαν ότι κατείχαν. Δεν δικαιούνταν να πάρουν μαζί τους τίποτα από ότι είχαν ως παιδιά, στην ενήλική τους ζωή. Οι χωριανοί συλλέγανε μέλι για να φτιάξουν μύρα από μέλι και να την προσφέρουν στους μεγαλύτερους που θα παρακολουθήσουν την τελετή. Μάζευαν φτερά στρουθοκαμήλου για να φτιάξουν ειδικές κομώσεις για τα κεφάλια των αγοριών που θα μετείχαν στην τελετή. Την ημέρα της παραμονής τα αγόρια ξύριζαν το κεφάλι τους και έβαφαν τα πρόσωπά τους με άσπρη κιμωλία. Φορούσαν μαύρους μανδύες και τα φτερά στρουθοκαμήλου στο κεφάλι. Στην συνέχεια οι ηλικιωμένοι του χωριού εκτελούσαν τα δικαιώματα μύησης σε κάθε αγόρι ξεχωριστά κάτω από μια μικρή τέντα.(Groning,1998)

ΕΘΙΜΟΤΥΠΙΚΑ ΓΑΜΟΥ

Ο ίδιος συγγραφέας αναφέρει για τα έθιμα αυτά ότι στην Παπούα της Γουινέας, οι γυναίκες της φυλής Wahgi διακοσμούσαν το σώμα τους με βαφές και στολίδια για την ημέρα του γάμου τους. Ανάμεσα στους Wahgi και άλλες φυλές της Γουινέας ,γινόταν μια ανταλλαγή δώρων για τον γάμο, όπου η πλευρά της νύφης έδινε περισσότερα από όσα λάμβανε. Οι συγγενείς του γαμπρού και της νύφης διακοσμούσαν με βαφές τα σώματά τους, με λεπτολογία σε κάθε περίπτωση. Η νύφη φορούσε ένα καπέλο από φτερά κόκκινου παπαγάλου . Τύλιγαν το σώμα της με ένα σεντόνι για να προστατέψουν τα... «καλά» της ρούχα από το μακιγιάζ προσώπου με την κόκκινη πούδρα. Ωστόσο δεν υπάρχει κάποια έννοια για τον λόγο για τον οποίο έβαφαν κόκκινο το πρόσωπο

Ένα εθιμοτυπικό γάμου είναι αυτό της φυλής Ibo της Νιγηρίας. Σύμφωνα με άρθρο σε ιστοσελίδα (Ukwu,2003) οι γυναίκες της φυλής ζωγράφιζαν το σώμα τους με διάφορα σχέδια και ο τύπος αυτός της ζωγραφικής ονομαζόταν uli. Χρησιμοποιούσαν μια βαφή φτιαγμένη από τους σπόρους του φυτού uli, εξ' ου και η ονομασία. Τα σχέδια παραπέμπουν σε ζώα και φυτά, ενώ άλλα βασίζονται σε αντικείμενα που χρησιμοποιούνταν στην θρησκευτική και καθημερινή ζωή. Αυτά τα σχέδια λοιπόν φοριούνταν μόνο από κοπέλες που μόλις θα άφηναν το δωμάτιο όπου ήταν απομονωμένες για την προετοιμασία του γάμου, το λεγόμενο fattening room. Η περίοδος αυτής της απομόνωσης ήταν 3 μήνες, κατά την διάρκεια των οποίων τα νεαρά κορίτσια διδάσκονταν για σεξουαλικά, θρησκευτικά και οικιακά θέματα και μάθαιναν να είναι καλές σύζυγοι και μητέρες . Κατά την διάρκεια της περιόδου αυτής έκαναν καθιστική ζωή για να παχαίνουν, γιατί το πάχος ήταν σημάδι πλούτο, υγείας και γονιμότητας. Όταν τα κορίτσια είναι έτοιμα να εγκαταλείψουν το δωμάτιο, τα σώματά τους βάφονται με uli ,έτσι ώστε να μπορέσουν να παρουσιάσουν στην κοινότητα στο αποκορύφωμα της ομορφιάς τους. Τα uli δίνουν έμφαση στα χαρακτηριστικά του κοριτσιού και τονίζουν την φυσική δύναμη. Τα σχέδια επικεντρώνονται γύρω από τον λαιμό, γιατί ένας μακρύς λαιμός θεωρούνταν όμορφος. Όταν ζωγραφίζονταν στα πόδια υποδήλωναν ομορφιά και δύναμη. Πριν το uli απλωθεί στο σώμα, τα μαλλιά ξυρίζονταν για να γίνει λεία η επιφάνεια. Έπειτα η κόκκινη αυτή σκόνη επαλειφόταν για να σταματήσει το δέρμα να ιδρώνει, έτσι ώστε

όταν η βαφή απλωθεί στο δέρμα να μην μουτζουρωθεί. Έπειτα τα σχέδια ζωγραφίζονταν στο χέρι με μεταλλικά εργαλεία. Η βαφή αρχικά ήταν πράσινη, αλλά την νύχτα γινόταν μαύρη. Όταν στέγνωνε η βαφή, απλωνόταν κάποιο λάδι για να δείχνει λαμπερό και απαλό το δέρμα.

ΤΑΦΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Ο θάνατος είναι κάτι κοινό σε όλους μας. Όλοι γεννιόμαστε, ζούμε και πεθαίνουμε. Ωστόσο τα έθιμα, τα πιστεύω και οι παραδόσεις διαφέρουν ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες, τα μέρη του κόσμου ή τα διαφορετικά στάδια κατά την διάρκεια της ιστορίας.

Σύμφωνα με άρθρο ιστοσελίδας (Morton(a),1997) υπάρχει μια ένδειξη ότι οι Νεάντερνταλ έθαβαν τους νεκρούς τους με λουλούδια και τους πασάλειβαν με κόκκινη ώχρα, τόσο για να μην μυρίζουν όσο και για να καθυστερήσουν την αποσύνθεση. Αυτό υποδήλωνε ένα αναμφίβολο συναισθηματικό ενδιαφέρον για την καλή ύπαρξη του νεκρού και σίγουρα υποδήλωνε το πιστεύω τους στην μεταθανάτον ζωή. Οι Νεάντερνταλ έθαβαν τους νεκρούς τους σε στρεβλωμένη θέση και με το πρόσωπο στην ανατολή του ήλιου, γιατί πίστευαν ότι ο νεκρός έτσι θα ξυπνήσει σε μια νέα ζωή.

Οι γηγενείς φυλές δεν αναγνώριζαν καμία μορφή φυσικού θανάτου και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να θεωρούν κάθε θάνατο ως φόνο. Όταν κάποιος πέθαινε όλη η φυλή έδειχνε τον πόνο και το πένθος της θρηνώντας. Το σώμα του νεκρού καλύπτονταν με κόκκινη ώχρα και ζωγραφιζόταν με κόκκινα και κίτρινα φυλετικά σημάδια, τα λεγόμενα tribal. Το κόκκινο αντιπροσώπευε το αίμα της γέννησης, ενώ τα σημάδια μεταμόρφωναν το νεκρό σώμα σε μια ιερή ύπαρξη.

Η Ινδιάνικη φυλή Dakota κήδευε τους ανθρώπους με πολύ θρήνο και πένθος. Ήταν κοινό στις γυναίκες να κόβουν τους βραχίονες και τις γάμπες τους μέχρι να ματώσουν. Εντωμεταξύ οι άνδρες έβαφαν το πρόσωπό τους μαύρο με στάχτη. Ο αποθανών ήταν ντυμένος με καλά ρούχα και το πρόσωπο του βαφόταν κόκκινο για να συμβολίσει την ζωή.

Μια άλλη επίσης Ινδιάνικη φυλή, η Kansa, πίστευαν σε μυστηριώδη πνεύματα τα οποία καλούσαν wakans. Υπήρχε μια ποικιλία των wakans, η οποία διέφερε σε δύναμη και κοινωνική βαθμίδα. Τα πνεύματα αυτά ήταν φύση προσανατολισμένα και μοιρασμένα με πράγματα όπως ο ήλιος, τα δέντρα, το φως, το σκοτάδι και το έδαφος. Οι νεκροί μεταχειρίζονταν με πολύ σεβασμό και οι τελετές προς τιμήν τους ήταν πολύπλοκες και προχωρημένες. Οι γυναίκες της φυλής έβαφαν το πτώμα με κόκκινο χρώμα και έπειτα το κάλυπταν με φύλλα.

Οι Babongo πίστευαν ότι όταν κάποιος πέθαινε το πνεύμα του θα κοντοστεκόταν στο χωριό και θα προκαλούσε ζημιά. Έτσι το χωριό έπρεπε να καθαριστεί υπό τους ήχους μουσικής, χορού και τελετών. Οι γυναίκες καθάριζαν το σώμα του νεκρού και τον έντυναν. Οι άνδρες το κουβαλούσαν στο νεκροταφείο. Οι γυναίκες έβαφαν τα πρόσωπά τους με άσπρο καολίνη για να συμβολίσουν την κάθαρση, τραγουδώντας και χορεύοντας για να αναπαυθεί το πνεύμα του νεκρού. Η κηδεία διαρκούσε 3 μέρες και 3 νύχτες. (Parry,2009)

Μια κοινή πρακτική στην Ωκεανία ήταν να καλύπτουν όλο το πρόσωπο, το κεφάλι και συχνά όλο το σώμα με άργιλο, ως σύμβολο πένθους μετά από τον θάνατο κάποιου συγγενικού προσώπου. Η ζωγραφική σώματος σε πολλές περιπτώσεις ήταν

το εκ προθέσεως κρύψιμο από το πνεύμα του νεκρού ατόμου, που πίστευαν ότι αντιπροσώπευε την κύρια απειλή για την ζωή. Μόνο μετά από μια πλούσια τελετή, στην οποία το πνεύμα του νεκρού συμβολικά οδηγούνταν στην επόμενη ζωή από ανθρώπους που φορούσαν μάσκες.

ΠΟΛΕΜΙΚΟ BODY PAINTING

Η ζωγραφική σώματος ήταν ιδιαίτερα κοινή ανάμεσα στους πολεμιστές που θα πήγαιναν σε κάποια μάχη. Ακόμα και στην εποχή μας είναι κοινό στον στρατό σε όλο τον κόσμο να βάφουν οι στρατιώτες το πρόσωπο ή άλλα μέρη του σώματος τους, για λόγους καμουφλάζ σε χρώματα πράσινα, μαύρα και καφέ με φυσικές βαφές.

Παλαιότερα τα σχέδια γίνονταν για να πάρουν την έννοια των θεών ή να κάνουν τους πολεμιστές να δείχνουν άγριοι στους εχθρούς τους. Ανάμεσα στους πολεμιστές που χρησιμοποιούσαν αυτήν την τέχνη, βρίσκονταν οι Ινδιάνοι της Β. Αμερικής, οι ντόπιοι της Νέας Γουινέας αλλά και οι πολύ γνωστοί Picts.

Οι Μασάι της Ανατολικής Αφρικής χρησιμοποιούσαν την ζωγραφική σώματος κατά την διάρκεια του εορτασμού του φεστιβάλ Morar ή πολεμιστής. Κατά την διάρκειά της οι πολεμιστές φορούσαν ρούχα δεμένα γύρω από την μέση και χάντρες γύρω από το στήθος. Έβαφαν τα πόδια άσπρα με κιμωλία και τα χέρια με κόκκινη όχρα και έδεναν τα μαλλιά τους σε πλεξούδες και τις πασάλειβαν με όχρα κόκκινη. (Hansen, 2009)

Οι ιθαγενείς Αμερικάνοι χρησιμοποιούσαν αυτήν την τεχνική για να προετοιμαστούν ψυχολογικά για τον πόλεμο αλλά και για οπτικούς λόγους, για να εκφοβισμό των εχθρών τους. Τα βασικά συστατικά των βαφών τους ήταν κάρβουνο και κόκκινη όχρα, περιττώματα πουλιών φύλλα και φρούτα αναμεμιγμένα με ζωικό λίπος και ζεστό νερό. Τα σχέδια που έκαναν στο κορμί τους ποίκιλλαν από τρίγωνα, λωρίδες, κύκλους αλλά και τελείες. Η φυλή Blackfoot όταν γυρνούσαν από τον πόλεμο έβαφαν τα πρόσωπά τους μαύρα. Οι Catawbas χρωμάτιζαν το ένα μάτι σε άσπρο κύκλο και το άλλο σε μαύρο, ενώ οι υπερήλικες της ίδιας φυλής φορούσαν διαφορετικά χρώματα. Τα μέλη της φυλής Assiniboine χρωμάτιζαν τα πρόσωπά τους μαύρο και κόκκινο, ενώ ο αρχηγός το χρωμάτιζε κίτρινο. Πολλοί πολεμιστές Ινδιάνοι έβαφαν και τα άλογα τους με το ίδιο χρώμα, για να δείξουν έτσι την ένωσή τους με αυτά. Σε μια άλλη φυλή των Ινδιάνων οι πολεμιστές έπρεπε πρώτα να αλείψουν το πρόσωπό τους με λίπος βούβαλου ή αρκούδας. Στην συνέχεια βύθιζε τα χέρια του με τα υπολείμματα λίπους σε χρωματιστή πούδρα και άλειφε το πρόσωπό του. Χρησιμοποιούσε τα δάκτυλά του ή αιχμηρές ράβδους για να ζωγραφίσει λωρίδες στα μάγουλα που εκτείνονταν από την μύτη ως τα αυτιά. Άλλες φορές πάλι ζωγράφιζε κηλίδες στο πρόσωπο. Ακόμα έβαφε όλο το σώμα και έπειτα 'έτρεχε' τα δάκτυλά του πέρα ως πέρα για να δημιουργήσει έτσι ένα στύλ με λωρίδες.

Οι Κέλτες πολεμιστές είχαν υπερεκτιμήσει την εμφάνισή τους, ζωγραφίζοντας μπλε στροβιλιστά σχέδια σε όλο τους το σώμα πριν πάνε στην μάχη. Πίστευαν ότι αυτά τα σχέδια είχαν μυστικές δυνάμεις και θα του προστάτευαν από κακοτυχίες κατά την μάχη. Για να δείχνουν άγριοι χρησιμοποιούσαν λάσπη και άργιλο.

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι λόγοι για τους οποίους οι διάφορες φυλές έβαφαν τα σώματά τους, ήταν:

1. Τελετές μύησης ή μεταβατικών σταδίων

2. Διάφοροι χοροί ή φεστιβάλ
3. Τελετές ενταφιασμού-Πένθος
4. Εν καιρώ πολέμου-Καμουφλάζ
5. Γονιμότητα-Γάμος-Γέννηση
6. Διάφορες επικλήσεις (πνευμάτων, ανώτερων δυνάμεων)
7. Ως μέσο θεραπείας

Πολλοί λοιπόν ήταν οι λόγοι που ωθούσαν τους διάφορους λαούς να ζωγραφίζουν τα σώματά τους με φυσικές βαφές. Άλλοτε για να εκφράσουν την χαρά τους, την λύπη τους ακόμα και για να γιορτάσουν το πέρασμα της ηλικίας τους. Άλλες πάλι φορές το έκαναν μόνο και μόνο για να νιώσουν δύναμη . Ακόμα, για να ενωθούν με άλλους κόσμους, μεταφυσικούς, πνευματικούς.

Όποιοι και να ήταν οι λόγοι, το αποτέλεσμα ήταν το ίδιο. Η εξωτερίκευση των συναισθημάτων τους, των σκέψεών τους .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΣΕ ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΣΩΜΑ

Στο κεφάλαιο αυτό πρόκειται να αναφερθούμε στην σημασία που είχαν ορισμένα από τα σύμβολα που ζωγράφιζαν στο σώμα τους οι διάφορες φυλές. Βέβαια δεν είναι δυνατό να εμβαθύνουμε επί του θέματος, γιατί η βιβλιογραφία είναι μεγάλη και γιατί αυτό δεν αποτελεί και στόχο της εργασίας. Ενδεικτικά λοιπόν θα μιλήσουμε για ορισμένες από τις φυλές που προαναφέρθηκαν στην εργασία.

Οι φυλές αυτές λοιπόν χρησιμοποιούσαν πλήθος σχεδίων τα οποία ποίκιλαν αρκετά στο στυλ αλλά και την σημασία τους από περιοχή σε περιοχή. Ο κάθε πολιτισμός χρησιμοποιούσε τα χρώματα και τα σύμβολα για το κυνήγι, για προστασία ενάντια στα στοιχεία και τις εχθρικές δυνάμεις του κόσμου της φύσης αλλά και τελετές που συνήθως αφορούσαν την γονιμότητα, το δέσιμο της ανθρωπότητας, των ζώων και των φυτών μέσα στους κύκλους της φύσης και την σύνδεσή τους στον κόσμο.

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της εργασίας, πλήθος ευρημάτων έχουν βρεθεί κατά καιρούς που αποδεικνύουν την χρήση των συμβόλων αυτών. Τα ευρήματα αυτά ήταν κυρίως γυναικεία ειδώλια, τα οποία άλλοτε συμβόλιζαν την γυναικεία γονιμότητα και άλλοτε θεότητες της εποχής εκείνης.

Τα σύμβολα αυτά λοιπόν χρησιμοποιούνταν πολύ ανάμεσα στους Ιθαγενείς Αμερικάνους (τους Ινδιάνους δηλαδή), τους πρωτόγονους Αυστραλούς, τους Αφρικανούς και αργότερα από πλήθος πολεμικών φυλών.

ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ: Οι Ινδιάνοι έβαφαν το πρόσωπό τους για πολλούς διαφορετικούς λόγους όπως την προστασία ενάντια στα έντομα ή στον ήλιο ή στον άνεμο. Μερικά από τα σύμβολα αυτά δήλωναν την ιδιότητά τους ως μέλη πολιτικών ή θρησκευτικών κοινωνιών, ενώ κάποια άλλα σχέδια αντιπροσώπευαν γενναίες πράξεις, που έκανε αυτός που τα φορούσε, εν καιρώ μάχης.

Ψάχνοντας μάλιστα βρήκαμε σε άρθρο ιστοσελίδας (Purcell(a),2009) πλήθος αναφορών για τα σύμβολα των φυλών αυτών αλλά και πως και πότε τα φορούσαν. Για παράδειγμα, μια μαύρη λωρίδα στο δεξί μάγουλο και μια στο μέτωπο δήλωναν τον τελάλη του χωριού ή τον κήρυκα. Ακόμη μια μαύρη και μια κόκκινη γραμμή στο μάγουλο δείχνει ότι αυτός που τα φοράει είναι ο κήρυκας μιας τελετουργικής κατασκήνωσης

Άλλα σχέδια είναι :

- ☉ **Ένας άνδρας που σκότωσε 3 εχθρούς:** Κίτρινο χρώμα σε πρόσωπο και σώμα και κόκκινο στα πόδια και στα άκρα. Όλα αυτά δηλώνουν ότι ο πολεμιστής αυτός ήταν ακαταμάχητος στην μάχη.
- ☉ **Αρχηγός πάρτυ πολέμου:** Κόκκινο μέτωπο με μαύρες κάθετες λωρίδες, κίτρινοι ώμοι και γάμπες, διαγώνιες κόκκινες γραμμές στους μηρούς και μαύρα χνάρια κουνελιού στα πόδια. Το κόκκινο στο μέτωπο με τις μαύρες κάθετες λωρίδες και τις διαγώνιες κόκκινες, δηλώνουν πρόθεση του ατόμου που τα φοράει να πολεμήσει ενάντια στον εχθρό. Το κίτρινο είναι συμβολικό χρώμα του θεού της Πέτρας, προστάτη της εκδίκησης, της βίας και της καταστροφής. Τα χνάρια του λαγού δείχνουν γρήγορη δράση και ότι ο πόλεμος θα γίνει στο πόδι.

Οι Ινδιάνοι λοιπόν προκειμένου να επικοινωνούν μεταξύ τους, επινόησαν έναν έξυπνο κώδικα επικοινωνίας, με σύμβολα και χρώματα. Έτσι με δυο ή τρεις χρωματιστές γραμμούλες, έλεγαν όλα όσα ήθελαν να πουν. Όπως είδαμε και παραπάνω προσέθεταν και ένα στοιχείο από κάποιο ζώο, θέλοντας έτσι να υπονοήσουν τις κάποιες από τις ιδιότητες τους.

Κάποιες φορές πάλι ήθελαν με τα σύμβολα αυτά να αντιδράσουν ή να συμφωνήσουν με τους αρχηγούς της φυλής. Έτσι οι Ινδιάνοι πρόσκοποι ζωγράφιζαν με κόκκινο από την κορυφή του μετώπου ως το χαμηλότερο τμήμα των ματιών, για να δηλώσουν συμβιβασμό με τους δασμούς του Lakota και κίτρινο όλο το υπόλοιπο σώμα για να δηλώσουν την ετοιμότητα να κάνουν καταστρεπτικά πράγματα στον πόλεμο.

Μια άλλη φυλή της Ν.Αμερικής, οι Tzikao, σύμφωνα με τον Groning (1998) κάνουν σύμβολα σε πρόσωπο και σώμα όταν πρόκειται να μάχονται εναντίον του πονηρού δάσους και των πνευμάτων της ζούγκλας, να αποτρέψουν ζημιά στην σοδειά ή ψάρεμα. Έτσι κάνουν, για παράδειγμα, ένα ζευγάρι στίγματα στο πρόσωπο για να μοιάσουν με το δέρμα του φιδιού ή τα καφέ μαύρα στίγματα του πάνθηρα τζάγκουαρ, για να φαίνεται σαν μεγάλη γάτα. Ακόμα σχεδίαζαν φτερά πουλιού στο πρόσωπο, για να συμβολίσουν τον βασιλιά του αέρα ή στιλιζαρισμένα λέπια ψαριού γύρω από τα μάτια, για να μοιάσουν με κυρίαρχοι του ποταμού.

Παρατηρούμε ότι η φυλή αυτή χρησιμοποιούσε κατεξοχήν σύμβολα ζώων σε πρόσωπο ή σώμα είτε για να μοιάσουν το συγκεκριμένο ζώο και έτσι να μπερδέψουν τα υπόλοιπα ζώα στο κυνήγι είτε για να συμβολίσουν κάτι ευρύτερο που σχετίζονταν με το ζώο αυτό.

Τα σύμβολα λοιπόν ήταν ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής των Ινδιάνων, αφού ένα και μόνο σύμβολο μπορεί να υπονοούσε μια ολόκληρη ιστορία ή να ήταν ακόμα και κομμάτι της ζωής του ατόμου που το φορούσε. Τα χρώματα και τα σύμβολα ήταν ο μόνος τρόπος επικοινωνίας των απομακρυσμένων αυτών φυλών.

Είναι πάρα πολλά τα σύμβολα που χρησιμοποιούσαν οι διάφορες φυλές των Ινδιάνων, και ακόμη περισσότερες οι σημασίες που απέδιδαν σε αυτά οι άνθρωποι αυτοί. Είναι δύσκολο λοιπόν να εμβαθύνουμε περισσότερο, γιατί θα έτσι θα ξεφύγουμε από το ζητούμενό μας. Για λόγο αυτό θα περάσουμε να γνωρίσουμε λίγα πράγματα για τους Αυτόχθονες Αυστραλούς και ορισμένα από τα σύμβολα που χρησιμοποιούσαν.

ΑΥΤΟΧΘΟΝΕΣ ΑΥΣΤΡΑΛΟΙ: Οι Αυστραλοί χρησιμοποιούσαν πολύ τα σύμβολα, τα οποία συνδέονταν με την γη, την φύση, την θάλασσα και τον κόσμο. Μάλιστα προσέδιδαν σε αυτά μαγικές δυνάμεις και προστασία ενάντια στο κακό. Τα σύμβολα αυτά τα ζωγράφιζαν τόσο στο σώμα όσο και σε άλλα αντικείμενα ακόμη και στην άμμο.

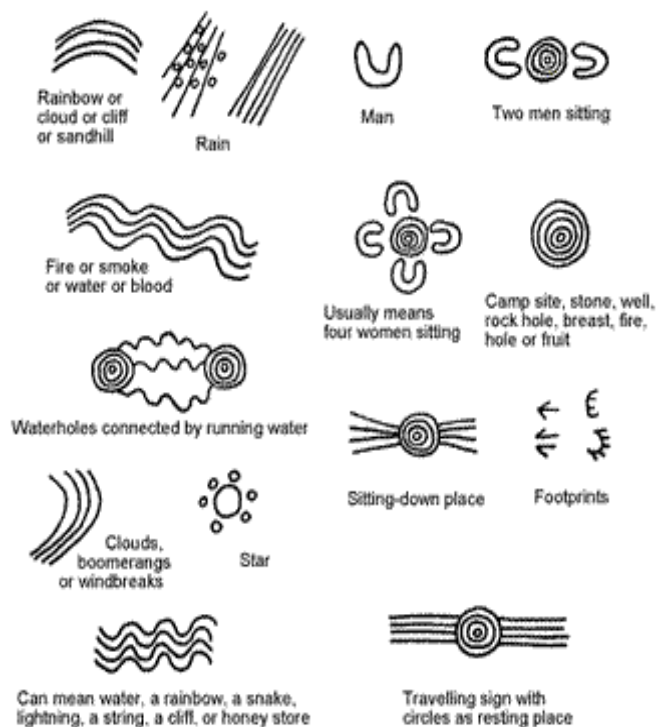
Ο πολιτισμός των φυλών αυτών, συμπεριλάμβανε την πίστη τους στην δημιουργία και το όνειρο, όταν οι πρόγονοί τους ακόμα περιπλανιόντουσαν διαμορφώνοντας τους ποταμούς, τους σχηματισμούς των βράχων και των λόφων.

Τα πιο χρησιμοποιούμενα σύμβολα ήταν τα στίγματα και οι τελείες, σύμφωνα με ιστοσελίδα (www.aboriginalartonline.com, 2009). Ήταν προγονικά σύμβολα που χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα σε διάφορες τελετές. Μάλιστα μπορεί να συμβολίζουν διαφορετικά πράγματα, όπως ένα αστέρι, λάμπεις ή ακόμα καμένο έδαφος,

Οι βάσεις των συμβόλων αυτών ήταν η προετοιμασία της γης ή η ενασχόληση των προγόνων τους με την γη.

Αυτό αποδεικνύει και τον σεβασμό που έτρεφαν προς την γη και τα αγαθά της, αφού χάριν αυτών μπορούσαν και επιζούσαν. Και διοργάνωναν ακόμα και τελετές προς τιμήν των προγόνων τους αλλά και της γης, στις οποίες εξιστορούσαν ιστορίες χρησιμοποιώντας τον χορό, το τραγούδι και την ζωγραφική σώματος.

Μερικά από αυτά τα σύμβολα ήταν τα εξής

Παρατηρούμε λοιπόν ότι κυριαρχούν στα σύμβολα οι τελείες, τα σπινάλ και οι ευθείες γραμμές, αλλά και συνδυασμοί όλων των παραπάνω. Αυτή ήταν η παραδοσιακή οπτική τους γλώσσα, με την οποία μπορούσαν να συνεννοηθούν και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Ένας κώδικας επικοινωνίας αποκλειστικά φτιαγμένος από αυτούς αλλά και για αυτούς.

Ένας άλλος πολιτισμός που χρησιμοποιούσε τα σύμβολα ως μέσο επικοινωνίας και διακόσμησης, ήταν οι Αφρικανικές φυλές. Οι φυλές αυτές φημίζονταν κυρίως για τα περίτεχνα σχέδια με την μέθοδο του σκαριφισμού. Όπως έχει αναφερθεί και σε άλλο κεφάλαιο, οι άνθρωποι αυτοί συμπεριφερόντουσαν στο σώμα τους όπως ένα γλυπτό. Κάλυπταν μεγάλες εκτάσεις του κορμιού τους με την τεχνική αυτή, αλλά και με την ζωγραφική του σώματος. Και εκεί θα εστιάσουμε, στα σύμβολα δηλαδή που έκαναν σε σώμα και πρόσωπο μέσω των φυσικών βαφών.

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΦΥΛΕΣ: Οι Αφρικανικές φυλές χρησιμοποιούσαν επίσης τα στίγματα, τους κύκλους και τις ρίγες, ως σχέδια στα σώματά τους. Βέβαια τα σχήματα αυτά δεν είχαν από μόνα τους κάποια σημασία. Η σημασία που έδιναν στα σύμβολα οι διάφορες φυλές, ήταν το άθροισμα των σχεδίων και των χρωμάτων.

Η σημασία των συμβόλων αυτών, ήταν ένας συνδυασμός χρωμάτων και σχεδίων, δηλαδή δεν έβγαινε το νόημα μόνο από τα σύμβολα αλλά και από το χρώμα που σχεδιάζονταν. Επίσης τα σύμβολα διέφεραν από φυλή σε φυλή της Αφρικής.

Έτσι, σύμφωνα με την DeMello (2008) τα νεαρά αγόρια της φυλής Dinka όταν ενηλικιώνονταν έκαναν σχήματα κεράτου ή παράλληλες κίτρινες γραμμές στο μέτωπό τους. Τα σημάδια αυτά δήλωναν ωριμότητα και αυτοί που το φορούσαν ήταν αρκετά γενναίοι για το κατέχουν.

Επίσης, οι γυναίκες Fingo έκαναν άσπρες διακοσμήσεις γύρω από τα μάτια και στα μάγουλά τους, κάτι το οποίο συμβόλιζε την ελπίδα ότι σύντομα θα αποκτήσει ένα παιδί. Ήταν ένα ορατό σημάδι ωριμότητας.

Γενικά τα σύμβολα που χρησιμοποιούσαν οι Αφρικανοί ήταν σημάδια αυτοπροσδιορισμού, θα μπορούσαμε να πούμε. Μια ταυτότητα για να υποδηλώσουν το ποιον τους, την θέση τους στην κοινωνία που ζούσαν ή ακόμα και τον ρόλο έπαιζαν σε κάποια μάχη.

Τα πολεμικά σύμβολα είναι πλήθος και συνήθως ζωγραφίζονταν για να αλλάξουν την εμφάνιση των πολεμιστών είτε να την κάνουν πιο τραχιά, πιο δυναμική είτε για να μπορέσουν να κρυφτούν καλύτερα μέσα στις δασώδεις περιοχές όπου πολεμούσαν. Άλλες φορές πάλι ήταν σημάδια που σήμαιναν την ήττα ή την νίκη στον πόλεμο, ακόμα και τον αριθμό των αντιπάλων που κατάφερε να εξοντώσει αυτός που τα φορούσε.

ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΦΥΛΕΣ: Οι πολεμικές φυλές ήταν πάρα πολλές, για τον λόγο αυτό εδώ, σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφέρουμε δυο – τρεις φυλές μόνο, απλά για να κατανοήσουμε το όλο του θέματος που ασχολούμαστε.

Έτσι σύμφωνα με άρθρο ιστοσελίδας (Burgess,2008) οι Κέλτες έκαναν σύμβολα ζώων ή μυθικών τεράτων είτε με δερματοστιξία είτε με παροδική βαφή σώματος αλλά και αφηρημένα σύμβολα τα οποία σχεδίαζαν κυρίως γιατί πίστευαν ότι τους προσέδιδαν δύναμη.

Το άλογο, για παράδειγμα, ήταν ένα σύμβολο πολύ συχνό στις μάχες, το οποίο αντιπροσώπευε την νίκη στον πόλεμο.

Ο ταύρος συμβόλιζε είτε την φυσική και ψυχική δύναμη είτε ανδρισμό και σεξουαλική αντοχή είτε πλούτο και αφθονία.

Τα βέλη σήμαιναν νίκη και δύναμη αλλά και αδελφότητα υπό την έννοια για παράδειγμα «αδέρφια στα βέλη», μιας συλλογικής δραστηριότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΒΑΦΗΣ ΣΩΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΒΑΦΗΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Παράλληλα με τις απλές βαφές που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι τότε πάνω στο σώμα τους, εφάρμοζαν και κάποιες άλλες μεθόδους, όπως τον σκαριφισμό, το λεγόμενο σημερινό piercing, την δερματοστιξία, την μορφοποίηση μερών του σώματός τους αλλά και την πλήρη αφαίρεση του τριχωτού της κεφαλής, που ήταν και το πιο ανώδυνο από τα υπόλοιπα.

Οι μέθοδοι αυτοί είχαν τους ίδιους σκοπούς όπως και η ζωγραφική του σώματος. Ήταν δηλαδή μέθοδοι λατρευτικοί, θρησκευτικοί, τελετουργικοί, ανάλογα με τα πιστεύω και την κουλτούρα της εκάστοτε φυλής.

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια αναφορά για την κάθε μια από αυτές τις μεθόδους ξεχωριστά.

ΔΕΡΜΑΤΟΣΤΙΞΙΑ Ή TATTOO

Ψάχνοντας για την ετυμολογία της λέξης tattoo βρήκαμε (www.designboom.com) ότι: «προέρχεται από την πολυνησιακή λέξη « ta », που σημαίνει «χτυπά κάτι» και μια λέξη της Αιτής, την “tatau” που σημαίνει «σημαδεύω κάτι»». Οι πληροφορίες που αποκομίσαμε από την σελίδα αυτή μας αναφέρουν πως « το πρώτο τατουάζ δημιουργήθηκε πιθανόν κατά λάθος, όταν κάποιος είχε μια πληγή και την έτριψε κατά λάθος με βρώμικο χέρι, από αιθάλη και καπνιά. Κλείνοντας αυτή η πληγή είδε ότι το σημάδι είχε μείνει μόνιμα».

Με λίγα λόγια αυτή η μόδα δημιουργήθηκε από τύχη και απλά ο άνθρωπος στην πορεία της ζωής του την εξέλιξε και την έφερε στα μέτρα της εποχής του. Έτσι στις μέρες μας λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέσα για την πραγματοποίησή του, (αποστειρωμένες βελόνες, μη τοξικά χρώματα κ.α.), ενώ η ιστορία του, που επισημαίνεται πίσω στον πρωτόγονο πολιτισμό πριν την γέννηση του Χριστού, μας αποδεικνύει ότι τότε χρησιμοποιούσαν απλά αιχμηρά αντικείμενα, τα οποία εμποτίζαν σε χρωστική και έπειτα τρυπούσαν το δέρμα.

Αυτά όμως ισχύουν για την εποχή μας, γιατί στην προϊστορική περίοδο η δερματοστιξία ήταν κάτι σαν θεραπευτική τεχνική και αυτό αποδεικνύεται στο ίδιο άρθρο, όπου συναντάμε πραγματικά τον πιο δημοφιλή πρωτόγονο με τατουάζ (οι αναφορές σε αυτόν είναι χιλιάδες και πραγματικά τον συναντήσαμε σε όλες ανεξαιρέτως τις πηγές) και ήταν ο Ότζι, ο άνθρωπος του πάγου, ο οποίος είχε 57 τατουάζ, των οποίων η θέση πρόδιδε ότι υποβλήθηκαν πιθανώς για θεραπευτικούς λόγους (επεξεργασία αρθρίτιδας)

Με την πάροδο τον χρόνων όμως αποδεικνύεται ότι ήταν μια τέχνη η οποία διατηρήθηκε για την βασιλική καταγωγή, αλλά και για τις θρησκευτικές προσωπικότητες. Αναφέρεται μάλιστα (DeMello ,2007) ότι: «ήταν δημοφιλείς μεταξύ των Χριστιανών, πριν τους το απαγορεύσει το εκκλησιαστικό διάταγμα. Για μερικούς λαούς ήταν σύμβολο δύναμης και θάρρους, ενώ για άλλους ντροπή του

εξόριστου και του εγκλήματος ». Και αυτή η φράση ισχύει ακόμη και σήμερα αφού πολλοί θεωρούν ότι το τατουάζ είναι μόδα των αλητών, ενώ άλλοι πάλι το βλέπουν απλά ως ένα σύμβολο ομορφιάς

ΜΟΡΦΟΠΟΙΗΣΗ ΣΩΜΑΤΟΣ (BODY SHAPING)

Πολλοί πολιτισμοί είχαν βρει τρόπους να μορφοποιούν μέρη του σώματος τους μόνιμα ή προσωρινά, για να καθορίσουν έτσι τα ιδανικά της ομορφιάς. Δέσμευαν τα μαλακά οστά κρανίων των μωρών ή τα πόδια, πίεζαν τους λαιμούς τους με δαχτυλίδια ή αφαιρούσαν πλευρά για να επιτύχουν λεπτότερες μέσες. Ήταν μια μέθοδος περισσότερο εφαρμοζόμενη σε γυναίκες .Οι Ίνκας της Νότιας Αμερικής αλλά και οι Μάγια του Μεξικό και της Κεντρικής Αμερικής μορφοποιούσαν το κεφάλι τους για να δείξουν αριστοκρατία.(www.yotattoos.com)

ΣΚΑΡΙΦΙΣΜΟΣ (SCARIFICATION)

Στην ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια αναφέρετε ότι : « προέρχεται από τους αυτόχθονες αυστραλιανούς και χρονολογείται 60,000 χρόνια πριν. Περιλαμβάνει την κοπή ή παραγωγή μιας τομής στο δέρμα και αφού θεραπευτεί η πληγή αφήνει ένα μόνιμο σημάδι ».

Το σημάδι αυτό για πολλές φυλές χρησιμοποιείται είτε ως σύμβολο ομορφιάς και κοινωνικής θέσης ενώ κάποιες άλλες φυλές το θεωρούν ως μη ελκυστικό.

Σαν μέθοδος είναι κοινή πρακτική με την δερματοστιξία, αφού κατά περιόδους τοποθετούσαν χρωστική μέσα σε αυτές τις τομές, η οποία ενσωματωνόταν με την πληγή. Αυτή είναι και η μόνη διαφορά ανάμεσα στο τατουάζ και τον σκαριφισμό.

Παρόμοια μέθοδος είναι και η σφραγίδα με πυρωμένο σίδηρο (branding), το οποίο για κάποιους λαούς ήταν ιεροτελεστία, ενώ για άλλους ήταν απλά ένα μαρκάρισμα για τους εγκληματίες, τους σκλάβους και τους αιχμαλώτους. (www.wikipedia.com)

PIERCING

Σύμφωνα με αναφορές του Groning (1998) η ιστορία του ξεκινά από τους αρχαίους χρόνους, από πρωτόγονες φυλές, όπου η πρακτική αυτή επικρατούσε μεταξύ των φυλών της ζούγκλας της Ν.Αμερικής, της Αφρικής ,της Ινδονησίας. Αλλά και οι θρησκευτικές κάστες της Ινδίας και των Φαραώ της Αιγύπτου επέτρεπαν την πρακτική αυτή. Καθένας όμως πολιτισμός από αυτούς της πρόσδιδε άλλη σημασία. Έτσι για άλλους ήταν ένα μέσο προσωπικής έκφρασης και ήταν αναπόσπαστο τμήμα του θρησκευτικού τελετουργικού, ενώ σε άλλες εποχές χρησιμοποιήθηκε και ως σύμβολο που διέκρινε τους βασιλικούς από τους θνητούς.

Βέβαια τα μέσα που εφαρμόζαν αυτήν την πρακτική διέφεραν κατά πολύ από τα σημερινά, έτσι συναντάμε κάποιες πρωτόγονες φυλές της Νέας Γουινέας και των Νήσων του Σολομώντος, οι οποίες χρησιμοποιούσαν κόκκαλα ,φτερά και χαυλιόδοντες για να την εφαρμόσουν.

Πολλές φυλές υιοθέτησαν τον τρόπο αυτό ως διακόσμηση του σώματος, για καθεμία από αυτές όμως η σημασία αυτής της πρακτικής διέφερε. Έτσι οι αρχαίοι Αζτέκοι και οι Μάγια έκαναν piercing στην γλώσσα τους ως μέσο καθησυχασμού των θεών αλλά και για να φτάσουν πιο κοντά σε αυτούς. Για τους λαούς αυτούς ήταν μια μορφή εθιμοτυπικής προσφοράς ,αλλά και ένας τρόπος να κάνουν την εμφάνιση τους πιο άγρια ίσως και να τρομάζουν τους εχθρούς τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το γενικό συμπέρασμα που βγάλαμε από την εργασία αυτή, είναι ότι οι άνθρωποι πάντα ένιωθαν την ανάγκη να διακοσμούν τα σώματα και τα πρόσωπά τους για ποικίλους λόγους, κάτι το οποίο συνεχίζεται ακόμα και σήμερα.

Είναι μια τέχνη η οποία κατάφερε και επέζησε εκατομμύρια χρόνια και διαδόθηκε από την μια άκρη της γης ως την άλλη, ενώνοντας έτσι ολόκληρους λαούς. Δεν είναι τυχαίο ότι συνεχίζετε ακόμα και σήμερα παγκοσμίως, αφού υπάρχουν αρκετές ομάδες νεαρών πανκ, που βάφουν τα πρόσωπά τους για να κάνουν την εμφάνισή τους πιο αλήτικη, πιο...του 'δρόμου', πιο άγρια ίσως, αλλά και ομάδες γκοθ, οι οποίες βάφονται σχεδόν σαν φαντάσματα, με κατάλευκο δέρμα και έντονα μάτια και χείλη, θέλοντας ίσως να εκφράσουν την θλίψη τους για κάποια πράγματα ή ακόμα και να αντιταχθούν στο κατεστημένο.

Εκτός όμως από αυτές τις ομάδες, υπάρχουν ακόμα και οι φίλαθλοι κάποιων ομάδων, οι οποίοι βάφουν τα πρόσωπα ή μέρη των σωμάτων τους είτε για να στηρίζουν την ομάδα τους και να την ενδυναμώσουν είτε για να γιορτάσουν την νίκη αυτής.

Το παρελθόν λοιπόν ενώνεται με το παρόν και το μέλλον. Η ζωγραφική σώματος είναι μια διαχρονική τέχνη, η οποία αν και εφαρμόζεται ποικιλοτρόπως, σε ότι αφορά στα σχέδια, το τελικό αποτέλεσμα είναι το ίδιο. Αυτό που επιδιώκεται μέσο αυτής είναι η έκφραση των συναισθημάτων, της χαράς, της λύπης, του πόνου, του ενθουσιασμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Δεξιά και Αριστερά
Πολεμιστές της φυλής Karo
με ζωγραφισμένα πρόσωπα
και σώματα, που
υποδείκνυαν την θέση τους
στην μάχη.

www.africanceremonies.com

Αριστερά:
Πολεμιστής της φυλής
Massai

Δεξιά:
Κοπέλα της φυλής
Massai. Η χαρακτηριστική
ενδυμασία και το βαμμένο
πρόσωπο, προορίζονται
πιθανώς για κάποια τελετή
γάμου.

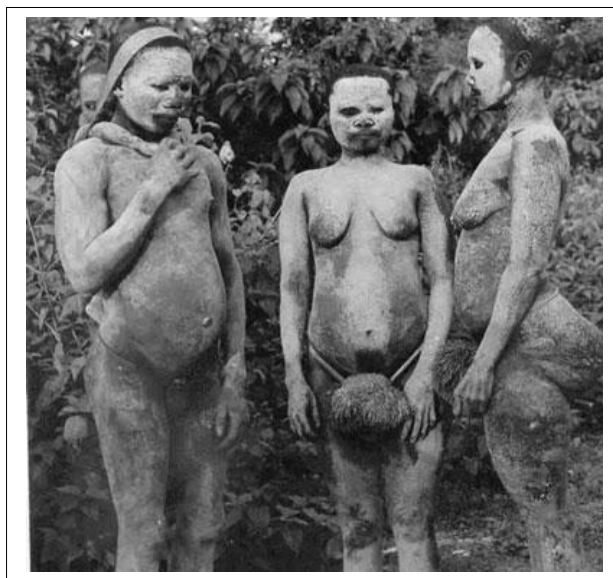
www.africanceremonies.com

Αριστερά:
Κοπέλα της φυλής
Surma ζωγραφισμένη
στο πρόσωπο για την
μάχη donga stick fight

Δεξιά:
Παιδάκι της
ίδιας φυλής, βαμμένο
με σχέδια από μίγμα
νερού και κιμωλίας.
[www.africanceremonie
s.com](http://www.africanceremonies.com)

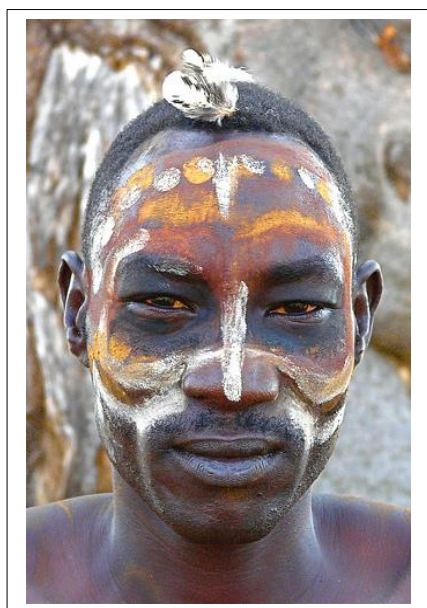

Επάνω:

Γυναίκες της φυλής Onge με ολόκληρα τα σώματά τους ζωγραφισμένα ,χωρίς κάποιο ευδιάκριτο σχέδιο.Η τεχνική αυτή παραπέμπει κυρίως σε προστασία ενάντια στον ήλιο ή τα έντομα.

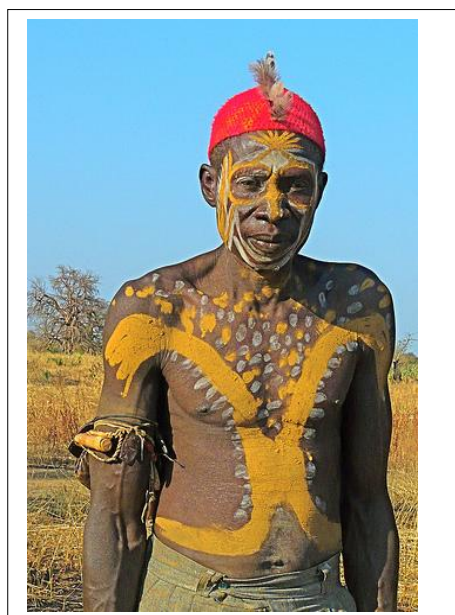
www.andaman.org

Επάνω αριστερά:

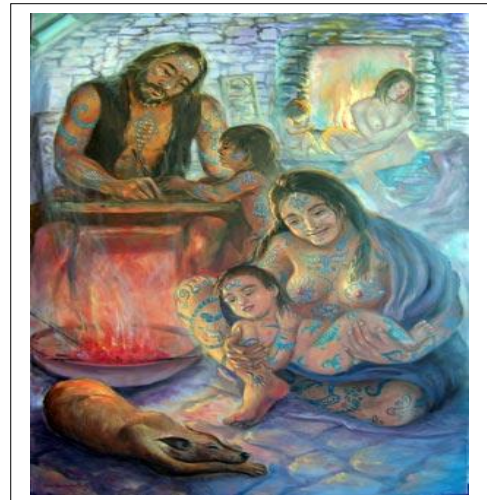
Άνθρωπος της φυλής Nuba.Τα σχέδια στο πρόσωπο έχουν γίνει για κάποιους αγώνες πάλης, στους οποίους συμμετείχαν όλοι οι νεαροί της κοινότητας.

www.flickr.com

Επάνω δεξιά:

Ηλικιωμένος της ίδιας φυλής .Τα σχέδια στο σώμα πιθανόν προδίδουν την θέση του στην κοινότητα του.

Επάνω αριστερά και δεξιά:

Απεικονίσεις των ανθρώπων της φυλής Pict's ,από πίνακες ζωγραφικής , όπου φαίνονται ξεκάθαρα τα χαρακτηριστικά μπλε σχέδια σε όλο το σώμα , τόσο κατά την διάρκεια πολέμου , όσο και στην καθημερινότητά τους.
www.arikiart.com

Επάνω:

Αριστερά στην εικόνα , πάνω στο άλογο,φαίνεται ένας πολεμιστής της φυλής των Κελτών , με μπλε σχέδια φτιαγμένα από την βαφή woad.Συνήθως τα σχέδια αυτά γίνονταν κατά την διάρκεια πολέμου , προκειμένου να φοβίσουν τους εχθρούς τους .
www.kernunnos.com

Αριστερά:

Πολεμιστές της φυλής Britons, των Κελτών. Οι άνθρωποι αυτοί ζωγράφιζαν στο κορμί τους διάφορα σχέδια ζωικών πλασμάτων, για να αντλήσουν δύναμη είτε να τρομοκρατήσουν τους εχθρούς τους.

www.kernunnos.com

Κάτω :

Άνδρες της φυλής Fulani. Τα σώματά τους έχουν βαφτεί για τον χορό yakey, έναν διαγωνισμό ανδρικής ομορφιάς. Οι χαρακτηριστικές γκριμάτσες είναι για να φανεί η λευκότητα των δοντιών και των βολβών των ματιών, κάτι το οποίο ήταν ένδειξη ανδρικής ομορφιάς και προσέλευσης των γυναικών.

www.photographersdirect.com

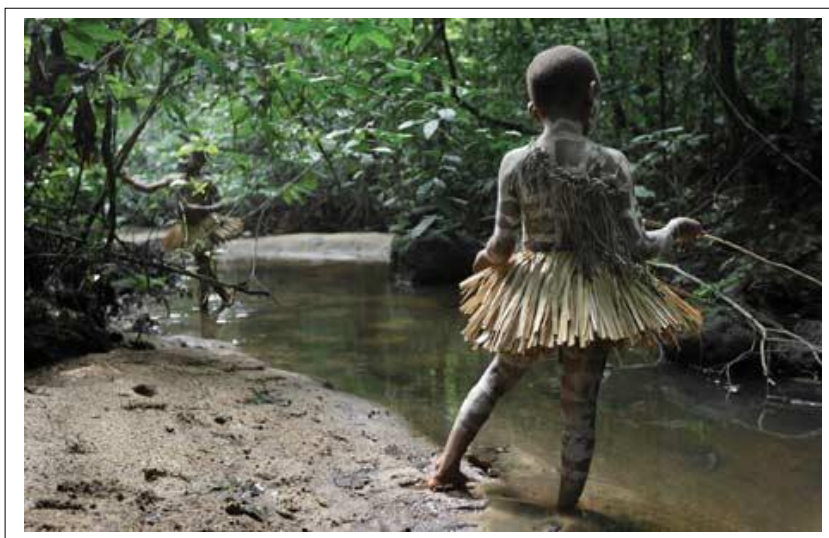
Αριστερά:

Αρχηγός της φυλής Xingu των Ινδιάνων.

Δεξιά:

Άνδρας της ίδιας φυλής Έτοιμος να διαγωνιστεί σε αγώνες δύναμης με τους συνανθρώπους της κοινότητάς του.

www.amazonz.info

Επάνω:

Παιδάκι της φυλής Mbuti των Πυγμαίων .Τα σύμβολα στο κορμί του είναι Απλά προσωπικά σχέδια ,τα οποία ήταν χαρακτηριστικά της φυλής αυτής.

Κάτω:

Γυναίκες της ίδιας φυλής ,βαμμένες με σχέδια από κιμωλία στο πρόσωπο και το σώμα ,πιθανόν για κάποια τελετή.

www.ngm.nationalgeographic.com

ΠΗΓΕΣ

BIBΛΙΑ:

- Δερβίσογλου Κ.(2000).Τεχνική Προσθετικών Υλικών.Θεσσαλονίκη:ΑΤΕΙΘ.
Σαββίδου,Α.(2001).Χρώμα και Μακιγιάζ.Θεσσαλονίκη:ΑΤΕΙΘ.
Charles,A.(1997).Ritual Body Art:Drawing the Spirit.Washington USA:Phoenix Publishing,INC.
DeMello,m.(2007).Encyclopedia of Body Adornment.Westport:Greenwood Publishing.
Groning,c.(1998).Body Decoration:Aworld Survey of Art.New York:The Vendome Press.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ:

- Ανώνυμο.(2000).Monograph Series No37.London:The Institute for Cultural Research.Ανακτήθηκε 24 Ιουνίου,2009,από www.i-c-r.org.uk. Δικτυακός τόπος:
<http://www.i-c-r.org.uk/publications/monographarchive/Monograph37.pdf>.
- Ντρανός,Γ.(1999).Βιολογία Γενικής Παιδείας.Αθήνα:[χ.ε.].Ανακτήθηκε 27 Ιουλίου 2009,από 3lyk-argyr.att.sch.gr.Δικτυακός τόπος:
http://3lyk-argyr.att.sch.gr/arg/books/newpdf/gI01s177_180.pdf.
- Ρούμπος,Κ.(2008).Έγχρωμη Όραση.[χ.τ.]:[χ.ε.].Ανακτήθηκε 18 Ιουλίου,2009,από www.physics.ntua.gr/gr/sxolh_semfe.htm Δικτυακός τόπος:
http://www.physics.ntua.gr/pdf_doc_files/seminario.../Roumpos.ppt.
- Dissanayake,E.(1990).What's for Art? USA:University of Washington Press.Ανακτήθηκε 13 Μαΐου,2009,από Google Books.Δικτυακός τόπος:
<http://books.google.gr>.
- Goffer,Z.(2007).Archaeological Chemistry.New Jersey:John Wiley & Sons INC.Ανακτήθηκε 11 Μαΐου,2009, από Google Books.Δικτυακός τόπος:
<http://books.google.gr>.
- Minor,N.(1978).The American Indian Craft Book.Linkoln USA:University of Nebraska Press.Ανακτήθηκε 9 Απριλίου,2009,από Google Books Δικτυακός τόπος
<http://books.google.gr>.
- Moerman,D.(1998)..Native American Ethnobotany.Portland:Timber PressINC.Ανακτήθηκε 15 Μαΐου,2009, από Google Books Δικτυακός τόπος:
<http://books.google.gr>.
- Morteany,G.&Northover,P.(1995).Prehistoric Gold in Eyrope:Mines,Metallurgy and Manufacture.Dordrecht:Kluwer Academic Publishers.Ανακτήθηκε 2 Μαΐου,2009,από Google Books Δικτυακός τόπος:
<http://books.google.gr>.
- Nassau,K.(1998).Colour for Science,Art and Technology.Amsterdam:Elsevier Science BV.Ανακτήθηκε 16 Μαΐου,2009, από Google Books Δικτυακός τόπος:
<http://books.google.gr>.

Vanden,B.&Leonard,J.(1921).On the Trail of Pigmies.New York:The James A.McCann Company.Ανακτήθηκε 29 Ιουνίου,2009,από Google Δικτυακός τόπος:
http://www.archive.org/stream/ontrailpigmiesa00berggoog/ontrailpigmiesa00berggoog_djvu.txt.

Weber,G.(23 Οκτωβρίου 2005).Clothes,Clay and Beautycare.The Andamanese (chapter13).Ανακτήθηκε 28 Ιουνίου,2009 από www.andamanese.org Δικτυακός τόπος:
<http://www.andamanese.org/BOOK/chapter13/text13/htm#onge>

Werness,H.(2003).The Continuum Encyclopedia of Native Art.New York:Continuum International Publishing Group.Ανακτήθηκε 11 Απριλίου,2009, από Google Books Δικτυακός τόπος:
<http://books.google.gr>.

ΑΡΘΡΑ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ:

Ανώνυμο.(2009).A brief history of tattoos.Ανακτήθηκε 3 Μαρτίου,2009,από http://www.designboom.com/history/tattoo_history.html.

Ανώνυμο.(2009)Awelye(Women's Ceremony Art).Ανακτήθηκε 24 Μαΐου,2009,από <http://www.aboriginalartstore.com.au/aboriginal-art-culture/awelye.php>.

Ανώνυμο.(10 Νοεμβρίου 2005).Druids.Ανακτήθηκε 29 Ιουνίου,2009,από <http://www.lyrantalpress.com/almanac/organizations/druids.asp>.

Ανώνυμο.(2008).Dyes-Colours of the rainbow.Ανακτήθηκε 3 Μαρτίου,2009,από <http://www.gallica.co.uk/celts/dyes.htm>

Ανώνυμο.(2009).Facial Makeups in Opera.Ανακτήθηκε 31 Μαΐου,2009,από http://www.chinavista.com/entravel/show_culture-155.html

Ανώνυμο.(2005).Pictone Neitos-Pictone 'Painted'Swordsmen.Ανακτήθηκε 1 Ιουλίου,2009,από http://www.europabarbarorum.com/factions_casse_units.html

Ανώνυμο.(2008).Traditional Aboriginal Art Symbols.Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου,2009,από <http://www.aboriginalartonline.com/culture/symbols.php>.

Ανώνυμο.(2006).Types of Body Art.Ανακτήθηκε 3 Μαρτίου,2009,από <http://www.yotattoos.com/types-of-body-art.php>.

Abercrombie,T.(Photographer).(1972).Tuareg Woman,Algeria.Ανακτήθηκε 1 Μαΐου,2009 από http://photography.nationalgeographic.com/photography/enlarge/tuareg-woman_pod_image.html.

- Anitei, S. (30 Σεπτεμβρίου 2006). The People of the Lipplates. Ανακτήθηκε 15 Ιουνίου, 2009, από <http://news.softpedia.com/news/The-people-of-the-lipplates-36867.shtml>.
- Armstrong, Wayne P. (1994). "Natural Dyes". HerbalGram. Ανακτήθηκε 15 Μαΐου, 2009, από <http://content.herbalgram.org/iherb/herbalgram/articleview.asp?a=1119>
- Hansen, E. (2009). Photography Exhibition 'Mama Africa'. Ανακτήθηκε 18 Απριλίου, 2009, από <http://www.cultureartfact.org/index.php?tid=33&sid=223&aid=1048>.
- Harris, E. (Νοέμβριος, 2002). The costume of the Inca. Ανακτήθηκε 22 Αυγούστου, 2009, από <http://www.hartford-hwp.com/archives/41/414.html>.
- Morton, G. (a) (21 Μαΐου, 1997). Neanderthal and Homo Erectus acted modern. Ανακτήθηκε 21 Απριλίου, 2009, από <http://www.asa3.org/archive/ASA/199705/0048.html>.
- Morton, G. (b) (6 Ιανουαρίου 2002). Palaeoanthropology Abstracts. Ανακτήθηκε 21 Αυγούστου, 2009, από <http://www.asa3.org/archive/ASA/200201/0068.html>
- Morton, G. R. (1996). Subterranean Mining and Religion in Ancient man. Ανακτήθηκε 1 Ιουλίου, 2009, από <http://home.entouch.net/dmd/mining.htm>.
- Pantone, J. D. (Photographer). (2004). Huito-Jenipapo. Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2009, από http://www.amazon-indians.org/matis/magicgallery/09-Matis-Dec2004_129.htm.
- Parry, B. (2009). Tribe Babongo-Gabon. Ανακτήθηκε 24 Μαΐου, 2009, από <http://www.mazalien.com/tribe-babongo-gabon.html>.
- Purcell, W. (a) (2009). Meanings of Paint and Attire. Page one. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου, 2009, από http://www.lakotawritings.com/Face_Painting.htm
- Purcell, W. (b) (2009). Meanings of Paint and Attire. Page two. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου, 2009, από http://www.lakotawritings.com/Face_Painting_2.htm
- Reed, D. (Μάιος, 2001). Bloodroot. Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2009, από <http://2bnthewild.com/plants/H261.htm>.
- Sones, M. (22 Οκτωβρίου, 2000). Cosmetics and Body Decoration. Ανακτήθηκε 29 Απριλίου, 2009, από <http://www.beautyworlds.com/cosmetics.htm>.
- Ukwu, D. (Οκτώβριος, 2003). The 'rite of passage' celebration or 'coming of age' in Igbo land (Nigeria). Ανακτήθηκε 30 Μαΐου, 2009, από <http://www.culture.chiamaka.com/riteofpassage.html>.
- Walker, B. (-). MoonBlood. Ανακτήθηκε 3 Ιουνίου, 2009, από http://www.bibliocapleyades.net/dragons/esp_sociopol_dragonmoon.htm.

Wieland,C.(22 Μαρτίου 2002).Skull Wars:new ‘Homo Erectus’ skull in Ethiopia.Ανακτήθηκε 28 Μαΐου,2009 από

<http://creation.com/skull-wars-new-homo-erectus-skull-in-ethiopia>.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

Burgess,H.(2008).Celtic Tattoo.Celtic Tattoo Workbook,vol.2.Ανακτήθηκε 21 Ιουνίου,2009,από <http://www.mauiceltic.com/celtic-art.htm>.

Denison,S.(Μάρτιος 1995).Ochre and Sexual Deception.British Archaeology,ISSN 1357-4442,(2).Ανακτήθηκε 16 Μαΐου,2009,από <http://www.britarch.ac.uk/ba/ba2/BA2FEAT.html>.

Knight,W.(27 Σεπτεμβρίου 2005).Ice age twins found in ancient burial ground.New Scientist,vol-.Ανακτήθηκε 13 Ιουνίου,2009,από <http://www.newscientist.com/article/dn8063-ice-age-twins-found-in-ancient-burial-ground.html>.

Oakley,K.P.(8 Μαΐου 1981).Emergence of Higher Thought 3.0-0.2 Ma B.P.Royal Society Publishing,vol.292,(1057).Ανακτήθηκε 8 Ιουλίου,2009,από <http://rstb.royalsocietypublishing.org/content/292/1057/205.abstract>.

ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Awelye(body paint).(2009).Aboriginal Women applying body paint design.Aboriginal Art Store.Ανακτήθηκε 24 Μαΐου,2009,από <http://www.aboriginalartstore.com.au/aboriginal-art-culture/awelye-body-paint-video-of-abo.php>.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΘΕΣΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ:

American Museum of Natural History.(11/1999-05/2000).Body Art.Division of Anthropology –American Museum of Natural History.Ανακτήθηκε 1 Μαΐου,2009,από http://anthro.amnh.org/anthropology/exhibits/bodyart/sections_frame.htm

Australian Museum.(2009).Paint up-Aboriginal Dance.Ανακτήθηκε 4 Ιουνίου,2009,από <http://bodyart.australainmuseum.net.au/painting/paintup.htm>

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ:

Βαφή.Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα.(1968).Αθηνά:Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος

Παγκόσμιος Λαογραφική και Γεωγραφική Εγκυκλοπαίδεια.(1965).Αθήνα:Εκδοτικός Οίκος Γιοβάνης.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ:

Celts.(12 Σεπτεμβρίου 2009).Από wikipedia.Ανακτήθηκε 5 Μαΐου,2009,από <http://en.wikipedia.org/wiki/Celts>

Chalk.(10 Σεπτεμβρίου 2009).Από wikipedia.Ανακτήθηκε 3 Μαΐου,2009,από <http://en.wikipedia.org/wiki/Chalk>

Charcoal.(11 Σεπτεμβρίου 2009). Από wikipedia.Ανακτήθηκε 3 Μαΐου,2009,από <http://en.wikipedia.org/wiki/Charcoal>

Clay.(5 Σεπτεμβρίου 2009). Από wikipedia.Ανακτήθηκε 5 Μαΐου,2009,από <http://en.wikipedia.org/wiki/Clay>

Fifteenth-Century Body Decorations(2008).Από Fashion Encyclopedia.Ανακτήθηκε 24 Μαΐου,2009,από http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/European-Culture-15th-Century/Fifteenth-Century-Body-Decorations.html

Fulani.(13 Σεπτεμβρίου 2009).Από Encyclopedia Britannica.Ανακτήθηκε 15 Ιουλίου,2009,από <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/221697/Fulani>.

Homo Erectus.(8 Σεπτεμβρίου 2009). Από wikipedia.Ανακτήθηκε 3 Ιουνίου,2009,από http://en.wikipedia.org/wiki/Homo_Erectus.

Indigofera.(9 Σεπτεμβρίου 2009). Από wikipedia.Ανακτήθηκε 5 Μαΐου,2009,από <http://en.wikipedia.org/wiki/Indigofera>.

Prehistoric Body Decorations.(2008).Από Fashion Encyclopedia.Ανακτήθηκε 23 Μαΐου,2009,από http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/The-Ancient-World-Prehistoric/Prehistoric-Body-Decorations.html.

Red ochre.(2009).Από Encyclopedia Britannica.Ανακτήθηκε 28 Ιουνίου,2009,από <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/494382/red-ochre>

Redskin(slang).(17 Ιουνίου 2009).Από wikipedia.Ανακτήθηκε 19 Ιουνίου,2009,από [http://en.wikipedia.org/wiki/Redskin_\(slang\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Redskin_(slang)).

Roman Body Decorations.Από Fashion Encyclopedia.Ανακτήθηκε 23 Μαΐου,2009, Από http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/The-Ancient-World-Rome/Roman-Body-Decorations.html.

Scarification.(25 Αυγούστου 2009).Από wikipedia.Ανακτήθηκε 28 Μαΐου,2009,από <http://en.wikipedia.org/wiki/scarification>.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:

Briton's.Lucas De Heere(painter).(1575).Από Kernunnos.Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου 2009,από <http://www.kernunnos.com/culture/warriors/index.html>.

Celt's.McBride(painter).(1985).Από Kernunnos.Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009, από <http://www.kernunnos.com/culture/warriors/index.html>.

Fulani.Ανώνυμο.USA.Από Photographers Direct .Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009, από <http://www.photographersdirect.com/buyers/stockphoto.asp?imageid=803792>.

Karo.Carol Bedwith(photographer).(2007).Από African Ceremonies.Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009,από <http://www.africanceremonies.com/gallery.html>.

Massai Girls. Carol Bedwith(photographer).(2007).Από African Ceremonies. Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009,από <http://www.africanceremonies.com/gallery.html>.

Massai Warrior. Carol Bedwith(photographer).(2007).Από African Ceremonies. Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009,από <http://www.africanceremonies.com/gallery.html>.

Nuba(elder).Rita Willaert(photographer).(8 Δεκεμβρίου 2008).Από Flickr. Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009,από <http://www.flickr.com/photos/rietje/3092220419/in/photostream>.

Nuba. Rita Willaert(photographer).(8 Δεκεμβρίου 2008).Από Flickr.Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου, 2009,από <http://www.flickr.com/photos/rietje/3090725944/in/photostream>.

Onge.Ανώνυμο.(1980).Από Andamanese.Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009,από <http://www.andamanese.org/BOOK/chapter13/text13.htm#onge>.

Pict's.Jeane Coutts(painter).Από Arikiart.Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009,από http://www.arikiart.com/online-art-gallery/Giclee-Art-Prints/Jeane-coutts/limited-edition-print-giglee-pict_warriors-jeane-coutts.htm.

Pygmies.Randy Olson(photographer).(Σεπτέμβριος 2005).Από National Geographic. Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009,από <http://ngm.nationalgeographic.com/ngm/0509/feature5/gallery1.html>.
<http://ngm.nationalgeographic.com/ngm/0509/feature5/gallery4.html>.

Surma. Carol Bedwith(photographer).(2007).Από African Ceremonies.Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου,2009,από <http://www.africanceremonies.com/gallery.html>.

Xingu.Margaret AnnSmith(author).(2007).Από Amazonz.Ανακτήθηκε 4 Σεπτεμβρίου 2009,από <http://www.amazonz.info/xingu/index.html>.

Φωτογραφία του εξωφύλλου:

Surma boy.Morgana.(13 Αυγούστου 2006).Από Flickr.Αντλήθηκε 4 Σεπτεμβρίου, 2009,από <http://www.flickr.com/photos/992012042@N00/213804524/>

Η φωτογραφία στο 3^ο κεφάλαιο ατλήθηκε από την ιστοσελίδα:

<http://www.newscientist.com/article/dn8063-ice-age-twins-found-in-ancient-burial-ground.html>

Όλες οι φωτογραφίες του 4^{ου} κεφαλαίου αντλήθηκαν από την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια Wikipedia,από τα αντίστοιχα λήμματα.

Η φωτογραφία στο 5^ο κεφάλαιο είναι της φωτογράφου Francis Parker και αντλήθηκε από την ιστοσελίδα http://www.kumeyaay.info/historic_pictures.html

Ο πίνακας με τα σύμβολα του κεφαλαίου 9 αντλήθηκε από την ιστοσελίδα

<http://www.aboriginalartonline.com/culture/symbols.php>

Οι φωτογραφίες στο κεφάλαιο 10 αντλήθηκαν, με σειρά προτεραιότητας όπως εμφανίζονται,από τις ιστοσελίδες:

Τατουαζ http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_tattooing

Σκαριφισμός <http://poundedink.com/body-scarification/>

Piercing